

”Helvetti on kiistaton, mutta taivas on suhteellinen.”

Uskonnollisten ihanteiden ja kokemuksen välinen ristiriita L. M. Montgomeryn
elämässä vuosina 1921–1927

Sinikka Tuori
Yleisen kirkkohistorian pro gradu -tutkielma
Helmikuu 2011

Sisältö

JOHDANTO.....	2
1. L. M. Montgomeryn jälkimaine.....	2
2. Tutkimustehtävä.....	3
3. L. M. Montgomeryn elämänvaiheet ja kirjallinen tuotanto.....	9
4. Kanada 1920-luvulla.....	12
I IHANTEELLISEN USKON DISKURSSI.....	16
1. Pappilan emäntä rouva Macdonald.....	16
2. Kirkkokuntarajat identiteetin rakentajana.....	24
3. Tavotteena siveellinen ja synnitön elämä.....	31
4. Avioliitto itsestään selvänä instituutiona.....	38
II ELÄMÄN REALITEETIT HAASTAVAT USKON.....	46
1. ”Niistä, jotka jumalat tahtovat tuhota, he tekevät pappien vaimoja!”.....	46
2. ”Minulla ei ole mitään tekemistä sinun Jumalasi kanssa.”.....	57
3. Unionikirkko hajottaa yhteisöä.....	59
4. Päiväkirjaan kätkeytyvä kriittinen ajattelija.....	67
5. Uskon varjot kielellisessä ilmaisussa.....	77
6. Sisäinen maailma voimavarana.....	84
IHANTEIDEN JA TODELLISUUDEN TÖRMÄYS.....	92
LIITTEET.....	99
LYHENTEET.....	100
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS.....	101
HENKILÖ- JA PAIKKAHAKEMISTO.....	111

JOHDANTO

1. L. M. Montgomeryn jälkimaine

Kirjailija Lucy Maud Montgomery ei ole painunut unohduksiin 2000-luvulla. Tästä kertovat suuret turistivirrat Kanadan itärannikolla sijaitsevalle Prinssi Edwardin saarelle, tuoreet elämäkerrat sekä erilaiset tv-filmatisoinnit. Pääsin itse todistamaan Montgomery-turismia, kun tein opintomatkan saarelle toukokuussa 2010. Tutustuin Montgomeryn synnyinpaikkaan New Londonissa, sukulaisten ylläpitämään Park Corner -tilaan, Cavendishin kirkkoon ja hautausmaahan sekä läheiseen Green Gables -museoalueeseen. Erityisesti japanilaisturistit ovat löytäneet saaren, ja osa heistä tulee sinne mennäkseen naimisiin saman takanreunuksen edessä kuin Montgomery heinäkuussa 1911.

Antologia *Uuden Kuun ja Vihervaaran tytöt: Lucy M. Montgomeryn Runotyttö- ja Anna-kirjat suomalaisten naislukijoiden suosikkeina*¹ avaa suomalaisten lukijoiden suhdetta Montgomeryn kirjoihin. Eri-ikäiset naislukijat ovat peilanneet omaa elämäänsä romaaneihin ja niiden henkilöhahmojen valinnat ovat vaikuttaneet heidän omiin valintoihinsa. Näin on ollut siitä huolimatta, että sankarittaret ovat viktoriaanisen aikakauden luomuksia ja heijastelevat siten erilaista kulttuurista kehystä kuin minkä 1920-luvulta eteenpäin eläneet suomalaisnaiset ovat kokeneet. Kirjojen suuresta merkityksestä kertoo useita antologian kirjoittajia yhdistävä kokemus siitä, että he olivat sellaisia kuin olivat, koska he olivat lukueneet Montgomeryn kirjoja. Tämän vahvistaa myös Leena Lehtolainen kuvatessaan saarelle tekemäänsä matkaa.²

Syyskuussa 2008 *The Globe and Mail* -lehti levitti maailmalle uutisen, jonka mukaan kuuluisa kanadalaiskirjailija L. M. Montgomery oli päätynyt huhtikuussa 1942 itsemurhaan. Paljastuksen teki kirjailijan pojantytär Kate Macdonald Butler, joka kertoi asian olleen perhesalaisuus vuosikymmenien ajan. Butler kirjoitti, että hänen isoäitinsä oli ottanut lääkkeiden yliannostuksen ja jättänyt itsemurhaviestin, jossa hän pyysi anteeksiantoa. Uutisoinnin jälkeen monet Montgomeryn ihailijat

1 Uuden Kuun ja Vihervaaran tytöt 2005.

2 Ahola 2005b, 19, 21; Koskimies 2005, 22–26; Lehtolainen 2010, 93.

ja lukijat olivat ymmärrettävästi järkyttyneitä asiasta.³

2. Tutkimustehtävä

Aiempi tutkimus

Montgomery on alkanut kiinnostaa tutkijoita enenevässä määrin 1980-luvulta lähtien. Yhtenä merkittävänä tekijänä on ollut kirjailijan päiväkirjojen ja osittaisen kirjeenvaihdon julkaiseminen. Tutkimusta on tehty ja tehdään enimmäkseen englannin kielellä ja tutkijat ovat lähes poikkeuksetta naisia. Näin ollen oma tutkimukseni nojaa myös pitkälti naisten tekemään tutkimukseen. Montgomerya on lähestytty aiemmassa tutkimuksessa monesta näkökulmasta: muun muassa romaanien ja päiväkirjojen kautta, feministisestä näkökulmasta, viktoriaanisen aikakauden kuvaajana ja naiskirjailijana. Montgomeryn suhdetta uskontoon ja uskoon on tutkittu myös, mutta selvästi muita näkökulmia vähemmän.

Montgomery-tutkimuksessa on huomion arvoista se, että sitä tekevät paljon kirjailijan romaaneihin lapsena rakastuneet tutkijat. Tämä pitää paikkansa myös omalla kohdallani. Olen lukenut Montgomeryn romaaneja alle kymmenvuotiaasta lähtien, ja tämä monivuotinen siteeni kirjailijaan vaikutti pro gradu -tutkielmani aihevalintaan.

Englanninkielisistä tutkijoista on kaksi ylitse muiden. Guelphin yliopiston emeritusprofessorit Mary Rubio ja Elizabeth Waterston ovat pitkäaikaisia Montgomery-tutkijoita. Rubiolta on ilmestynyt laaja ja kattava Montgomeryn elämäkerta *Lucy Maud Montgomery: The Gift of the Wings*⁴, jonka lisäksi hän on kirjoittanut erilaisia artikkeleita, haastatellut Montgomeryn henkilökohtaisesti tunteneita ihmisiä ja tuonut esille tämän uskonnollista taustaa sekä tehnyt päiväkirjojen toimitustyötä. Waterston on yhteisen päiväkirjojen toimitustyön lisäksi kirjoittanut Rubion kanssa elämäkerran kirjailijasta, *Writing a Life: L. M. Montgomery*⁵. Tämän lisäksi Waterston on kirjoittanut artikkeleita aiheesta. Kolmas tuottelias tutkija on Elizabeth Rollins Epperly, joka on toiminut Prinssi Edwardin saaren yliopistossa opettajana. Hän on tutkinut muun muassa Montgomeryn leikekirjoja, valokuvia sekä romaanien sankarittaria. Neljäs

3 Butler 2008; Gammel 2008; CBC 2008.

4 Rubio 2010.

5 Rubio&Waterston 1995.

merkittävä tutkija on Irene Gammel, joka on professorina Ryersonin yliopistossa Torontossa. Hän on tutkinut esimerkiksi Montgomeryn suhdetta seksuaalisuuteen ja toimittanut artikkelikokoelman *The Intimate Life of L. M. Montgomery*⁶, joka käsittelee Montgomeryn ja tämän ystävän salaista päiväkirjaa 1900-luvun alusta. Kaikki neljä tutkijaa ovat kanadalaisia ja kirjallisuuden tutkijoita.

Suomessa Montgomery-tutkimusta ovat tehneet Suvi Ahola, Satu Koskimies ja Sisko Ylimartimo. Koskimies on kirjailija ja kirjallisuustoimittaja. Ahola on toimittaja ja kirjallisuuskriitikko. He ovat yhdessä kirjoittaneet tietokirjan *Runotyttöjen vuosi*⁷ sekä toimittaneet antologian *Uuden Kuun ja Vihervaaran tytöt*. Ylimartimo on muun muassa lastenkirjallisuuden dosentti ja häneltä on ilmestynyt neljän Montgomeryn romaanin käännökset vuosilta 2009 ja 2010 sekä Montgomeryn elämän ja sankarittarien suhdetta tarkasteleva *Anna ja muut ystävämmme*⁸. Helsingin yliopistossa on tehty graduja Montgomeryyn liittyen, mutta niiden näkökulma on ollut esimerkiksi Hannariikka Hiivalalla kääntämisessä, Minna Järvisellä käsitöissä ja Elise Luukkasella kirjallisuuden esikuvissa.⁹

Montgomeryn uskonnollisia ajatuksia on käsitelty muiden aiheiden joukossa. Kirjallisuustutkija Sylvia DuVernet on tutkinut Montgomeryn ajattelun yhteyksiä teosofiaan. Kirkkohistorioitsija Gavin White on poikkeuksellisesti miespuolinen tutkija, joka on kirjoittanut artikkelin Montgomerysta. Hänen aiheenaan on tämän uskonnolliset ajatukset.¹⁰ Oma tutkimukseni jatkaa jo aiemmassa tutkimuksessa aloitettua ristiriidan ja konfliktin teemaa kirjailijan elämässä. Syvennän aihetta uskonnollisten kysymysten kohdalla, mutta tuon samalla ilmi, miten Montgomeryn ristiriita ulottui hänen eri elämäalueillaan.

Tutkimustehtävä

Tutkin yksilön kokemusta ja tunnetta. Tutkimustehtävänäni on selvittää Montgomeryn elämän suurta ristiriitaa, joka näkyi hänen omaksumiensa ihanteiden ja niitä kyseenalaistavan arjen ja ajattelun kohdatessa. Hän oli saanut tiukan uskonnollisen kasvatuksen ja sisäistänyt viktoriaanisen aikakauden ja presbyterisen uskon ihanteiden mukaisen elämän. Keskityn ensimmäisessä

6 ILLMM 2005.

7 Ahola&Koskimies 2007.

8 Ylimartimo 2008.

9 Hiivala 2005; Järvinen 2007; Luukkanen 1996.

10 DuVernet 1993; White 1994.

tutkimusluvussa näihin ihanteisiin, niiden tavoitteluun ja toteutumiseen Montgomeryn elämässä papin vaimona. Toisessa tutkimusluvussa tarkastelen ihanteiden kääntöpuolta eli arjen tuomia realiteetteja ja ihanteiden sortumista. Samalla käsittelen kirjailijan henkilökohtaista maailmankuvaa. Näin pääluvut toimivat toistensa vastaparina ja täydentävät kuvaa. Niiden avulla Montgomeryn elämän ristiriitaisuus tulee selkeästi ilmi. Pyrkimyksenäni on sitoa kirjailijan yksilöllinen kokemus yleiseen ajankuvaan ja hänen kotiseurakuntansa tapahtumat laajempiin muutoksiin Kanadan kirkkopoliitikassa.

Ydinkysymyksiä on kolme. Ensimmäisenä on kysymys siitä, miten Montgomery suhtautui saamaansa kristilliseen perintöön. Pyrkimyksenäni on selvittää, suhtautuiko hän siihen lähtökohtaisesti myönteisesti vai kielteisesti. Toisena ovat kysymykset siitä, miten ja miksi hänen uskonsa erosi vallitsevasta kristillisestä opista. Samalla selvinnee ainakin osittain, miksi Montgomeryn elämää hallitsi ihanteiden ja arjen välinen ristiriita. Kolmantena kohtana on kysymys siitä, miten tämä eroavaisuus näkyi hänen elämässään eli miten ihanteiden ja arjen välinen ristiriita ilmeni ja miten hän yritti ratkaista sitä. Näiden lisäksi tarkastelen sitä, mitkä olivat kyseisen ajan ihanteet, miten Montgomeryn maailmankuva kytkeytyi yleiseen ajan henkeen sekä mitkä olivat Montgomeryn vaihtoehdot ja valinnan paikat elämässä. Rajaan tutkimuksen vuosiin 1921–1927, ja esitän perustelut lähdeaineiston yhteydessä.

Tutkimukseni liittyy kirkkohistorian lisäksi naistutkimuksen ja kirjallisuustieteen yleiseen paradigmaan liittymättä kuitenkaan mihinkään koulukuntaan. Naistutkimuksellinen kysymyksenasettelu käy ilmi esimerkiksi avioliittoa ja seksuaalisuutta käsittelevässä alaluvussa. Teen tutkimusta primäärilähteistä käsin eli pyrin niiden tarkalla lukemisella saamaan vastaukset esittämilleni kysymyksille muun lähdeaineiston ja kirjallisuuden tukiessa tutkimusta.

Kun viitataan tutkimuksessa päiväkirjaan tai päiväkirjoihin, tarkoitan toimitettuja ja julkaistuja päiväkirjoja enkä alkuperäisiä käsinkirjoitettuja niteitä. Viitataan suomennettuihin romaaneihin alkuperäisellä nimellä tai Emilia-sarjaan *Runotyttöinä*. Fiktiivisistä henkilöistä käytän suomennoksissa vakiintuneita nimiä, kun taas todellisista henkilöistä käytän alkuperäisiä nimiä. Suomennosten ja alkuperäisten romaanien välillä on eroja, sillä esimerkiksi uskontoon liittyviä kohtia on lyhennetty suomennokseen. Suorat lainaukset ovat käännöksiäni, paitsi

viitatessani alaviitteessä suomennokseen. Raamatunkohdissa käytän yleisesti Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottamaa suomennosta.

Tutkimuskohteellani on selvästi kaksi eri identiteettiä ja nimeä, joilla hän leikitteli. Käytän kirjailijasta yleensä nimeä Montgomery, sillä hänen tyttönimensä säilyi naimisiinmenon jälkeen kirjailijanimenä ja se on käytetty nimi kaikessa hänestä tehdyssä tutkimuksessa. Teen tästä poikkeuksen painottaessani hänen rooliaan papin vaimona, jolloin käytän hänestä seurakuntalaisten käyttämää nimeä rouva Macdonald. Korostaessani Macdonaldien parisuhteen käsittelyä käytän etunimeä myös Montgomerysta ja silloin käytän nimeä Maud. Se oli kirjailijan itsensä ja kaikkien hänen läheistensä käyttämä kutsumanimi hänestä. Englanninkielisessä tutkimuksessa sitä käytetään yleisesti.

Lähteet

Primäärilähteinä ovat Montgomeryn toimitetut ja julkaistut päiväkirjat¹¹, hänen kirjeenvaihtonsa Ephraim Weberin ja George Boyd MacMillanin kanssa sekä hänen neljä romaaniaan. Rajaan tutkimukseni vuosiin 1921–1927 romaanien perusteella. Kyseisiltä vuosilta on neljä romaania: *Emily of New Moon* (1923), *Emily Climbs* (1925), *Blue Castle* (1926) ja *Emily's Quest* (1927)¹². Vuonna 1921 Montgomery alkoi kirjoittaa *Emily of New Moon* -kirjaa ja kuusi vuotta myöhemmin ilmestyi trilogian viimeinen osa. Sen välissä ilmestyi *Blue Castle*. Valitsin Emiliasta kertovat kirjat eli *Runotytöt* määrittämään aikaväliä, koska ne kuvaavat Montgomeryn sisäistä maailmaa ja niissä on erityisen runsaasti esillä uskonnollisia elementtejä. Lisäksi 1920-luvulla kirjailija läheni 50 vuoden ikää eli hän oli ehtinyt muodostaa pysyvän ja omanlaisensa maailmankatsomuksen. Syventyessäni kyseiseen vuosikymmeneen havaitsin sen olevan erityisen antoisa tutkimuskohde, koska se näyttää sisältäneen yleisemminkin ristiriitoja ja uuden ja vanhan rajanvetoa.

Montgomeryn käsinkirjoittamat päiväkirjat ovat Guelphin yliopiston arkistossa Kanadan Ontariossa. Mary Rubio ja Elizabeth Waterston toimittivat päiväkirjoista vuosina 1985–2004 julkaistut versiot, *The Selected Journals of L. M. Montgomery I–5*¹³. Ne kattavat Montgomeryn elämän vuosilta 1889–1942 eli 15-vuotiaasta

11 Ensisijaisesti käytän osaa kolme, joka käsittää tutkimani vuodet.

12 ENM, EC, BC, EQ.

13 SJ1, SJ2, SJ3, SJ4, SJ5.

nuoresta työstä elämänhalunsa menettäneeksi 67-vuotiaaksi naiseksi. Montgomery muokkasi ja kirjoitti päiväkirjamerkintänsä uudelleen ja tuhosi sitä edeltäneet merkinnät kokonaan, mikä ei ollut poikkeuksellista päiväkirjan kirjoittajien parissa. Montgomeryn päiväkirjoja ei näin ollen voi pitää täysin autenttisina, kuten Kannas esittää tuoreessa pro gradu -tutkielmassaan.¹⁴ Vaikka kirjailija väitti tehneensä jotakin jonakin päivänä, se ei välttämättä tapahtunut kyseisenä päivänä. Hänen jollekin päivälle kirjaamiinsa muistelmiin tai tunteisiin saattoi sekoittua uudelleenkirjoituspäivän tunteita ja ajatuksia. Montgomery myös muisti muutamia asioita ja ajankohtia virheellisesti. Pidän päiväkirjoja luotettavana lähteenä kuvaamaan Montgomeryn arkirutiineja, ajatuksia ja kokemuksia, koska tutkin kirjailijan omaa kokemusta, en objektiivista ”totuutta”. Vaikka kokemus olisi jälkikäteen muokattua, se on kuitenkin lähinnä hänen itsensä muokkaamaa. Montgomery halusi päiväkirjansa julkisuuteen. Hän kirjoitti elämäntarinansa itse valitsemaansa muotoon. Toisaalta päiväkirja on aina vain osa todellisuutta, sillä kukaan kirjoittaja ei paljasta itseään kokonaan. Montgomery käytti päiväkirjaa erityisesti synkkien tunteidensa ja ajatustensa purkupaikkana, minkä takia päiväkirja tuo esiin synkemmän puolen kirjailijasta kuin mitä hänet henkilökohtaisesti tavanneet ihmiset tunsivat.¹⁵ Sidon Montgomeryn ajatuksia ja arjen tapahtumia päiväkirjan ilmoittamiin ajankohtiin, mutta pidän päivämääriä tärkeämpänä kokonaisuudesta nousevaa yleiskuvaa. Yksityiskohdat palvelevat tätä tarkoitusta.

Montgomery kävi 1900-luvun alusta vuoteen 1941 asti kirjeenvaihtoa Ephraim Weberin ja G. B. MacMillanin kanssa. Weberin kanssa käytyä kirjeenvaihtoa on toimitettu ja julkaistu kahdessa osassa, joista käytän jälkimmäistä, vuonna 2006 ilmestynyttä *After Green Gables: L. M. Montgomery's Letters to Ephraim Weber, 1916–1941*¹⁶. MacMillanin kanssa käyty kirjeenvaihto on julkaistu vuonna 1980 kokoelmana *My Dear Mr. M: Letters to G. B. MacMillan*¹⁷. Montgomery tutustui miehiin yhteisen tuttavien, Miriam Zeberin kautta, joka ohjasi kirjallisuudesta kiinnostuneita henkilöitä tekemisiin toistensa kanssa. Weber asui toisella puolella Kanadaa, Saskatchewanissa ja MacMillan Skotlannissa.¹⁸ Montgomery vaihtoi heidän kanssaan ajatuksia kirjallisuudesta, uskonnosta, lomamatkoista ja urasta.

¹⁴ Kannas 2010.

¹⁵ SJ3, 51; Culley 1985, 12–13, 22; Rubio 2001, 58–59; 2010, 274.

¹⁶ AGG.

¹⁷ MDMM.

¹⁸ Bolger&Epperly 1980, vii.

Heistä tuli hänelle tärkeitä ystäviä ja hän tapasi heidät pari kertaa elämänsä aikana. Kirjeenvaihdosta ei ollut merkittävästi hyötyä tutkimukselle, sillä Montgomery toisti kirjeissä pitkälti päiväkirjamerkintöjään. Tämän lisäksi kirjeiden antama kuva on hyvin suppea, sillä Montgomeryn kirjeenvaihto oli supistunut usein vain yhteen kirjeeseen vuoden aikana.

Runotyttö-trilogia ja *Blue Castle* ovat lähteinä, koska Montgomeryn ajatuksia esimerkiksi uskosta ja kirkkokunnista tavoittaa niistä hyvin. Erityisesti *Runotyttö*-kirjat heijastavat kirjailijan kokemuksia ja käsityksiä, sillä hän itse totesi sarjan päähenkilössä Emiliassa olevan palan häntä itseään.¹⁹ *Blue Castle* on kirjoitettu trilogian välissä, joten se voidaan lukea ikään kuin samaan sarjaan. Romaanit tarjoavat muita lähteitä tukevan näkökulman kirjailijan ajatusmaailmaan. Alla on tiiviit juonikuvaukset romaaneista, sillä ilman niiden tuntemusta viittaukset romaaneihin jäisivät epäselviksi.

Tiiviit juonikuvaukset romaaneista

Runotyttö-trilogian päähenkilönä on 12-vuotiaasta tytöstä 24-vuotiaaksi naiseksi kasvava Emilia Byrd Starr, joka jää ensimmäisen kirjan alussa orvoksi ja muuttaa isänsä luota äitinsä sukulaisen, Elisabet-tädin, kasvatiksi Uuden Kuun sukukartanoon. Suku opettaa Emiliaa tavoilleen, mutta Emilia tahtoo vastustuksesta huolimatta kirjoittaa. Hän ystäväystyy ikäistensä Ilsen, Teddyn ja Perryn kanssa. Emilialla on muutaman kerran sarjan aikana ilmenevä yliluonnollinen kyky nähdä asioita unenkaltaisessa tilassa. Sen lisäksi hän kykenee kutsumaan Teddyn luokseen pitkän välimatkan takaa tarvitessaan apua. Ensimmäinen kirja kuvaa Emilian lapsuutta, keskimäinen hänen opiskeluvuosiensa toisella paikkakunnalla Ruth-tädin valvonnassa ja viimeinen kertoo hänen kasvamisestaan naiseksi, rakkauselämästään ja kirjailijaksi tulemisesta. Trilogia saa onnellisen lopun, kun Emilia ja Teddy löytävät lopulta yhteisymmärryksen. Kirjat sijoittuvat Kanadaan Prinssi Edwardin saarelle, kuvitteelliseen Blair Waterin kylään, Uuden Kuun sukukartanoon. Yllä mainittujen lisäksi merkittäviä sivuhenkilöitä ovat Uudessa Kuussa asuvat Laura-täti ja Jimmy-serkku, Emilian ystävä ja kihlattu Dean Priest, Teddyn omistushaluinen ja erikoinen äiti rouva Kent, Emilian opiskeluvuosien kasvattaja Ruth-täti, katolilainen pappi isä Cassidy ja Uuden Kuun naapurissa asuva

¹⁹ SJ3, 147.

katolilainen Korkea John.

Blue Castle on aikuisille suunnattu rakkausromaani. Sen päähenkilönä on 29-vuotias vanhapiika Valancy, jonka elämä tuntuu elämättömältä ja ankealta. Hän asuu äitinsä rouva Frederickin ja sukulaisnaisen kanssa inhoamassaan talossa. Hän haaveilee elämästä unelmien sinisessä linnassa, jossa kaikki on hänen toiveidensa mukaista. Kun Valancy kuulee lääkäriltä sairastavansa vakavaa sydänsairautta ja elävänsä korkeintaan vuoden, hän ryhtyy radikaaleihin elämänmuutoksiin. Hän hoitaa ensin entistä luokkatoveriaan Cissy Gaytä, joka on kuolemassa tuberkuloosiin. Tämän kuoltua hän kosii maineeltaan epämääräistä Barnley Snaithia ja menee naimisiin tämän kanssa. He asuvat saarella omassa rauhassa ja nauttivat elämästä. Valancy rakastaa miestä, joka on nainut Valancyn säälistä. Lopussa Valancyn sydänsairaus paljastuu vääräksi diagnoosiksi ja Barnley miljonäärin pojaksi. Barnley rakastuu vaimoonsa ja he jatkavat avioliittoaan. Kertomus sijoittuu Saskatchewaniin, kuvitteelliseen Deerwoodin kylään. Muita merkittäviä sivuhenkilöitä ovat Georgiana-serkku, Cissyn isä Karjuva Abel ja vapaiden metodistien pappi herra Towers.

3. L. M. Montgomeryn elämänvaiheet ja kirjallinen tuotanto

L. M. Montgomeryn elämänvaiheet

Lucy Maud Montgomery syntyi 30.11.1874 Prinssi Edwardin saarella Hugh John Montgomeryn ja Clara Woolner Macneillin esikoisena ja ainoana lapsena, sillä Clara kuoli Maudin ollessa alle kaksivuotias. Hugh John jätti tyttärensä vaimonsa vanhempien, Alexander ja Lucy Macneillin, kasvatiksi, ja isä ja tytär tapasivat vain satunnaisesti. Kun Maud oli kuusivuotias, Hugh John lähti länteen ja asettui Prince Albertiin, Saskatchewaniin. Maud jäi isovanhempiensa luo Cavendishiin, Prinssi Edwardin saarelle, ja asui siellä naimisiinmenoonsa saakka muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Hän vietti 16-vuotiaana lukuvuoden isänsä ja tämän uuden perheen luona, mutta suhde äitipuoleen ei toiminut ja Maud palasi takaisin saarelle. Seuraavat vuodet kuluivat opettajatutkinnon suorittamisessa ja opettajantoimissa eri puolilla saarta. Maud ehti olla kaksi vuotta kihloissa pikkuserkkunsa Ed Simpsonin kanssa ja kokea rakastumisen maanviljelijän pojan

Herman Leardin kanssa.²⁰

Isoisän kuolema vuonna 1898 sai Maudin palaamaan Cavendishiin isoäitinsä avuksi maatilalle ja postitoimistoon, joka toimi heidän keittiössään. Maud kihlautui presbyteeripappi Ewan Macdonaldin²¹ kanssa vuonna 1906. Montgomeryn ensimmäinen romaani ilmestyi vuonna 1908 ja sai heti suuren suosion. Maud ja Ewan menivät naimisiin vasta isoäidin kuoltua vuonna 1911, ja he asettuivat asumaan Leaskdalen pappilaan, Ontarioon, Ewanin seurakuntaan (liite 1). Pariskunta sai kolme poikaa, joista keskimäinen syntyi kuolleena. Montgomery kävi useita oikeudenkäyntejä ensimmäistä kustantajaansa, L.C. Pagea vastaan vuosina 1917–1928, ja voitti ne lopulta. Macdonaldit muuttivat vuonna 1926 Norvaliin, josta Ewan sai papinpaikan. Ewan luopui virastaan vuonna 1936, jolloin pariskunta muutti Torontoon. Montgomery kuoli siellä 24.4.1942, 67-vuotiaana. Hänellä oli koko elämänsä ajan masennusta, joka paheni viimeisinä elinvuosina. Viimeiset päiväkirjamerkinnot antavat ymmärtää, että Montgomery päätyi itsemurhaan.²²

Kaikki eivät ole vakuuttuneita kirjailijan itsemurhasta. Rubion mielestä Montgomeryn ottama yliannostus saattoi olla vahinko. Montgomeryn kaksi päivää ennen kuolemaansa päiväämä viesti ei ehkä ollutkaan itsemurhaviesti, vaan se saattoi olla myös kirjallinen päätös hänen päiväkirjoilleen. Montgomeryn lasten pikkupikkuserkku Georgie Campbell MacLeod muisteli kuulleen nuorena huhuja ”Maud-tädin” itsemurhasta mutta tunteneensa vain tämän iloisen puolen ja halunneensa unohtaa huhut. Sen sijaan toinen elämäkerran kirjoittaja, kanadalainen kirjailija Jane Urquhart totesi, että Montgomeryn viimeisten päiväkirjamerkintöjen perusteella ei ole syytä kyseenalaistaa itsemurhaa. Mollie Gillen, elämäkerran kirjoittaja hänkin, ajatteli puolestaan enkeleiden tulleen ”alas hakemaan hänet [Montgomeryn] pois”.²³ Montgomeryn lukijoiden ja tutkijoiden erilaiset näkemykset kuvastavat hyvin kohdettaan: Montgomery ylläpiti monenlaisia rooleja, eikä paljastanut itseään kokonaan.

20 Rubio 2010.

21 Montgomery kirjoitti miehensä nimen aina muotoon Ewan, vaikka se oli oikeasti Ewen. Pitäydyn tutkielmassani muodossa Ewan, koska tarkastelen häntä aina Montgomeryn kautta ja se on tutkimuksessa vakiintunut käytäntö.

22 SJ5, 349–350; Rubio 2010.

23 Gammel 2008; Georgie MacLeodin videohaastattelu 30.9.2008; Jane Urquhartin tv-haastattelu 13.8.2010; Rubio 2010, 575, 578.

L. M. Montgomeryn uskonnollinen tausta

Ensimmäiset englanninkieliset siirtolaiset Skotlannista saapuivat Ile Saint-Jeaniin (Prinssi Edwardin saaren nimi ennen vuotta 1799, jolloin se sai nykyisen nimensä) vuonna 1771. Vuotta myöhemmin saarelle saapuivat Montgomeryn esivanhemmat, Hugh John perheineen.²⁴ Montgomeryn sukujuuret ulottuvat Skotlantiin. Siirtolaiset toivat mukanaan puritaanisen protestantismin. Montgomeryn suku oli presbyteerejä.

Presbyteerinen usko syntyi kalvinismin pohjalta 1500-luvulla Euroopassa. Sveitsiläinen uskonpuhdistaja John Calvin kehitti presbyteerisen kirkkojärjestyksen, jonka mukaan seurakunnassa oli papit, opettajat, vanhimmat ja diakonit. Papisto oli keskenään tasa-arvoinen ilman johtavaa tai korkea-arvoisempaa piispaa. Vanhimmat olivat maallikoita. Calvin painotti Jumalan yksinvaltiutta ja päätyi oppiin ennaltamääräämisestä, jossa ihminen voi valita Jumalan vain sen takia, että Jumala on valinnut ensin ihmisen yhteyteensä. Tämä predestinaatio-oppi eli vahvana presbyteereillä 1900-luvun alkuun asti. Calvinismi siirtyi John Knoxin välityksellä Skotlantiin, jossa Knox muokkasi sitä. Näin syntyi Skotlannin presbyterismi, joka oli hajanainen ja jakaantunut. Kiistaa eivät aiheuttaneet niinkään opilliset asiat vaan erityisesti suhtautuminen kirkon ja valtion suhteeseen sekä poliittiset erimielisyydet. Skotlantilainen presbyterismi levisi Kanadaan 1700–1800-luvuilla useampana eri suuntauksena, jotka vuonna 1875 muodostivat yhden kirkkokunnan nimellä Presbyteerinen kirkko Kanadassa (The Presbyterian Church in Canada).²⁵ Montgomerylle ongelmia tuottivat presbyteeriset opinkohdat, jotka puhuivat predestinaatiosta, helvetistä ja taivaasta. Lisäksi hänen oli vaikea uskoa uskontunnustuksen kohtia.

L. M. Montgomeryn kirjallinen tuotanto

Montgomery aloitti kertomusten ja päiväkirjan kirjoittamisen jo lapsena. Hänen kertomuksiaan julkaistiin aluksi lehdissä, sillä erilaiset jatkokertomukset olivat suosittuja.²⁶ Montgomeryn läpimurto tapahtui vuonna 1908 hänen esikoisromaanillaan *Anne of Green Gables*, joka poiki kaiken kaikkiaan seitsemän jatko-osaa neljänä eri vuosikymmenenä. Lukijat rakastuivat punatukkaiseen sankarittareen välittömästi. Toinen tunnettu sarja on *Runotyttö*-trilogia.

²⁴ Collins 2008, 364–367.

²⁵ Brown 1997, 17–22; Loetscher 1983, 23–25, 37, 54–55.

²⁶ Rubio 2010.

Montgomery kirjoitti myös useita kaksiosaisia romaanisarjoja sekä yksittäisiä romaaneja ja runokokoelman. Postuumisti on julkaistu kaksi novellikokoelmaa. Romaanit sijoittuvat *Blue Castlea* lukuun ottamatta Prinssi Edwardin saarelle. Montgomery kuvasi maaseutupaikkakuntaa ja nuoren tytön kasvua ja kehitystä. Ajallisesti romaanit sijoittuvat enimmäkseen ennen ensimmäistä maailmansotaa, mistä *Runotytöt* ja *Blue Castle* eivät tee poikkeusta. Romaaneissa uskonto on esillä vaihtelevasti sisältyen kaikkiin jollain tavalla. Kirjailija käsittelee uskonnollisia teemoja ja kysymyksiä etenkin lasten kautta, jolloin hän hyödyntää myös omia muistojaan.

Romaanien, runojen ja novellien lisäksi Montgomeryn kirjalliseen tuotantoon on syytä laskea hänen päiväkirjansa. Niiden kautta piirtyy kuva kirjailijan elämästä sellaisena kuin hän itse halusi ilmaista sen. Hän viimeisteli kertomansa elämäntarinan, sillä hänen päiväkirjoissaan ei ole genrelle tyypillisiä merkityksettömiä kertomuksia tai tärkeitä henkilöitä ilman esittelyä. Culley pohtii, miten päiväkirjan sivuilla esiintyvä henkilö muokkaa elämää ja sama toisinpäin. Koska päiväkirjan kirjoittajalla on tietoisuus itsestään, hän tarkkailee itseään ja tuottaa siten kirjallisuutta yksiselitteisen ”totuuden” sijasta.²⁷

Montgomery kirjoitti alusta alkaen kirjavalle lukijakunnalle eikä hän mieltänyt kirjoittavansa vain lapsille tai naisille. Hänen lukijoinaan olivat esimerkiksi kirjailija Mark Twain, kenraalikuvernööri Earl Grey ja kaksi Ison-Britannian pääministeriä. Modernismin vaikutuksesta Montgomeryn romaanit leimattiin lastenkirjoiksi niiden iloisuuden ja sentimentaalisuuden takia. Kirjailijan päiväkirjojen ja kirjeenvaihdon julkaisemisen myötä hänen arvostuksensa on alkanut nousta jälleen. Nykyään tunnustetaan laajasti, että Montgomerylla on ollut suunnattoman tärkeä kulttuurivaikuttajan rooli. Urquhartin mukaan Montgomery teki Kanadalle saman kuin Charles Dickens Englannille. Tutkijoiden näkemys on se, että hänen kirjansa todella muuttivat ihmisten elämää.²⁸

4. Kanada 1920-luvulla

Kanadan dominion poliittinen tilanne 1900-luvun alussa

Kanadaa on kutsuttu kansojen mosaiikiksi tiettävästi vuodesta 1922 lähtien,

²⁷ Culley 1985, 10, 14; Rubio 2010, 274.

²⁸ Jane Urquhartin tv-haastattelu 13.8.2010; Rubio 2010, 2–3, 7–8.

jolloin yhdysvaltalainen kirjailija Victoria Hayward käytti sitä kuvatessaan preeriaprovinssija matkakertomuksessaan *Romantic Canada*. Mosaiikkimaisuus juontuu siirtolaisista, joista suurin osa saapui Euroopasta keskiajan lopulla. Ranskalaisen ajan jälkeen brittiläinen siirtomaavalta hallinnoi alueella vuosina 1774–1867. Vuonna 1867 syntyi Kanadan dominio, joka käsitti silloin Ontarion, Québecin, New Brunswickin ja Nova Scotian provinssit. Prinssi Edwardin saari liittyi tähän konfederaatioon vuonna 1873 eli vuosi ennen Montgomeryn syntymää. Konfederaatiokausi kesti 1930-luvun alkuun saakka. Vuoden 1921 väestölaskennan mukaan koko Kanadassa oli lähes 8,8 miljoonaa asukasta.²⁹ Kristillisiä kirkkokuntia oli useita ja niiden taustalla vaikutti siirtolaisten alkuperäinen kotimaa. Katolilaiset olivat enimmäkseen ranskalaisia mutta osa oli irlantilaisia, anglikaanit olivat brittejä ja presbyteerit skotteja. Näiden lisäksi olivat metodistit, baptistit ja kongregationalistit. Nämä kirkkokunnat esiintyvät Montgomeryn päiväkirjassa ja romaaneissa, joissa hän paljasti niiden monimutkaista suhdetta toisiinsa. Koska kirkkokuntien muodostumiseen vaikuttivat myös ihmisten etniset ja kulttuuriset taustat, yksilön mahdollisuus valita oma kirkkokuntansa oli rajoittunutta.

Provinseilla oli omat hallitus- ja lainsäädäntövallan rakenteet, jotka vastasivat dominion vastaavia rakenteita. Provinseissa oli kuvernööri, joka edusti keskushallitusta ja kruunua, ja pääministeri, joka johti poliittista hallitusta. Poliitikassa liberaalit ja konservatiivit taistelivat keskenään, kunnes 1920-luvun alussa syntyi progressiivinen puolue ajamaan maanviljelijöiden etuja. Teollistuvat kaupungit kasvoivat nopeasti 1800-luvun lopulla ja syntyi maaseudusta erottuva kaupunkikulttuuri. Monet naiset ja lapset tekivät töitä alipalkalla mahdollistaakseen perheen toimeentulon. Ensimmäinen maailmansota toi muutoksia: Kanada muuttui maatalousmaasta teollisuusmaaksi, tapahtui sosiaalisia muutoksia, asetettiin asevelvollisuuslaki ja ihmiset liittyivät ammattiliittoihin aiempaa enemmän. Suffragettiliike oli aloitettu Torontossa vuonna 1876, mutta vasta vuonna 1918 kaikki yli 21-vuotiaat naiset saivat äänioikeuden liittovaltion vaaleissa. Provinseissa naisten äänioikeus myönnettiin eri aikoihin: Ontariossa vuonna 1917 ja meriprovinseissa vasta viisi vuotta myöhemmin. Sen sijaan naiset olivat saattaneet äänestää useimmissa kunta- ja virkamiesvaaleissa jo vuosisadan vaihteesta lähtien. Ranskalaiskatolisessa

29 Cook 2000, 426; Henriksson 2006, 50, 138–139, 179, 275–276.

Kanadassa eli Québecissä kehitys oli hitaampaa ja naiset saivat vasta vuonna 1940 äänioikeuden provinssin vaaleihin.³⁰

Jumalan valtakunta maan päälle

Kirkkojen johtajat joutuivat ahtaalle 1800-luvun lopulla tieteen kehityksen ja yhteiskunnan sosiaalisten epäkohtien takia. Etenkin darwinismi ja historialliskriittinen raamatuntutkimus ajoivat kirkot puolustuskannalle. Teollistumisen mukana tulleet sosiaaliset epäkohdat toivat haasteen papeille, joiden oli huomioitava saarnoissaan yhteiskunnallinen ulottuvuus pitääkseen työläisluokan kirkon jäsenenä. Tästä tilanteesta nousi etenkin protestanttisten kirkkojen keskuudessa sosiaalinen evankeliumi (social gospel), joka äärimmillään pyrki rakentamaan kristillisyydestä maan päälle Jumalan valtakunnan. Liikkeen päämääränä oli saada aikaan sosiaalisia uudistuksia kuten lainsäädäntö julkisesta terveydenhuollosta, maahanmuuttajien ”kanadalaistaminen”, naisten äänioikeus ja alkoholituotteiden kieltolaki. Liike sai kannatusta ympäri koko protestanttisen Kanadan. Suffragetit totesivat protestantismin menettäneen paljon, kun usko oli saanut vain miehisen tulkinnan ja Jumalan äitiys oli kadotettu. Kristillisen uudistusmielisyyden innoittamana syntyi erilaisia kristillisiä naisjärjestöjä, esimerkiksi Nuorten naisten kristillinen yhdistys (Young Women's Christian Association).³¹

Jumalan valtakunnan rakentaminen osoittautui luultua vaikeammaksi 1920-luvulla. Kanadassa voimaantullut alkoholin kieltolaki ei kestänyt, vaikka sillä oli perustanaan puritaaninen moraali ja usko alkoholin haittoihin. Vuoteen 1930 mennessä ainoastaan Prinssi Edwardin saari oli pitänyt kieltolain muiden provinssien luopuessa siitä yksi toisensa jälkeen. Québec oli ensimmäinen luopuja ja sai hyödyn turistien virratessa provinssiin. Vuosikymmenen kuluessa kieltolain entiset kannattajat huomasivat viinakaupan rahoittavan muita toivottuja uudistuksia. Vaikka protestantit joutuivat pettymään tässä asiassa, heitä ilahdutti kirkkojen etenevä yhdistymishanke, jota oli käyty parin vuosikymmenen ajan. Yhdistymisen taustalla oli ajatus siitä, että protestanttien tulisi kohdata yhtenä rintamana ihmisten uskonnolliset tarpeet, seurakuntien hajanaisuus, maahanmuuttajien ”kanadalaistaminen” ja yhteiskunnan puhdistus.³²

30 Cook 2000, 398, 400–401; Henriksson 2006, 140, 189–190, 192, 195–202.

31 Cook 2000, 379, 398.

32 Cook 2000, 432.

Viktoriaanisuus Kanadassa

Viktoriaaniseksi aikakaudeksi kutsutaan kuningatar Viktorian hallituskautta vuosina 1837–1901 Englannissa. Tänä aikakautena maailma muuttui radikaalisti, mistä on esimerkkinä teollistumisen ja rautatieverkoston nopea laajentuminen. Aikakaudelle tyypillisiä arvoja olivat siisteys, työ, muiden auttaminen, velvollisuudentunto, perhe instituutiona ja säästäväisyys. Toisaalta aikakaudella oli monia suuntia ja arvoja. Perinteinen uskonto sai haastajia ja ihmiset joutuivat pohtimaan moraalien ja uskonnon välistä suhdetta.³³

Viktoriaaninen aikakausi oli kirjeiden kulta-aikaa englantilaisessa kulttuurissa. Ihmiset pitivät säännöllisesti yhteyttä toisiinsa kirjeitse ja tämän käytännöllisen puolen lisäksi kirjeen kirjoittaminen oli itseilmaisua ja lähenteli päiväkirjan kirjoittamisen muotoja. Kirjoittajat näkivät vaivaa kirjeen ulkoasuun ja tapana oli myös koristella kirjeitä kuvilla, mikä viihdytti vastaanottajaa. Kirjeet välittivät tärkeitä tietoja poissaolevien sukulaisten elämästä ja kuolemantapauksista, ylläpitivät ja rakensivat ystävyyssuhteita sekä toimivat yhdyssiteinä rakastavaisten kesken.³⁴

Amerikkalaisen päiväkirjan kirjoittamisen taustalla olivat hengelliset omaelämäkerrat, jotka kuvasivat kristityn sielun vaellusta Jumalaa kohti. Päiväkirjan kirjoittaminen oli 1800-luvun loppupuolelle asti ennen kaikkea miesten harrastus Amerikassa. Vasta 1900-luvulla miesten päiväkirjat vähenivät ja naiset ottivat päiväkirjaharrastuksen omakseen. Syy muutokseen oli päiväkirjan sisällön muuttuminen julkisesta tai puolijulkisesta yksityisten tunteiden ja ajatusten kätkeksi. Tämä oli seuraus muuttuneesta minäkäsityksestä, romantiikan vaikutuksesta, teollisesta vallankumouksesta ja alitajunnan ”löytymisestä”. Naisten innoittajana toimi venäläinen taiteilija Marie Bashkirtseffin vuonna 1889 englanniksi käännetty ja suuren suosion saavuttanut päiväkirja. Naiset kirjoittivat päiväkirjaa, koska he pitivät omaa kokemustaan jotenkin merkittävänä, se vahvisti olemassaolon tunnetta ja auttoi uudessa elämäntilanteessa luomaan uutta kuvaa itsestä ja säilyttämään muistoja vanhasta. Päiväkirja oli uskottu, ystävä ja helpotus yksinäisyyteen. Toisilla oli tapana nimetä se. Naisten päiväkirjoja rytmittivät usein vuoden kiertokulku ja sen mukanaan tuomat merkkipäivät. Päiväkirjan

³³ Briggs 1988, 10, 11, 15, 19, 22, 25; Wilson 2002, 1.

³⁴ Golden 2009, 197–199, 201.

kirjoittaminen mahdollisti naisten itseilmaisun, vaikka heillä ei ollut siihen julkista näyttämöä.³⁵

I IHANTEELLISEN USKON DISKURSSI

1. Pappilan emäntä rouva Macdonald

Aikaansaava pappilan emäntä

Pappilakulttuuri eli vahvasti Kanadan maaseudulla 1920-luvulla. Macdonaldit näyttivät vastanneen seurakuntalaisten odotuksiin ja tulleen luontevaksi osaksi Leaskdalen seurakuntaa. Rouva Macdonald oli järjestelmällinen emäntä, mikä oli perintöä isoäidiltä ja saarelaisnaisten ihanteista. Pappilan arkirutiinit hoidettiin vuodesta toiseen samalla viikko-ohjelmalla: maanantaina pestiin pyykkiä, tiistaina silitettiin, keskiviikkona leivottiin, torstaina siivottiin yläkerta, perjantaina siivottiin alakerta ja lauantaina tehtiin valmistelut sunnuntaita varten. Tämä aikataulu muodosti rungon päiville, mutta se jousti tarvittaessa. Pappilan emäntä suunnitteli taloudenhoidon ja ruokalistat aina kahdeksi viikoksi kerrallaan. Hän aloitti päivänsä kirjoittamalla muutaman tunnin aamulla kirjoja, runoja ja novelleja. Päivää rytmittivät muuten ateriat, jotka tarjottiin kello 8, 12.30 ja 18.³⁶ Pappilassa pidettiin perheen kesken rukoushetkiä, mutta niistä ei ole muuta merkintää kuin lyhyt maininta Montgomeryn päiväkirjassa. Siitä käy ilmi, että pappilan isäntä johti rukousta. Ensimmäinen maailmansota oli murentanut perinteistä patriarkaalista järjestystä, mutta muutos ei ulottunut maaseudulle vielä 1920-luvun alussa. Waterston huomauttaa vahvan patriarkaalisuuden näkyvän edelleen esimerkiksi Montgomeryn *Runotyttöissä*, jotka heijastelevat kirjoitusaikansa maaseutuseurakunnan oloja. Rukoushetkien viettäminen näyttää olleen yleistä presbyteerien keskuudessa. *Emily of New Moon* sisältää maininnan talonväen yhteisestä rukoushetkestä lauantai-aamuna. Jokainen osallistuja polvistuu lattialle ja tilanne on vakava ja juhlallinen. Emilia ei mainitse fiktiivisessä päiväkirjamerkinnässään sitä, kuinka usein perheen rukoushetkiä vietetään. Rukoushetki pääsee päiväkirjaan sen takia, että Emiliaa naurattaa sen

35 Culley 1985, 3–4, 7–8, 11, 20; Rubio 2010, 276.

36 Mustard 1965, 5, 13, 15; Ylimartimo 2008, 201.

aikana ja häntä rangaistaan siitä.³⁷

Ontarion alueella Leaskdalessa, missä Macdonaldien ensimmäinen koti sijaitsi, oli tapana palkata tarvittaessa paikallista taloudenhoitoapua. Montgomeryllä oli apulaisen tarve, sillä hänellä itsellään oli papin vaimona ja kirjailijana muita velvollisuuksia, jotka vaativat välillä poissaoloa kotoa. Hänen suhtautumisensa apulaisiin ei ollut aivan yksinkertainen, sillä hän tiedosti hyvin säätyerot ja oli ylpeä omasta sosiaalisesta ja intellektuaalisesta taustastaan.³⁸ Tästä huolimatta Montgomery pyrki kohtelevaan palkallisia ikään kuin perheenjäseninä, mikä oli yleinen tapa seudulla. Piiat asuivat pappilassa työsuhteen ajan ja Montgomery vaati heitä syömään ateriat yhdessä perheen kanssa. Pappilan emännällä oli tapana sanoa: ”Ellei apulaiseni ole kelvollinen syömään kanssani, hän ei ole kelvollinen työskentelemään minulle.” Kolmas ja samalla pitkäaikaisin pappilan piika oli Lily Meyers, joka auttoi taloudenhoidossa vuosina 1918–1925, yhteensä seitsemän ja puoli vuotta. Hänen jälkeensä tuli puoleksitoista vuodeksi Elsie Bushby, joka muutti Macdonaldien mukana Norvaliin. Montgomerya huolestutti nuoren ja naimattoman tytön irrottaminen perheen läheisyydestä ja huolenpidosta. Huoli ei ollut aiheeton, sillä Norvalissa Elsie joutui kokemattomana nuoren miehen piirityksen kohteeksi. Montgomery koki olevansa vastuussa työstä ja lopulta hän lähetti tämän mielestään sopimattoman käytöksen takia pois. Elsie ehti oppia emännältään taloudenhoidon ja ruuanlaiton perusteet, mistä hän oli kiitollinen. Se mahdollisti hänen sosiaalisen nousunsa odotettua paremman avioliiton myötä.³⁹

Arkirutiinien hoitamisen lisäksi Montgomery piti käsitöiden tekemisestä ja puutarhan hoidosta. Leaskdalen pappilan puutarha oli laiminlyöty rouva Macdonaldin saapuessa sinne. Hän otti pihan ja puutarhan hoitoonsa ja ne muuttuivat paikkakunnan kauneimmiksi. Waterstonin mukaan puutarhan vaiheet nivoutuivat niin Montgomeryn omaan elämään kuin tämän romaaneihinkin. Pappilan emäntä tunnettiin aikaansaavana naisena. Hän nautti leipomisesta ja käsitöiden tekemisestä. Kun hän löysi uuden reseptin, hän kokeili sitä ensin itse. Jos se osoittautui hyväksi, hän antoi apulaisensa käyttää sitä myöhemmin. Montgomery oli taitava neuvoja ja hän suunnitteli itse omia pitsimalleja. Eräs aikalainen muisteli myöhemmin, että rouva Macdonaldilla oli yleensä vierailuilla

37 ENM, 166; SJ3, 87; Waterston 2008, 115.

38 Pike 2008, 163, 165–166.

39 Mustard 1965, 13, 15; SJ3, 266; Rubio 2010, 334, 348–349.

mukanaan neuletyö.⁴⁰

Montgomery piti Leaskdalesta ja pappila kävi hänelle rakkaaksi vuosien mittaan. Hän kirjoitti ensimmäisessä Leaskdalesta lähetetystä kirjeessään MacMillanille:

Leaskdale on hyvin kaunis maalaispaikka – se olisi lähes yhtä kaunis kuin Cavendish, jos siellä olisi meri – – Tämä on maanviljelysasutusta, joten sitä ei merkitä karttoihin. Olemme vain 40 mailin päässä Torontosta. Ihmiset ovat täällä mukavia ja ystävällisiä. – – Meillä on soma tiilinen pappila kauniilla paikalla, vaikkakin liian lähellä muuta kylän asutusta sopiakseen rakkauteeni eristäytyneisyydestä.⁴¹

Leaskdalen pappila oli aina avoin tulijoille ja Macdonaldien kokoamasta kirjastosta sai lainata tarvittaessa kirjoja. Leaskdalen pappilassa syntyivät kaikki kolme lasta. Talo oli Macdonaldien kotina 15 vuotta, kunnes he muuttivat Ewanin työn perässä Norvaliin. Norvalin pappilassa he asuivat yhdeksän vuotta, Ewanin eläkkeelle jäämiseen asti.⁴²

Etäältä rakastava ja huolehtiva äiti

Macdonaldit saivat kolme poikaa, joista keskimäinen syntyi kuolleena. Esikoinen Chester syntyi heinäkuussa 1912 ja kuopus Stuart lokakuussa 1915. Montgomery halusi lapsia, ja se oli yksi hänen naimisiinmenonsa päävaikuttimista. Avioliitto takasi hänelle kodin emännyyden, yksinäisyyden välttämisen ja arvostetun yhteiskunnallisen aseman toisin kuin vanhaksipiiaksi jääminen. Hänen tulonsa olisivat mahdollistaneet riippumattoman ja itsenäisen toimeentulon. Montgomery tienasi 1900-luvun alussa, ennen esikoisromaaniaan, 500 dollaria vuodessa. Puolitoista vuotta bestselleriksi nousseen romaanin julkaisemisen jälkeen eli alkuvuodesta 1910 hän tienasi jo 7000 dollaria eli puolet silloisen Kanadan pääministerin palkasta. Montgomery pohti tilanneettaan päiväkirjassa ja kallistui avioliiton kannalle, vaikka hän ei uskonutkaan tulevansa kovin onnelliseksi.⁴³

Rubion mukaan lapset eivät saaneet äitinsä ajasta ja huomiosta paljoa itselleen. Montgomeryn tärkeysjärjestyksessä kirjoittaminen näyttää olleen ensimmäisellä sijalla, kirkon asiat toisella, pojat kolmannella ja aviomies ja kotityöt neljännellä sijalla. Montgomery rakasti poikiaan, mutta hän ei viettänyt aikaa heidän

40 Mustard 1965, 5, 13; Ahola 2007a, 155; Gillen 1975, 102.

41 MDMM, 65.

42 Mustard 1965, 17; Gillen 1975, 100; Rubio 2010: 442–443.

43 SJ3, 322; Buchanan 1999, 155; Gillen 1975, 101; Rubio 2010, 118, 130, 166.

kanssaan. Pojat saivat itse keksiä ajanvietettä itselleen. Rubion päättelyä tukee se, että pojat esiintyvät päiväkirjassa melko vähän, kirjeenvaihdossa sitäkin vähemmän. Kirjoittaminen ja seurakunnan asiat saavat huomattavasti enemmän tilaa. Urquhart huomauttaa, että Montgomeryn rakkaus poikiaan kohtaan oli usein kontrolloivaa ja manipuloivaa luonteeltaan. Samalla se oli todellista, kestäväää ja äidillistä.⁴⁴

Chester aiheutti huolta äidilleen, kun taas Stuart oli luonteeltaan iloinen. Montgomery näki esikoisessaan paljon isältä perittyjä piirteitä: epäsosiaalisuus ja erakkoluonne sekä vaikeasti hallittavuus. Chester aiheutti ongelmia koulussa ja oli koulukiusattu. Toisaalta hän oli älykäs ja hyvämuistinen, minkä takia hän oli usein luokkansa kärjessä. Montgomery kirjoitti Chesteristä päiväkirjaansa usein huolestuneessa sävyssä. Hän mainitsi myös Chesterin koulumenetyksen ja ilonsa sen johdosta sekä syytti opettajaa epäpäteväksi, kun tämä ei saanut poikaa kuriin.⁴⁵ Stuart oli veljensä vastakohta. Hänen oli helppo olla ihmisten seurassa ja hän ”hurmasi maailman hymyllään”. Stuart muistutti äitiään. Hän personoi elottomia esineitä, kuten Montgomery teki lapsena. Hän oli pienestä pitäen ahkera työntekijä ja piti veljensä tavoin lukemisesta. Montgomery totesi 8-vuotiaasta kuopuksestaan: ”Hän ei ole syntymähetkestään lähtien tuottanut minulle muuta kuin iloa...”.⁴⁶ Päiväkirjamerkinnot Stuartista ovat yleensä humoristisia ja kuvaavat pikkupojan ajatusmaailmaa. Stuart esimerkiksi murehti 8-vuotiaana naimisiinmenoa. Hän toivoi olevansa jo aikuinen ja naimisissa, jotta hän olisi päässyt yli naimisiinmenon vaikeudesta. Montgomery tunnisti näistä pohdinnoista itsensä, sillä hänelläkin oli ”taipumus ylittää siltoja ennen kuin ne tulivat vastaan”.

⁴⁷

Sukupolvelleen tyypilliseen tapaan Ewan piti lastenkasvatusta naisten tehtävänä. Montgomery kaipasi miehensä tukea etenkin Chesterin kasvattamiseen ja kurinpitoon. Ewan jätti vaimolleen myös poikien sukupuolivalistuksen, mikä ei ollut mieluinen tehtävä Montgomerylle. Hän pyrki vastaamaan poikien kysymyksiin suoraan ja hankki Chesterille seksiä käsittelevän kirjan. Kristittyjä äitejä kannustettiin esimerkiksi Australiassa, Ison-Britannian toisessa dominiossa, antamaan seksuaalikasvatusta lapsilleen. Järjestöt kuten Nuorten naisten

⁴⁴ Rubio 2010, 308; Urquhart 2009, 65.

⁴⁵ SJ3, 225, 338; Rubio 2010, 309.

⁴⁶ SJ3, 20, 173, 320.

⁴⁷ MDMM, 113.

kristillinen yhdistys olivat asian takana. Viktoriaanisen ajan kasvatuksen saaneena Montgomerylla oli vaikeuksia käsitellä seksuaalisuuteen liittyviä asioita avoimesti, vaikka aihetta ei hänen mielestään tarvinnutkaan leimata enää ”likaiseksi”. Sanomalehdet alkoivat tuoda aihetta yleiseen keskusteluun. Muiden lehtien tavoin amerikkalainen *Ladies' Home Journal* julkaisi 1900-luvun alkupuolella kolumnia, joka käsitteli lasten seksuaalikasvatusta. Chester miehityi varhain ja aiheutti lisähuolta itsetyydytyksellään, jota hän ei pyrkinyt salaamaan. Viktoriaanisella aikakaudella lasta pidettiin toisaalta sukupuolettomana olentona mutta toisaalta lasten itsetyydytys oli laajalle levinnyt ja tunnettu ilmiö. Montgomery yritti keskustella asiasta pojan kanssa, mutta hänen sanoillaan ei ollut vaikutusta. Montgomery pelkäsi jonkun talossa liikkuvan tapaavan pojan kiusallisessa tilanteessa, mistä olisi todennäköisesti aiheutunut häpeää ja juoruja.⁴⁸

Pappilan entinen apulainen muisteli Montgomeryn pyrkineen välttämään lasten hemmottelua. Hän kertoi emännän varoittaneen häntäkin hemmottelemisesta. Toinen aikalainen muisteli rouva Macdonaldin ja poikien kirkossa käyntiä. Hänen mukaansa papin rouva piti tiukan kurin lasten kanssa. Jos pojat eivät osanneet käyttäytyä kunnolla, rouva laski kymmeneen. Jos pojat eivät olleet rauhoittuneet, hän vei heidät ulos kirkosta. Pappilan neljännen apulaisen, Elsie Bushbyn mukaan rouva Macdonald oli äitinä yksi parhaimmista ja emäntänä korvaamaton. Montgomeryn ompelijatar kuvasi tätä kuningattareksi naisten joukossa. Stuartin toveri muisti Macdonaldit ystävällisinä ja helposti lähestyttävänä ihmisinä.⁴⁹

Seurakunnan arkeen osallistuva papin vaimo

Leaskdalessa asuessaan Ewan oli myös lähellä sijaitsevan Zephyrin pappina. Näin ollen Macdonaldit joutuivat liikkumaan hoitaessaan kahden seurakunnan asioita. Zephyrissä ei ollut jumalanpalvelusta joka sunnuntai. Jumalanpalveluksen jälkeen oli sosiaalista kanssakäymistä, esimerkiksi vierailuja seurakuntalaisten koteihin. Norvalissa heidän tilanteensa oli samanlainen: Ewanin kutsu koski Norvalin lisäksi läheistä Unionin presbyteriseurakuntaa (liite 1).⁵⁰

Leaskdalen seurakuntalaiset muistivat papin rouvan ystävällisenä ja aktiivisena naisena. Häntä pidettiin joukkoon kuuluvana ja hänen koettiin jakaneen heidän surunsa ja ilonsa. Hän jäi ihmisten mieliin hyväntahtoisena, ystävällisenä ja

48 Nelson 2004, 17–18; Nelson&Martin 2004, 7; Rubio 2010, 310–311; Swain & al. 2004, 39–40.

49 Mustard 1965, 6, 13, 15–16.

50 SJ3, 184, 265.

iloisena ihmisenä. Hänellä oli seurallinen luonne ja hän osasi viihdyttää kuulijoita, minkä takia hänen seuransa piristi yhteisiä kokoontumisia. Hän kertoi usein tarinoita ja humoristisia juttuja esimerkiksi saarelaisista tai Prinssi Edwardin saaresta. Papin rouvan arki oli kiireistä. Hän otti osaa monipuolisesti seurakunnan arkeen. Hän kulki miehensä mukana toimitus- ja kotikäynneillä seurakuntalaisten luona, osallistui tilkkupeitekutsuille ja piirakkatilaisuuksiin. Hänellä oli vetovastuu Naisten Lähetysyhdistyksen (Women's Missionary Society) tapaamisista. Yhdistys kokoontui pappilassa, joten rouva Macdonald järjesti tarjoilun. Sen lisäksi hänen vastuullaan oli johtaa virsilaulua, rukousta ja kolehdinkeruuta sekä lukea taloudellinen katsaus ja luku lähetystyöntekijöiden muistelmista. Papin rouvan velvollisuuksiin kuului myös pyhäkoulun pitäminen.⁵¹

Eräs aikaa vievä tehtävä oli Nuorten killan (Young People's Guild) toiminnasta vastaaminen. Nuorille suunnatun toiminnan avulla protestanttiset seurakunnat pyrkivät säilyttämään yhteyden nuorisoon, jolle pyhäkoulu oli liian lapsellista ja kirkossa käynti liian aikuismaista. Papin rouva tuli helposti toimeen nuorten kanssa. Erään miespuolisen kiltalaisen mukaan ”ei ollut koskaan tylsää hetkeä”, kun rouva Macdonald oli paikalla.⁵² Macdonaldit ylläpitivät suhteita seurakuntalaisiin myös muutettuaan pois paikkakunnalta. Samaan entiseen kiltalaiseen oli tehnyt suuren vaikutuksen se, että Macdonaldit poikkesivat Torontossa käydessään hänen luonaan. Montgomery ohjasi nuorten kanssa näytelmiä, joita he esittivät seurakunnassa. Killassa pidettiin myös esitelmiä ja alustuksia erilaisista aiheista. Norvaliin muuton jälkeen Montgomery ohjasi talven 1927 aikana jopa kahden eri nuorten ryhmän näytelmät. Hän ei osannut kieltäytyä heidän toisen työalueensa, Unionin seurakunnan, nuorten pyynnöstä, koska hän ohjasi jo Norvalin seurakunnan nuorten näytelmää. Kieltäytyminen olisi ollut hänen mielestään epäkohteliasta.⁵³

Montgomery kantoi huolta tarvitsevista ihmisistä. Hän auttoi paljon Prinssi Edwardin saaren sukulaisiaan taloudellisesti saamatta koskaan takaisinmaksua. Vuonna 1922 talouden taantuma aiheutti suurimman taakan nimenomaan maanviljelijöille, kun vehnän hinta putosi 60 prosenttia kahdessa vuodessa. Vaikutukset tuntuivat preeria- ja rannikkoprovinsseissa. Korkealla verotuksella rakennettiin teitä ja kouluja, minkä lisäksi maanviljelijöiden varat kuluivat

51 Mustard 1965, 14, 16–17; Gillen 1975, 102; Rubio 2010, 165–166.

52 Mustard 1965, 16; Coble 2002, 74–75; Gillen 1975, 102.

53 Mustard 1965, 14, 16–17; SJ3, 358; Rubio 2010, 166.

kalliiden maatalouskoneiden hankintaan. Sukulaisten auttamisen lisäksi Macdonaldit tukivat avokätisesti lähetystyötä. Montgomery arvosti lähetystyössä tehtävää koulutustyötä ja lääkeapua. Macdonaldien innostunut asenne lähetystyöhön vaikutti paljon seurakuntalaisiin ja Leaskdalen ja Zephyrin seurakunnat tukivat esimerkiksi yksittäistä lähettiä Kiinassa. Pappilassa kävi myös seurakuntalaisia pyytämässä rahallista apua. Maanviljelijöiden taloudellinen ahdinko aiheutti huolta papin rouvalle, joka tiesi seurakuntalaisten heikentyneen talouden heijastuvan seurakunnan toimintaan ja rahoitukseen. Ontariossa ja Québecissä talouskasvu jatkui 1920-luvun, sillä esimerkiksi Ontarion erikoistuminen autoihin ja elektroniikkaan kannatti.⁵⁴

Montgomery näyttäytyy hyvin ideaalissa valossa, kun tarkastelee hänen työmääräänsä ja ajankäyttöään seurakunnan asioissa. Hänen täydellisyyttä hipova julkisivunsa vaikuttaa säröttömältä. Hän toteutti oppimiaan viktoriaanisen aikakauden ihanteita, ahkeruutta, muiden auttamista, velvollisuuden kantamista ja kodin järjestyksessä pitämistä. Kun Montgomerya lähestytään vain julkisivusta käsin, hänen päiväkirjoissa esiintyvä kiihkeä persoonansa väistyy taka-alalle ja esiin työntyy kaikkeen venyvä suorittaja. Se muodostaa haastavan ja kiehtovan vastaparin päiväkirjojen paljastamalle synkemmälle puolelle.

Uskon ihanne arjen keskellä

Montgomery oli kasvatettu lukemaan iltarukous. Tämä tapa näkyy myös hänen romaaneissaan. *Emily of New Moon* kuvaa Emilian rukoilemassa iltarukous omassa huoneessaan ikkunan edessä polvillaan. Emilia rukoilee ennen äidinpuoleisten sukulaistensa tapaamista, jotta hän voisi olla rohkea ja itkemättä. Kun Emilia on vierailulla Nancy-tädin luona, hän vaeltelee yksin rannalla ja joutuu onnettomuuteen. Pelätessään ja odottaessaan mahdollista kuolemaa hän rukoilee Jumalaa pelastamaan hänet kuolemalta, vaikka hän ei voikaan rukoilla sillä hetkellä polvistuneena eli siten kuin hänelle on opetettu. Lisäksi Emilia liittää rukoukseen testamentinomaisen pyynnön koskien henkilökohtaisten tavaroihtensa kohtaloa. Lopuksi hän pyytää anteeksi syntejään, joista hän nostaa suurimmiksi liian vähäisen kiitollisuuden ja otsatukan leikkuun vastoin Elisabet-tädin tahtoa. Valancyn ei mainita rukoilevan erityisemmin *Blue Castle* -kirjassa. Tosin hän toteaa naimisiinmenon jälkeen kiittävänsä joka päivä Jumalaa onnestaan. Lisäksi

54 Mustard 1965, 14; SJ3, 119, 130, 160; Cook 2000, 424–426; Rubio 2010, 166.

hänen koko olemuksensa kerrotaan polvistuneen rukoukseen, kun auringonlasku tulvi saarella sijaitsevan kodin olohuoneeseen kattoikkunasta ja teki koko huoneen ikään kuin katedraaliksi.⁵⁵ Rukous vaikuttaa luontevammalta sankaritarten kuin kirjailijan kohdalla. Se selittyy osittain sillä, että päiväkirja oli menettänyt uskonnollisen luonteensa ja pyrki kuvaamaan yksilön tunnekokemusta eikä jumalasuhdetta.

Montgomery säilytti tavan rukoilla iltaisin aikuisenakin. Lisäksi hän tottui johtamaan rukousta seurakunnan tilaisuuksissa, joissa oli naisia ja lapsia paikalla. Montgomerylle rukous näyttäytyy opitun kaavan toistona, ei omana sanoittamisena. Seurakunnan tilaisuuksissa lausuttiin yhteiset rukoukset eli todennäköisesti Isä meidän -rukous ja Herran siunaus, joiden lukua papin rouva johti. Montgomery ei maininnut päiväkirjassaan koskaan rukoilleensa, kun hän oli hätäantynyt tai huolissaan jostakin. Rukous oli osa arkirutiinia. Montgomeryllä oli käytännöllinen ote uskon asioihin. Tämä tuli esille esimerkiksi joulun vietossa, minkä Montgomery hoiti pikemminkin käytännöllisestä kuin uskonnollisesta tai hengellisestä lähtökohdasta käsin.⁵⁶ Se juontui todennäköisesti hänen lapsuudestaan, jossa hän ei ollut saanut tukea tunne-elämälleen iäkkäiltä isovanhemmilta. Uskonnolliset tavat ja termit olivat saaneet ikävän leiman herkän lapsen mielessä, mikä käy ilmi toisessa tutkimusluvussa tarkasteltaessa päiväkirjoihin kätkeytyjä ajatuksia. Toisaalta käytännöllinen suhtautuminen osoittaa jälkeen kerran Montgomeryn järkähtämättömän velvollisuudentunnon.

Montgomery kävi poikien kanssa kirkossa sunnuntaisin. Heillä oli oma penkkipaikka kirkon etuosassa. Kun Ewan oli huonossa kunnossa, hänen vaimonsa pyrki korvaamaan miehen poissaolon työskentelemällä paljon seurakunnassa. Seurakuntalaiset pitivät papin rouvaa helposti lähestyttävänä henkilönä, jolle kerrottiin huolia ja murheita. Montgomery sai kuulla monenlaisia asioita vuosien varrella ja hän kuunteli ne empaattisesti. Uskon asioissa hän oli avarakatseinen ja antoi ihmisten uskoa, mitä nämä halusivat. Hän ei kertonut omia näkemyksiään, vaan antoi ihmisten pikemminkin ymmärtää ajattelevansa itse samoin heidän kanssaan.⁵⁷ Hänen yleisestä mielipiteestä poikkeavien ajatustensa ilmaisu näyttää rajoittaneen varovaisuus Ewanin aseman takia. Montgomery vaikutti myös innottomalta syvälliseen ajatuksenvaihtoon muiden kuin itsensä

55 BC, 143, 148; ENM, 33, 58, 277–278.

56 SJ3, 11, 87; Ahola 2007b, 225–226; Rubio 2010, 166.

57 Mustard 1965, 10, 13, 16–17; SJ3, 133, 238; Rubio 2010, 218.

kaltaisten kanssa.

2. Kirkkokuntarajat identiteetin rakentajana

Suhtautuminen toisin uskoviin ja ajatteleviin

Cavendishissa, Montgomeryn kotipaikkakunnalla Prinssi Edwardin saarella, oli kirjailijan nuoruudessa ollut kaksi kirkkoa, presbyterikirkko ja baptistikirkko. Baptismin juuret ovat Manner-Euroopan kastajaliikkeissä, mutta sen merkittävin haara muodostui John Smythin johdolla Englannin puritaanien ja separatistien piirissä 1600-luvulla. Baptistit korostavat uskovien kastetta, joka suoritetaan usein upottamalla, ja seurakuntien itsenäisyyttä. Liike levisi 1630-luvulla Amerikkaan siirtolaisten mukana. Cavendishin baptistit muodostuivat entisistä presbyteereistä, jotka olivat vaihtaneet kirkkokuntaa. Muissa englantilais-kanadalaisissa kylissä oli näiden kahden lisäksi myös anglikaanikirkko ja roomalaiskatolinen kirkko. Anglikaaninen kirkko oli irrottautunut roomalaiskatolisesta kirkosta vuonna 1534 ja järjestäytynyt valtionkirkoksi. Se on opiltaan ja kirkkojärjestykseltään katolisen kirkon ja protestanttisten kirkkojen välimaastossa. Seurakunnat ovat piispa- ja hiippakuntajohtoisia. Kanadaan perustettiin vuonna 1787 Pohjois-Amerikan episkopaatti, sillä emämaa Iso-Britannia toivoi siirtomaan yhdistyvän siten tiukemmin itseensä. Ontarion alueella intiaanit pitivät anglikaanisuutta tärkeänä ja houkuttelevana, sillä se oli ”kuninkaan uskonto”. Vuonna 1900 kanadalaisista oli 10 % aktiivisia anglikaaneja ja 21 vuotta myöhemmin yleiskokous (General Synod) valitsi kirkon viralliseksi nimeksi Englannin kirkko Kanadassa (The Church of England in Canada). Katolilaisuus levisi Ranskasta ja Irlannista Kanadaan, jossa ranskankieliset katolilaiset muodostivat suuren enemmistön. Presbyteerit ja yleensäkin protestantit tunsivat epäluuloa katolilaisuutta kohtaan.⁵⁸

Romaanien ja päiväkirjojen sivuilta nousee neljä erilaista uskonnollista tai ei-uskonnollista ryhmää: presbyteerit, muihin kirkkokuntiin kuuluvat kristityt, ateistit sekä lähetystyön kohteena olevat pakanat. Presbyteerit näyttäytyvät Montgomeryn ajattelussa ylivertaisina muihin nähden, vaikka hän kohdisti satiirin usein tähän ryhmään. Seuraavina olivat anglikaanit ja metodistit, joita kirjailija kuvasi välillä tärkeileviksi. Metodismi oli syntynyt Englannin kirkon sisällä 1700-

⁵⁸ Heino 2002, 73–75; Henriksson 2006, 179; Rubio 1999, 97, 105; Ward 2006, 68, 70, 77–78.

luvulla ja saanut nimensä liikkeen jäsenten noudattamista hengellisistä menetelmistä. Se erosi anglikaanisesta kirkosta vuonna 1795. Liikkeessä korostetaan kristillisiä rakkauden tekoja, käytännön hurskautta ja elävää uskoa sekä ihmisen vapaata tahtoa. Metodismi levisi Kanadaan varsinaisesti Yhdysvalloista 1800-luvulla. Liike hajaantui orjuuden jakaessa mielipiteitä, jolloin orjuuden vastustajat alkoivat kutsua itseään vapaiksi metodisteiksi. Montgomeryn asteikolla viimeisinä protestanteista olivat baptistit, joihin presbyteerit suhtautuivat varauksella eroavan kastekäytännön vuoksi. Tästä huolimatta Montgomery osallistui Cavendishissa asuessaan baptistien tilaisuuksiin sosiaalisista syistä. Kongregationalistit näyttävät esiintyvän Montgomeryn päiväkirjoissa ilman arvottavaa leimaa. Liike syntyi Englannin kirkon sisällä 1600-luvulla, kun taas Skotlannissa kongregationalismi nousi presbyteerisestä kirkosta. Kongregationalismi korostaa seurakuntien itsenäisyyttä. Liikkeen seurakunnat ovat pastorijohtoisia eikä niiden yläpuolella ole hallinnollista tai päätösvaltaista elintä.⁵⁹ Ateistit olivat sosiaalisen yhteisön ulkopuolella, koska mikään seurakunta ei ulottanut valvovaa silmäänsä heihin. Sen takia he olivat epämääräisiä henkilöitä.

Valancy tekee poikkeuksen Montgomeryn sankarittarien sarjassa olemalla anglikaani. Hän tosin lopettaa anglikaanikirkossa käymisen äitinsä kauhuksi ja sanoo menevänsä presbyteerikirkkoon. Käytännössä hän ryhtyy käymään vapaiden metodistien kirkossa muutettuaan Karjuvan Abelin luo hoitamaan Cissyä. Rouva Frederick joutuu muutamaksi päiväksi vuoteeseen kuultuaan asiasta. Myös Abel paheksuu Valancyn valintaa, sillä hän itse on presbyteeri. Montgomery suhtautui itse anglikaanikirkkoon lämpimästi. Hän kirjoitti Norvalissa asuessaan, että hän oli aina pitänyt anglikaanien tavoista. Hänen käsityksensä Norvalin anglikaanipapista ja tämän puolisoista oli hyvä. Tätä taustaa vasten Montgomeryn kuvaus Valancyn tilanteesta on mielenkiintoinen. Valancylle anglikaanikirkko on vastenmielinen sen takia, että hänen äitinsä on pakottanut hänet menemään sinne. Omien sanojensa mukaan hän tahtoisi mennä anglikaanikirkkoon, jos hänet olisi aina pakotettu menemään presbyteerikirkkoon. Kyseessä näyttää olevan pikemminkin kapina äitiä ja suvun perinnettä vastaan kuin kirkkokuntaa kohtaan tunnettua vastenmielisyyttä. Tämä on ymmärrettävää, sillä 1800-luvun Kanadassa perheestä ja suvusta oli tullut ensisijainen paikka

59 Ahola 2005a, 44; Escott 1960, xiii, xv; Heino 2002, 75–76; Rubio 1999, 97.

uskonnon harjoittamisessa protestanttien keskuudessa. Perheet kävivät kirkossa yhdessä ja istuivat omassa penkissään. Osallistuminen seurakunnan toimintaan, kuten varainkeruuseen, pyhäkouluun ja nuorten seuroihin, vahvisti samalla perheen identiteettiä.⁶⁰

Katolilaisia kohtaan Montgomeryllä oli protestanttien tavoin ennakkoluuloja. Hän mainitsi päiväkirjassaan erään vallanhaluisen presbyteeripapin haluavan ”leikkiä paavia”.⁶¹ Näin hän asetti paavinvallan kyseenalaiseksi ja naurettavaksi. Syvää epäluuloa osoitti myös Montgomeryn kommentti, kun hänen presbyteerituttaviensa poika meni ilman varoitusta naimisiin ranskankielisen katolilaisen tytön kanssa. Hänen mielestään tällainen käytös oli epäkunnioittavaa vanhempia kohtaan. Toisaalta *Emily of New Moon* välittää melko myönteisen kuvan kahdesta katolisesta miehestä, joiden kanssa Emilia ystävystyy. Molemmat ovat juuriltaan irlantilaisia, kun taas Prinssi Edwardin saaren presbyteerit olivat yleensä taustaltaan skotteja. Näin nämä kaksi miestä edustavat sekä etnistä että kulttuurista poikkeusta ja ovat siten törmäyskurssilla anglokeltiläisen presbyteerisen yhteisön kanssa. Toinen on Uuden Kuun naapurissa asuva Korkea John, jonka verstaalla Emilia käy ystäviensä kanssa. Korkean Johnin ja Murrayn suvun välillä vallitsee vanha vihanpito, mutta Emilia ei välitä siitä. Hänen ja Korkean Johnin ystävyys päättyy vasta jälkimmäisen huijattua Emiliaa. Emilia luulee syöneensä rotanmyrkkyisen omenan ja kuolevansa. Tämä on miehen käsitys leikinlaskusta, mutta se tuo ystävyysyden Emilian tätien tietoon ja siten lopettaa sen. Toinen katolilainen on isä Cassidy, johon Emilia vetoaa saadakseen Korkean Johnin perumaan kostotoimensa kaataa kauniit puut Uuden Kuun läheltä. Tämä katolinen kirkonmies esitetään sympaattisena ja mielikuvitukseltaan rikkaana miehenä. Hän ymmärtää tilanteen vakavuuden ja lupaa auttaa asiassa. Hänet kuvataan kirjallisuutta tuntevana, minkä takia hän toimii Emilian ensimmäisenä kirjallisena arvostelijana ja rohkaisijana. Isä Cassidyn toimittua välimiehenä Korkea John luopuu aikeestaan ja ystävystyy jälleen Emilian kanssa.

62

Ensimmäinen Emilian tapaama ateisti on tohtori Burnley, hänen sydänystävänsä Ilsen isä. Emilian järkyttynyt havainto on se, että ateisti on aivan samanlainen

60 BC, 47, 103; SJ3, 290–291; Van Die 2005, 185, 188.

61 SJ3, 291.

62 ENM, 141, 144, 146, 150, 186, 207, 214–215, 218; SJ3, 133; Gittings 2002, 194.

ihminen kuin muutkin. Hän on kuvitellut tämän kiroilevan ja olevan kummallinen.

⁶³ Lapsen suulla lausuttu toteamus siitä, että ateisti on tavallinen ihminen, vaikuttaa Montgomeryn omalta ääneltä. Montgomeryn omat näkemykset eivät olleet ateistisia, mutta hän tuntui kuitenkin antavan vapaan liikkumavaran siinä suhteessa itselleen ja muille.

Emilia on kiinnostunut muista uskonnoista ja siitä mahdollisuudesta, että niissäkin olisi jotain hyvää. Elisabet-täti paheksuu pappia, jonka mukaan buddhalaisuudessa on jotain hyvää. Emilia pohtii itsekseen asian saattavan olla näin. Tädin mielestä myönteinen suhtautuminen buddhalaisuuteen on rinnastettavissa myönteiseen suhtautumiseen roomalaiskatolisuutta kohtaan, mitä hän ei voi hyväksyä. Suhtautuminen toisiin protestantteihin on vaihtelevaa. Kirkkokunnalla oli mitä ilmeisimmin suuri merkitys, koska Montgomery ilmoitti päiväkirjassaan uuden henkilön kohdalla tämän kirkkokunnan. Keskenään samaa kirkkokuntaa edustavat laskettiin toisilleen lojaaleiksi. Montgomery antoi usein muista protestanteista melko ikävän kuvan, etenkin metodisteista. Erästä metodistipappia hän kuvasi ”kuuroksi, *metodistiksi* ja egoistiksi” sekä tahdittomaksi.⁶⁴ Toisessa yhteydessä hän mainitsi erään metodistiperheen onnettomuudesta ja totesi tapauksen liikuttavan heitä vain sen verran kuin metodistien katsottiin olevan lähimmäisiä ja ihmisiä. Montgomery katsoi sen täyttyvän ja riittävän. Montgomery oli nuoruudessaan kihloissa baptistin kanssa, joka kihlauksen jälkeen ilmoitti ryhtyvänsä lakimiehen sijasta pastoriksi. Montgomery purki kihlauksen, koska hän ei rakastanut miestä eikä halunnut ryhtyä baptistipastorin vaimoksi.⁶⁵ Esimerkeistä nousee kuva, jonka mukaan rajanveto lähellä oleviin toisiin protestantteihin oli välttämättömämpää kuin kauempana muutenkin oleviin katolilaisiin tai anglikaaneihin. Oman identiteetin säilyttäminen oli ensiarvoisen tärkeää.

Yhteisöllisyyden ulottuvuus

Kirkossakäynti teki ihmisestä yhteisöön kuuluvan ja antoi hänelle paikan yhteisössä. Yhteisö antoi rajat ja yleinen mielipide ohjasi ihmisten tekemisiä. Valancy sanoutuu tästä irti päätettyään hoitaa Cissyä. Pastorin vetoamukset perhesyistä, lapsuudenpäivistä ja ihmisten juoruista eivät saa Valancya

⁶³ ENM, 106.

⁶⁴ EC, 25; SJ3, 92, 131–132. Kursiivi on alkuperäisestä tekstistä.

⁶⁵ SJ3, 242; Andronik 1993, 50; Rubio 2010, 92–93.

muuttamaan mieltään. Pastorin ajatteli Valancyn olevan tuhon tiellä: ”Tyttö, joka ei välittänyt mitään yleisestä mielipiteestä! Jolle pyhillä perhesiteillä ei ollut hallitsevaa vaikutusta! Joka inhosi lapsuusmuistojaan!”⁶⁶ Pastorin ajatukset osoittavat Valancyn päätyneen yhteisönsä ulkopuolelle, koska hän ei enää suostunut noudattamaan yhteisön normeja.

Valancy ei hylännyt kirkossakäyntiä vaihtaessaan anglikaanisesta kirkosta vapaisiin metodisteihin. Seuraava keskustelu Valancyn ja hänen serkkunsa Georgianan välillä kuvaa osuvasti ihmisten asenteita:

”Naida mies, josta et tiedä mitään”, ajatteli Georgiana-serkku ääneen. ”Tiedän enemmän hänestä kuin tiedän Edward Beckistä”, sanoi Valancy. ”Edward Beck käy kirkossa”, sanoi Georgiana-serkku. ”Käykö Bar- käykö sinun miehesi?” ”Hän on luvannut, että hän tulee kanssani kauniilla ilmalla”, vastasi Valancy.⁶⁷

Georgiana-serkku piti muuten tuntematonta miestä, Edward Beckiä, luotettavana puolisoehdokkaana Valancylle, koska Edward kävi heidän sukunsa kanssa samassa kirkossa. Valancy oli ehtinyt jo naida Barnley Snaithin, joka ei käynyt kirkossa ja asui kaukana muusta asutuksesta, mikä teki miehen epäilyttäväksi henkilöksi. Montgomery teki itse omassa elämässään päinvastaisen ratkaisun naidessaan samaan kirkkokuntaan kuuluvan miehen, vaikka tarjolla olisi ollut muitakin vaihtoehtoja. Oma yhteisö vaikuttaa olleen hyvin merkittävä hänelle, eikä hän olisi pystynyt kääntämään sille selkäänsä. Siinä suhteessa Georgiana-serkun ääni vaikuttaa kirjailijan omalta ääneltä tässä kohdin, vaikka hän oli muuten ajatuksiltaan lähempänä vapaamielisempää Valancya.

Kirkkokunta sosiaalisena statuksena ja suvun perintönä

Montgomery kuvasi romaaneissaan hyvin harvoin kirkkokuntaansa vaihtavaa henkilöä. *Blue Castlen* Valancy muodostaa poikkeuksen, mutta hänkään ei itse koe kääntyneensä toiseen uskoon. Hän käy siellä, missä hän viihtyy. Ajatus kirkkokunnan vaihtamisesta oli Montgomeryn mielestä paheksuttavaa, mikä tuli esiin hänen pohtiessaan vuosien mittaan unionistikirkon muodostumista. Siihen liittyminen olisi ollut presbyterikirkosta luopumista. Hänen pysyvyyden käsitettään kuvaa hyvin hänen puheensa Prinssi Edwardin saaresta Ontarion hallituksen järjestämällä päivällisillä kesäkuussa 1926: ”Se on maa, jossa synnyttään tiettyyn poliittiseen puolueeseen ja eletään ja kuollaan ja mennään

66 BC, 101.

67 BC, 139. Kursiivi on alkuperäisestä tekstistä.

taivaaseen sen kanssa.”⁶⁸ Sama ajatus välittyi Montgomeryn suhteessa kirkkokuntaan. Siihen synnyttiin, siinä elettiin ja kuoltiin ja sen kanssa menttiin taivaaseen. Ajatus näyttää tuoneen turvallisuutta ja järjestystä Montgomerylle, sillä se toi pysyvyyttä elämään. Kirkkokunnan vaihtaminen olisi ollut hänelle osittaista identiteetin vaihtamista, minkä takia sellainen herätti hänessä ahdistusta.

Kirkkokunta oli suvun perinnön lisäksi sosiaalinen status. Kirkkoon tuli pukeutua säädyllisesti ja sopivasti. Emilia ei pääse ensimmäisenä sunnuntaina Uudessa Kuussa kirkkoon, koska hänellä ei ole Elisabet-tädin mielestä sopivaa pukua. Emilia ei käsitä asiaa, sillä hänen pukunsa verhoaa hänet kokonaan ja se riittäisi hänelle. *Emily Climbs* nostaa esiin vaikutusvallan sosiaalisessa kentässä. Emilian Ruth-täti noudattaa Murrayn suvun perinnettä ja avustaa omaa kirkkoaan avokätisesti, enemmän kuin kukaan toinen seurakunnan jäsen. Näin ollen hänellä on myös vaikutusvaltaa kirkon piirissä, sillä häntä ei haluta loukata. Loukkaamisessa olisi se vaara, että Ruth vetäisi avustuksensa pois. Ruth-tädin kohdalla avustaminen on velvollisuus ja perinne. Myös Emilia hoitaa oman velvollisuutensa taloudellisen tuen antamisesta kirkolle. Hän antaa joka kuukausi osan kanoistaan saamistaan munarahoista lähetystyölle.⁶⁹ Presbyteerinä oleminen tarkoitti köyhempien avustamista, mikä näkyi myös Montgomeryn tavassa lainata ja lahjoittaa rahaa etenkin sukulaisilleen ja lähetystyölle.

Tiettyyn kirkkokuntaan kuulumisen oli samalla kuulumista tiettyyn sosiaaliluokkaan, josta ei tullut poiketa. Kun Ewan autoili toiseen seurakuntaan pitämään näytesaarnaa, häntä ei hyväksytty papiksi sinne auton omistamisen takia. Tosin seurakuntalaiset perustelivat asiaa sillä, että edellinen pappi oli omistanut auton ja viettänyt liikaa aikaa muualla. Auto, radio ja elokuva vaikuttivat kanadalaisten elämään 1920-luvulla. Auto oli tullut käyttöön jo ennen ensimmäistä maailmansotaa, mutta se oli korkean hintansa takia harvinaisuus. Massatuotantoon siirtyminen laski hintoja ja toi sen useampien saataville. Kanadassa oli vuonna 1920 noin neljä tuhatta rekisteröityä autoa ja luku yli kaksinkertaistui kymmenen vuoden kuluessa. Kun keskiluokka sai lyhyemmän työviikon ja perheauton, se suuntasi erilaisiin turistikohteisiin kuten kansallispuistoihin tai muihin luontokohteisiin.⁷⁰ Macdonaldit viettivät seurakuntalaisia varakkaampaa elämää ja tekivät hyvin toimeentulevan

68 BC, 103; SJ3, 298.

69 EC, 12, 289; ENM, 80.

70 SJ3, 73; Cook 2000, 424, 440.

keskiluokan tavoin automattoja.

Presbyteerinä olemisen säädyllisyys

Suurin osa Montgomeryn kaikista sankarittarista on hänen itsensä tapaan presbyteerejä. Emilia Starr ja koko Murrayn suku ovat presbyteerejä. Presbyteerinä oleminen kulkee koko *Runotyttö*-sarjan läpi ja saa aina välillä sanallisen ilmiänsä ja hyväksynnän eri henkilöiden suulla. *Emily Climbs* johdattaa Emilian ja vanhan skottivaimon tekemisiin toistensa kanssa. Vaimo varmistaa, että Emilian suku on kotoisin Skotlannin Ylämaasta ja Emilia itse on presbyteeri. Saatuaan näihin myöntävät vastaukset vaimo toteaa, että ”siinä onkin kaksi parasta asiaa”. Kohtaus on suoraan, vain hiukan muokattuna, Montgomeryn päiväkirjamerkinnästä, joka on *Runotyttö*-trilogian kirjoitusajalta. Merkintä on muistelu kuolleesta serkusta Frede Campbellista, mutta kuvaa samalla osuvasti presbyteerejä. Frede oli tavannut kerran uuden tytön. Hän oli mittaillut tätä huoneen poikki ja sanonut lyhyesti: ”Rannikkoseutu”. Toinen oli vastannut myöntävästi. Frede oli jatkanut ja kysynyt: ”Presbyteerikö?” Kun toinen oli vastannut tähänkin myöntävästi, Frede oli todennut niiden olevan ainoita säädyllisiä asioita olla. Vaikka Montgomery ei esiinnyt anekdootissa, se kuvaa osuvasti hänen käsitystään presbyteerinä olemisesta. Presbyteerinä oleminen teki elämän säädylliseksi, kunnialliseksi ja antoi sille järjestyksen. Esimerkiksi *Blue Castlen* Karjuva Abel, joka ei käynyt kirkossa ja eli yhteisön silmissä säädyttöä elämää, piti ainoastaan presbyteeripapin toimittamaa hautaan siunaamista kunnollisena tyttärelleen.⁷¹ Abel oli kaikesta huolimatta presbyteeri ja siksi hän kelpuutti vain presbyteeripapin toimituksen.

Montgomery koki presbyteereillä olevan keskinäistä yhteyttä toisiinsa, vaikka muunlaista henkistä yhteyttä ei olisikaan ollut. Kun hän tapasi tätinsä Emilian kesällä 1927 Park Cornerissa Prinssi Edwardin saarella, hän totesi tädin olleen hyvällä tuulella. Hän selitti sen johtuneen siitä, että he kumpikin olivat presbyteerejä ja siten ainakin yhdestä asiasta täysin yksimielisiä. Montgomery mainitsi samankaltaisen tilanteen kuukautta myöhemmin. Hän oli tavannut ystävänsä ja heillä oli ollut ”hyvä, sielua tyydyttävä *presbyteerinen* keskustelu”.⁷² Montgomery näyttää kokeneen presbyteerien seurassa erityislaatuista yhteyttä,

⁷¹ BC, 123; EC, 196; SJ3, 26.

⁷² SJ3, 349–350. Kursiivi on alkuperäisestä tekstistä.

joka kumpusi yhteisestä uskonnollisesta ja sosiaalisesta taustasta. Kirkkokunta määritteli ihmisen identiteettiä merkittävällä tavalla. Sukunsa ja puolisonsa ammatin takia Montgomery oli eniten tekemisissä presbyterien kanssa.

3. Tavoitteena siveellinen ja synnitön elämä

Kasvatuksella kunnon kristityksi

Kirjassa *Emily of New Moon* Emilian kasvatus kunnon presbyteriksi alkaa Uudessa Kuussa Elisabet-tädin valvovan silmän alla. Emilia oppii sukulilalla, että naisilla ja miehillä on eri työnjako. Jimmy-serkku hoitaa tilan ulkotyöt, jotka vaativat fyysistä voimaa ja ovat epäsiistejä. Naisille kuuluu ruuanlaitto ja talon siivous sekä muut sisätyöt. Lapset saattavat vielä seikkailla molemmissa maailmoissa, mutta kasvaessaan tytön on luovuttava poikamaisista askareista.

Viktoriaanisessa maailmassa sekä poikamaisuus että tyttömäisyys olivat pahasta. Sen takia ne molemmat oli kitkettävä pois kasvatettaessa tytöstä naista. Idealismi ja romantisointi saattoivat kuulua vielä nuoruuteen, mutta kasvaakseen aikuiseksi tytön oli luovuttava niistä. Ensinnäkin tytöstä oli kasvatettava kunnon kristitty nainen. Toiseksi hänestä oli tehtävä tulevan perheensä hoitaja. Säästäväisyys ja taloudenpito olivat arvotettuja taitoja tyttöjen kohdalla. Elisabet-täti kasvattaa Emiliaa myöhäisviktoriaanisen vakaumuksen mukaisesti: ”tytön paikka oli kotona.” Pyhäkoulussa tyttö oppi kristityksi. Vanhemman sukupolven puritaaninen moraalikoodisto tuli tutuksi kasvatuksessa, jossa kiinnitettiin huomiota ilmenevien puutteiden ja vikojen korjaamiseen. Tämän mukaisesti Emilia ryhtyy 13-vuotiaana kirjaamaan ylös hyvät ja pahat tekonsa. Viikkojen kuluessa hän huomaa, ettei ole aina helppoa sanoa, onko jokin teko hyvä vai paha. Lisäksi hyvien tekojen kirjaaminen on helpompaa kuin pahojen.⁷³

Kirjallisuuden lukeminen oli osa kristillistä kasvatusta ja nuoren tytön lukemista valvottiin. *Blue Castlen* rouva Frederick ei salli Valancy-tyttärelleen romaaneja. Lukemisen tulee kehittää mieltä ja tukea uskon harjoittamista. Nautintoa tuottavaa kirjaa pidetään vaarallisena. Vaikka skoteilla oli rikas kirjallinen perinne, Kanadaan lähteneet siirtolaiset ylläpitivät puritaanista näkemystä, jonka mukaan lukeminen oli joutilaisuutta. Rouva Frederickin mukaan

⁷³ EC, 22, 27; Hammill 2003, 94; Riukulehto 2001, 83.

joutilaisuus oli emäsynti. *Emily of New Moon*issa Emilia lukee sunnuntaisin uskonnollista kirjallisuutta, sillä muu on kiellettyä pyhäpäivinä. Hän löytää Uuden Kuun kirjahyllystä Tyynen meren saarilla tehdystä lähetystyöstä kertovan kirjan, jonka Ylimartimo nimeää *Little Katey and Jolly Jimiksi*. Sen kuvissa on muun muassa alkuasukaspäälliköiden kampauksia, jotka kiinnostavat tyttöä. Emilia ihastuu ikäisensä tytön, Anzonetta B. Petersin ”muistelmiin”. ”Muistelmat” kertoo seitsemänvuotiaana kristityksi kääntyneen tytön hurskaasta mutta lyhyestä elämästä. Anzonettan kerrotaan vastanneen virrensäkeellä hänelle esitettyihin kysymyksiin ja olleen hyvä ja kärsivällinen. Hänen kuvataan sairastaneen ja kärsineen tuskia vuosikausia, kääntymyksestä aina 12-vuotiaana kohdanneeseen kuolemaan saakka. Emilia yrittää eräänä päivänä noudattaa Anzonettan mallia ja vastaa virrensäkeellä tätinsä kysymykseen. Sen seurauksena häntä pidetään vain mielenvikaisena ja epäkunnioittavana. Kolmas vaikutuksen tekevä kirja on John Bunyanin *Kristityn vaellus*. *Little Katey and Jolly Jim*, *Anzonetta* ja *Kristityn vaellus* olivat osa Montgomeryn lapsuuden lukemistoa. Anzonetten tarinan oli kirjoittanut John A. Clark ja sen koko nimi oli *The Young Disciple or A Memoir of Anzonetta R. Peters*. Kyseinen kirja oli yksi pyhäkoulukirjoista ja kirjalla oli suuri vaikutus Montgomeryyn. Hän ei uskaltanut vastata virrensäkeellä kysymyksiin, mutta hän kirjoitti päiväkirjaansa virsiä esikuvaansa seuraten.⁷⁴

Klassiset tyttöromaanit jatkoivat kasvattavan kirjallisuuden hengessä. Montgomeryn *Runotyttö*-sarja luetaan muiden klassisten tyttöromaanien joukkoon. Näillä tarkoitetaan 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun alussa ilmestyneitä nuortenkirjoja, jotka olivat syntyneet englantilaisessa kulttuuripiirissä. Niiden taustalla vaikuttivat keskiajalta lähtien kirjoitetut nuorille naisille suunnatut käytösoppat ja uskonnollisesti sävyttyneet ohjekirjat. Tyttöromaanien arvomaailma on viktoriaaninen, korkeaporvarillinen, ennakkoluuloinen ja perinteisiä arvoja ylläpitävä. Montgomeryn romaanit näyttävät ensisilmäyksellä vahvistavan edellä mainittuja arvoja, mutta lähempi tarkastelu osoittaa kirjailijan nauravan niille. Kun Emilia ei tottele Elisabet-tädin määräyksiä, kirjailija huomauttaa: ”En ole koskaan teeskennellyt enkä koskaan teeskentele, että Emilia oli kelpo lapsi. Kirjoja ei kirjoiteta kunnollisista lapsista. Ne olisivat niin pitkästyttäviä, ettei kukaan lukisi niitä.” Näin kirjailija tekee eron kasvattavaan kirjallisuuteen ja paljastaa kirjoittamisensa syyksi muun kuin

74 BC, 8, 17; ENM, 109–110; Hammill 2003, 98; Ylimartimo 2008, 52, 162, 164.

lukijoiden moraalisen opettamisen. *Runotyöissä* on runsaasti suoria viittauksia viktoriaanisuuuteen. Esimerkiksi Emilian opettaja herra Carpenter nimittää kurssiivia ”varhaisviktoriaaniseksi pakkomielteeksi”. Emilia taas kutsuu rakkaudesta puhuvia tätejään ”rakkaimmiksi viktoriaanisista tädeistä” ja kommentoi Laura-tädin siunaussanoja hänen kihlauksensa johdosta ”hyvin viktoriaanisiksi”. Näin Montgomery tekee viktoriaanisuudesta naurettavaa lukijan silmissä. Komu huomauttaakin kirjoissa esiintyvän paljon ironiaa ja parodiaa.⁷⁵

Kasvatuksen myötä tyttö oppi, että nainen ei saanut kiivastua ja hänen tuli hillitä vihansa. *Blue Castlessa* on sisällytettynä rivien väliin tämä viktoriaanien totuus. Kertoja kommentoi Valancyn muistoa seuraavasti: 10-vuotiaana ”hän [Valancy] ei ollut vielä oppinut, että naisen oli sopimatonta näyttää tunteitaan”.⁷⁶ Kyseessä oli nimenomaan Valancyn tunteenpurkaus, joka koski pettymystä ja kiukkua. Frever huomauttaa, että Montgomeryn tuotannossa vältetään suoraa konfliktia. Viha, sanallinen ristiriita ja ihmisten väliset erimielisyydet on siirretty sivuun. Naisten tunteissa ei sallita poikkeamaa sosiaalisessa kanssakäymisessä. Frever näkee konfliktien välttelyn johtuvan muusta kuin pelkästään sukupuolesta, kanadalaisuudesta, konservatiivisesta uskonnosta, asemasta papin vaimona tai yhteisöstä. Sama välttely sisältyi myös kirjailijan omaan elämäänsä ja näkyi esimerkiksi suhteessa apulaisiin. Montgomery ei ainoastaan hillinnyt naiselle sopimattomia tunteita vaan myös vaikenut kokonaan useista vaikeista asioista elämässään. Hiljaisuus oli puolustuskeino. Toisaalta Montgomery kävi koko 1920-luvun oikeudenkäyntiä ensimmäistä kustantajaansa L. C. Pagea vastaan ja 1920-luvun alussa hänen miehensä joutui autokolarin seurauksena oikeuteen. Näissä tapauksissa Montgomery ei voinut ratkaista konfliktia yksityisesti ja huomaamattomasti, kuten hän olisi ilmeisesti toivonut.⁷⁷

Päiväkirjoissa huumori pilkahtaa hetkittäin, mutta ei samassa määrin kuin romaaneissa. Viktoriaanisuuuden ironisointia ei esiinny päiväkirjassa vaan ironia kohdistuu siinä enemmän ihmisiin. Päiväkirjan kirjoittaminen toimi pahan olon purkamiskeinona, kun taas romaanien kirjoittaminen tarjosi pakopaikan todellisuudesta ja yhteiskunnan sovinnaisuuksista. Ironiasta huolimatta romaanit eivät herättäneet pahennusta aikalaoslukijoiden parissa luultavasti siksi, että ne

75 EC, 11; EQ, 67, 75; Huhtanen 1982, 196; Komu 1995, 94.

76 BC, 44; Riukulehto 2001, 85.

77 SJ3, 218; Atkinson 2008, 261, 272–273; Frever 2008, 248–249, 253, 255; Sutherland 2008, 295, 302.

tarjosivat aina sovinnaisen päätöksen ja kärjistetyimmät kommentit kirjailija laittoi usein sivuhenkilöiden tai lasten suuhun.

Siveellisen elämän vaatimukset

Kunnon kristitty osoitti kunnioitusta sekä Jumalan säädöksiä että vanhempia ihmisiä kohtaan. Kun Valancy puhuu suunsa puhtaaksi sukupäivällisillä, hänen setänsä muistuttaa kymmenestä käskystä. Valancyn mielestä elämä olisi tylsää ilman käskyjä, sillä vasta kielto tekee jonkin asian houkuttelevaksi. Setä huomauttaa vanhempien kunnioittamisesta, mihin Valancy vastaa muistuttamalla kahdeksannen käskyn pitämisestä. Toinen setä kauhistuu Valancyn sanoja jumalanpilkkana ja toteaa samaan hengenvetoon tytön pilkanneen sukuaan. Tästä syntyy vaikutelma, että jumalanpilkkana ja suvun loukkaaminen ovat sama asia. Kunnioituksen puute toisessa asiassa johtaa toiseenkin. Pelkkä *Raamatun* tunteminen ei tehnyt ihmisestä hyväksyttyä yhteisön silmissä. Karjuva Abel osasi suurimman osan *Raamatusta* ulkoa ja tunsikin hyvin teologiaa. Hän piti itseään presbyteerinä: presbyteeripappi vihki hänet avioliittoon, kastoi hänen tyttärensä Cissyn ja hautasi hänen vaimonsa. Cissy kävi pyhäkoulussa ja kirkossa säännöllisesti, toisin kuin isänsä. Abel oli ”vanha syntinen”, joka ei suostunut yhteisön siveellisyysvaatimuksiin vaan juopotteli ja lausui ruokottomuuksia.⁷⁸

Montgomeryn sankarittaret, Valancy ja Emilia, ilmentävät hyvin viktoriaanisen ajan ihanteellista naiskuvaa. Vaikka sankarittaret kapinoivat aikansa tapoja ja ihanteita vastaan, he eivät koskaan käyttäydy täysin sopimattomasti. Valancyn lähtö pois kotoa ilman naimisiinmenoa on suvun silmissä paheksuttavaa, kuten hänen valintansa asua Abelin ja tämän kuolemansairaana tyttären luona. Hyväksyttäväksi teon tekee kuitenkin Cissyä kohtaan osoitettu laupeudentyö. Valancy hoitaa Cissyä tämän kuolemaan saakka. Köyhästä ja sairaasta työstä huolehtimisen lisäksi Valancy pitää Abelin kodin siistinä ja laittaa ateriat. Näin hän toteuttaa naisen tehtävää olla hyvä nainen. Hyvä nainen oli yhteiskunnallinen hyväntekijä sekä perheelleen uhrautuva äiti ja vaimo. Tämän tehtävän täyttämiseen Montgomery pyrki elämässään. Samoin hänen sankarittarensa valitsevat aina perinteisen ja konservatiivisen tavan olla hyvä nainen menemällä naimisiin ja luopumalla omasta tilasta.⁷⁹

⁷⁸ BC, 49, 66, 76–77.

⁷⁹ BC, 87; Riukulehto 2001, 87.

Viktoriaaninen yhteisö valvoi jäseniään, ja juoru oli tehokas väline siinä. Montgomeryn romaaneissa esiintyy paljon tuhoavaa juoruilemistä, joka kiduttaa kohdettaan. Kirjailijalla oli omakohtaista kokemusta juorujen haavoittavuudesta. Yhteisö, jonka keskellä elettiin koko elämä, ei unohtanut yhtäkään nöyryyttävää tapausta. Montgomeryn fiktiossa toisten virheistä lukua pitävät ihmiset ajattelevat olevansa hyvä kristittyjä. He suorittavat vain ”kristillistä velvollisuuttaan”, kuten Rubio toteaa. Doody huomauttaa, että usein kyseessä oli suoranainen pahansuopuus. Tiiviissä yhteisöissä ihmiset tarvitsivat toisiaan mutta samalla toisen menestyksen nähtiin olevan itseltä poissa. *Emily Climbs* kuvaa juorujen vahingollisuutta Emilian nuoruusvuosina, kun Emiliasta liikkuu häväistysjuttuja ympäri kaupunkia ja häntä loukataan siirtämällä hänet syrjään sosiaalisesti arvostetuilta paikoilta. Tällaisessa kulttuurissa oli turvallisempaa kätkeä todellinen kipunsa toisilta, mikä osoittautui Montgomeryn omaksi strategiaksi. Oma suku tarjosi ulkopuolisia vastaan suojan, kuten Emilia saa huomata, kun Ruth-täti puolustaa muuten parhaamaansa siskontytärtään juoruja vastaan.⁸⁰ Emilia kapinoi juorujen voimaa vastaan. Hän toteaa: ”Varovaisuus on toisinaan aivan surkea hyve, Jimmy-serkku. – – Voi, minä vihaan sovinnaisuutta. Kuten sanot – hiiteen seuraamukset.”⁸¹

Pienissä maalaisyhteisöissä sosiaalinen ja poliittinen tärkeysjärjestys oli hyvin selvää ja ilmeistä. Yhteiskunnallinen asema merkitsi enemmän kuin vauraus, johon liitettiin usein laiskuus ja tuhlailevaisuus. Jos suvulla oli rahaa, sillä ei leuhkittu eikä siitä puhuttu. Asemaan vaikuttivat rahaa enemmän säästäväisyys, luotettavuus, oletettu uskonnollinen vakaumus ja kirkossa käynti. Tahdikkuus ja ylpeys liittyivät hyvään yhteiskunnalliseen asemaan. Työntekoa arvostettiin ja presbyteereillä oli uskomus, jonka mukaan ihmisen tuli ansaita onnensa. Urquhart toteaa, että Montgomery ei mahdollisesti kokenut ansainneensa menestystään. Kirjailija oli nauttinut esikoisromaaninsa kirjoittamisesta, mitä ei pidetty hänen yhteisössään tienä onneen.⁸²

Paheellisuus ja synnillisuus

Runotyttöjen Elisabet-täti on kasvatettu tiukan moraalikoodiston mukaan. Siinä kortinpeluu, tanssiminen, teatteri, kaunokirjallisuuden lukeminen ja kirjoittaminen

80 EC, 280–283, 289; Doody 2008, 32, 35–36, 41; Rubio 1999, 93; 2010, 306.

81 EC, 246–247. Kursiivi on alkuperäisestä tekstistä.

82 Urquhart 2009, 17–18, 48.

on leimattu synniksi. Viktoriaanisen ajan protestantit pitivät teatteria säädyttömänä paikkana, sillä siellä muun muassa näyttelijättäret esittelivät itseään. Kiellot olivat alkaneet hiljalleen löystyä Montgomeryn nuoruudessa, mutta kehitys oli hidasta. Puritaanit olivat leimanneet mielikuvituksen paheelliseksi, koska yksin Jumalalla oli etuoikeus luomisen prosessiin. Tämä käsitys eli osittain vielä Montgomeryn lapsuuden yhteisössä, ja personoitui Elisabet-tätiin, joka kasvattaa Emiliaa saamansa koodiston mukaisesti. Emilia ei kuitenkaan suostu allekirjoittamaan samaa syntilistää. Hänellä on sisäinen pakko kirjoittaa tarinoita ja hänen unelmansa on tulla rikkaaksi ja kuuluisaksi kirjailijaksi. Emilia ei taivu myöskään teatterikieltoon, vaan hän leikkii Ilsen, Teddyn ja Perryn kanssa näyttelemistä Elisabet-tädin tietämättä. Silti tädin opetuksista tarttuu jotakin hänen mieleensä. Kun Ilse sanoo karkaavansa isona ja kouluttautuvansa näyttelijäksi, Emilia pitää suunnitelmaa syntisenä mutta kiinnostavana. Vuosien mittaan Elisabet-täti lähenee Emilian käsityksiä. Hän sallii tytön esiintyä näytelmässä ja kirjoittaa romaania ja kertomuksia. Täti jopa nauttii Emilian romaanin *Säädyllinen ruusu* lukemisesta niin paljon, että hän unohtaa hetkeksi henkilöiden ja tapahtumien olevan kuvitteellisia.⁸³

Myöhäisviktoriaanisessa Amerikassa lapsen valehtelemisesta oli tullut pahin rike ja lähes kuolemansynti. Ruth-täti suhtautuu Emiliaan epäluuloisesti ja nimittää tätä ”vieikkaaksi kuin käärme”.⁸⁴ Hänen mielestään tyttö on valehtelija ja syyllistynyt siten anteeksiantamattomaan syntiin. Kun Emilia asuu Ruth-tädin luona opiskeluaikana, täti syyttää tyttöä valehtelemisesta, vaikka Emilia on rehellinen luonteeltaan. Valancyn kohdalla valehtelu käännetään ylösalaisin: rouva Frederick pakottaa syyttömän tyttärensä tunnustamaan väärän teon eikä hyväksy siten kuin valehtelemisen totuutena.⁸⁵

Ylpeyttä pidettiin syntinä Montgomeryn lapsuudessa. Ensimmäisessä *Runotyössä* Emilia rukoilee, että Jumala poistaisi hänen ylpeytensä: ”Pyydän Jumalaa joka ilta ottamaan *suurimman osan* siitä pois mutta ei aivan kaikkea.” Emilia tuntee ylpeyttä suvustaan ja pelkää sen takia olevansa liian ylpeä. Tosin hän lisää, että Blair Waterin koulussa saa helposti ylpeän maineen vain kulkemalla pää pystyssä. Ylpeys on Emiliassa tiukassa, ja sen voimin hän jaksaa erilaisia

83 EC, 144–145; ENM, 247, 305, 321–324; EQ, 152–154; Hammill 2003, 98–99; Waterston 2008, 216–217.

84 ENM, 49; Riukulehto 2001, 85.

85 BC, 43; EC, 143, 242.

vastoinikäymisiä. Ylpeys on Emilialle tärkeä voimavara ja näin ollen sillä on positiivinen merkitys. Toisaalta se estää Emiliaa näyttämästä todellisia tunteitaan silloin, kun niiden paljastaminen olisi todennäköisesti tehnyt hänet onnelliseksi. Rouva Kent toteaa: ”Kaiken kaikkiaan, Emilia Starr, luulen, että ylpeys on sinulla voimakkaampi tunne kuin rakkaus.” Montgomery itse kirjasi menestyksensä päiväkirjoihinsa, mutta teki sen Rubion havainnon mukaan ovelasti, osoittamatta paheksuttua ylpeyttä.⁸⁶

Kontrollia käyttivät monet eri tahot, joiden valta tulee näkyviin tarkasteltaessa esimerkiksi naisten hiusmuotia viktoriaanisella aikakaudella. McMaster esittää, että tukka ilmentää yksilön ja kulttuurin välistä suhdetta. Ulkopuolista painostusta ovat käyttäneet muun muassa kasvattajat, kirkko, ikätoverit ja muotialan asiantuntijat. Johonkin ryhmään kuulumiseen on liittynyt yhtäläisen ulkoisen ilmiön ylläpitäminen. Viktoriaanisella aikakaudella hiuksiin liittyi ennakkoluuloja. Vaaleahiuksisten ajateltiin saavan onnellinen osa, kun taas tummatukkaisia pidettiin traagisina. Sekä Emilia että Valancy ovat tummatukkaisia ja kumpikin saavuttaa onnellisuuden vasta traagisten vaiheiden jälkeen. Hingstonin mukaan Valancyn todellinen kapina on siinä, että tämä ei suostu antamaan valtaa oman sairautensa määrittämisessä suvulleen. Sen sijaan hän pitää saamansa diagnoosin salassa perheeltään, kieltäytyy näkemästä muita lääkäreitä ja ottaa siten kontrollin itselleen. Waterston lisää, että Valancyn uudenaikaisuus ilmenee tämän päätöksessä elää elämä riutumisen sijasta. Valancy ei halua odottaa kuolemaa, vaan hän tahtoo elää kunnes kuolee.⁸⁷

Karjuva Abel on paheellisuuden inkarnaatio Deerwoodin yhteisössä. Hän kiroilee, esiintyy olemukseltaan epäsiistinä, ei käy kirkossa ja juopottelee. Toinen paheellisenä pidetty henkilö on Barney Snaith, josta liikkuu hurjia huhuja yhteisössä. Hän liikkuu Abelin seurassa myöhäisinä tunteina ja heidän sanotaan juopottelevan yhdessä. Barney väitetään pakoilevan viranomaisia, koska hän on kavaltanut pankin kassan ja murhannut ihmisiä. Lisäksi hänen ajatellaan olevan Abelin avioton poika ja Cissyn aviottoman lapsen isä. Epäilyksiin näyttää oikeuttavan se ainut tosiasia, että Barney ei kunnioita perinteitä eikä elä niiden mukaan. Kolmas yhteisön ulkopuolelle sysätty syntinen on Abelin tytär. Omien sanojensa mukaan syy Cissyn ahdinkoon on se, että hän ei ollut tiennyt, miten

86 ENM, 104. Kursiivi on alkuperäisestä tekstistä. EQ, 130, 174, 207; Rubio 2010, 280.

87 Hingston 2008, 203; McMaster 2002, 59–60; Waterston 2008, 134.

lapsia tehdään, ja että hänen rakastettunsa rakkaus on hiipunut. Cissy ei ollut halunnut mennä naimisiin miehen kanssa, joka ei enää rakastanut häntä. Cissyn synnyttämä avioton lapsi on kuollut vuoden ikäisenä. Lapsen menettämisen jälkeen Cissyn elämänhalu on hiipunut pois eikä hänelle ollut annettu montakaan kuukautta elinaikaa keuhkotaudin takia.⁸⁸

Yksi tuomituimmista synneistä oli jumalanpilkkaan syylistyminen. Kiroilu ja pyhille asioille nauraminen laskettiin jumalanpilkaksi. Pyhiä asioita kohtaan tuli osoittaa kunnioitusta, mikä ilmeni käyttämällä totuttua puhetapaa uskonnollisista asioista. Kun Emilia puhuu Jumalasta eri tavalla kuin mihin Elisabet-täti on tottunut, täti kieltää Emiliaa puhumasta ja syyttää tätä kunnioituksen puutteesta. Kunniallisilla ihmisillä oli ylpeyttä, mutta ylpeydessä ei sopinut mennä liiallisuuksiin. Synnistä ja paheellisen elämän viettämisestä saattoi palata yhteisön jäseneksi ja Jumalan luo. Parannuksen tekijältä odotettiin katumusta, jonka tuli näkyä ihmisen olemukseen asti.⁸⁹

4. Avioliitto itsestään selvänä instituutiona

Vanhaksi jäämisen häpeä

Naimattoman naisen osana oli eräänlainen kodittomuus 1800- ja 1900-lukujen taitteen Kanadassa. Hän joutui asumaan joko sukulaisten luona tai täysihoidolassa, ilman omaa kotia. Montgomery asui ennen naimisiinmenoaan pääasiassa isovanhempiensa luona sukutilalla mutta sen lisäksi lyhyitä aikoja tuttavaperheiden luona tai matkustajakodissa ollessaan töissä muilla paikkakunnilla. Buchanan huomauttaa, että yksin asuminen olisi ollut ajattelematon teko tuon ajan naiselta.⁹⁰

Blue Castlen Valancylle on häpeä olla vanhapiika 29-vuotiaana. Hänen sukulaisensa nauravat hänen kustannuksellaan ja hän joutuu elämään äitinsä valvonnan alaisena kotona. Setä kyselee Valancylta mielestään hauskoja kompia, kuten ”Mikä on nuoren tytön ja vanhanpiian ero? Toinen on onnellinen ja huoleton, toinen taas surkea ja hiukseton.” Valancyn suurin suru on se, ettei kukaan mies ollut koskaan kiinnostunut hänestä. Sukulaisten sanat satuttavat,

88 BC, 28–29, 49, 76–77, 120.

89 BC, 171; EC, 20.

90 SJ1, 269; Buchanan 1999, 154; Rubio 2010, 88.

koska niihin sisältyy totuus. Valancy haluaisi naimisiin, oman kodin, aviomiehen ja lapsia. Sedän kauppa-apulaiset vitsailevat tytön kustannuksella. Toinen kysyy, onko Valancyn vanhapiikamaisuus parannettavissa vai parantumaton. Näin hän vihjaa naimattomuuden olevan rinnastettavissa sairauteen. Hingstonin mukaan Valancyn ruumiilliset vaivat heijastavat tytön psyykkistä tilaa. Hän on epäonnistunut tehtävässään naisena, mikä todetaan romaanin alussa: ”naimaton, yhteisössä ja yhteydessä, jossa naimattomat ovat yksinkertaisesti niitä, jotka ovat epäonnistuneet saamaan miehen.”⁹¹ Kun Valancy hylkää yleisen käytösnormin ja muuttaa pois kotoa ryhtyen taloudenhoitajaksi, hänen sukunsa ajattelee hänen tulleen hulluksi. Samalla he yhdistävät Valancyn epäsovivan käytöksen hänen naimattomuuteensa. *Blue Castless* esiintyy ajatus, jonka mukaan vanhaksi iäksi jääminen ja sen myötä selibaatti altistavat naisen hulluudelle ja sairauksille. Kun Valancy on mennyt naimisiin ja kertoo asiasta Georgiana-serkulle, serkku järkyttyy Valancyn miesvalinnasta. Samanaikaisesti serkku alkaa nähdä Valancyn uusin silmin, koska hän kunnioitti naimisissa olevia naisia.⁹²

Montgomeryn apulainen Lily Meyers oli naimaton mutta halusi mitä ilmeisimmin naimisiin. Vuosien kuluessa ilman odotettua tapahtumaa hän alkoi tulla kärttyiseksi ja käyttäytyä huonosti Macdonaldeja kohtaan. Ewan vei Lilyn lääkäriin, joka totesi tytön hermojen olevan huonossa kunnossa ja suositteli lepoa. Tämän seurauksena Lily laiminlöi tehtäviään pappilassa, mutta levon sijasta viihtyi ulkona iltamyöhään. Montgomeryn tulkinta tilanteesta oli se, että Lilyä vaivasi ihailijan puute ja toivon menettäminen asian suhteen. Naisen ärtyneisyyden saatettiin siis päätellä johtuvan naimattomuuden häpeästä ja miehen saamisen toivon menettämisestä. Montgomeryn käsitys naimattomiksi jääneistä naisista ei ollut kaunis: hän kuvasi pyhäkouluopettajiaan kielteisillä sanoilla ja kertoi erään jopa tulleen hulluksi ja hukuttautuneen. Montgomery kirjoitti keväällä ennen naimisiinmenoaan sukulaisnaisesta, Tilliestä, joka oli ollut pitkään toivoton vanhapiika. Tillie oli asunut veljensä ja kälynsä luona, menettänyt kauneutensa ja asemansa seurapiireissä. Keski-ikässä Tillie oli päässyt naimisiin ja muuttanut arvostetuksi ja kaikkien rakastamaksi naiseksi. Oma koti ja aviomies olivat avaimet muutokseen.⁹³

91 BC, 1, 6, 22–24, 59. Sivun 59 sitaatti sedän kompakysymyksestä on haastava käännettävä, sillä alkuperäisen tekstin ilmaus ”cappy” ei sisälly nykyajan sanakirjoihin. Olen kääntänyt sen vapaasti kontekstiin sopivalla sanalla ”surkea”. Hingston 2008, 195–196.

92 BC, 138; Hingston 2008, 199–200.

93 SJ1, 378; SJ2, 47–48; SJ3, 215.

Naisiin kohdistui suuri paine naimisiinmenon suhteen. Myöhäisviktoriaanaisella aikakaudella nainen saattoi myös valita naimattomuuden saadakseen toteuttaa itseään. *Emily Climbs* esittelee neiti Janet Royalin, jonka kerrotaan lähteneen Prinssi Edwardin saaren pienestä yhteisöstä New Yorkiin luodakseen uraa. Janet on menestynyt ja päässyt vastuulliseen asemaan suuressa naistenlehdessä. Tästä huolimatta hänen tätinsä ei pidä kasvattinsa elämäntilannetta kadehdittavana, sillä siitä puuttuu aviomies. Kun Janet vierailee kotiseudullaan, vanhoista tavoista kiinnipitävä yhteisö paheksuu häntä. Ulkomaille siirtynyt, oman uran luonut ja naimattomaksi jäänyt nainen poikkeaa liikaa perinteisen naisen mallista. Elisabet-täti toteaa, että työskentely kodin ulkopuolella on naiselle sopivaa siinä tapauksessa, että tämä ei ole päässyt naimisiin. Naimaton nainen oli poikkeaman lisäksi vaarallinen. Häntä pidettiin uhkana avioliiton pysyvyydelle, sillä hän saattoi tulla aviopuolisoiden väliin.⁹⁴

Naimattomuuden toinen puoli

Runotyöissä Uuden Kuun asukkaat ovat naimattomia. Elisabet-täti, Laura-täti ja Jimmy-serkku ovat jääneet sukutilalle muiden mentyä naimisiin ja muutettua pois. Laura-tädillä on ollut nuoruudessa toiveita tohtori Burnleyn suhteen, mutta mies on rakastunut toiseen naiseen ja mennyt tämän kanssa naimisiin. Emilian Nancy-täti antaa ymmärtää ihmisten elättelevän vielä toiveita Lauran ja tohtorin suhteen, sillä Burnleyn vaimon kuolemasta on kulunut yli kymmenen vuotta *Emily of New Moonissa*. Jimmy-serkku on pudonnut lapsena kaivoon, minkä takia häntä pidetään hieman yksinkertaisena ja mieleltään lapsena. Se lienee selitys hänen naimattomuudelleen. Elisabet-tädin kohdalla ei anneta muuta selitystä kuin yleinen juoru siitä, ettei kukaan ollut tarpeeksi hyvä Uuden Kuun Murraylle.⁹⁵ Heidän kohdallaan naimattomuuden häpeä ei näytä leimalliselta. Syynä on heidän suuri sukuylpeytensä ja riippumaton asemansa muista sukulaisista.

Stairs on tutkinut poikamiehiä ja vanhojapiikoja Prinssi Edwardin saarella. Hänen tutkimuksensa koskee vuoden 1881 tilannetta eli Montgomeryn lapsuusaikaa. Stairsin mukaan naimattomuus oli yleistä saarella, sillä yli 15 prosentissa kaikista saaren talouksista asui ainakin yksi naimattomaksi jäänyt aikuinen. Harva heistä asui yksin ja he hoitivat tiloja, johtivat talonpitoa ja elivät

⁹⁴ EC, 291, 293, 308; Buchanan 1999, 154, 155; Hammill 2003, 100; Yeast 1994, 117–118.

⁹⁵ ENM, 31, 22, 272.

yhteisön keskuudessa. Stairs osoittaa, että naimattomaksi jääneiden määrittely ei ole yksinkertaista. Vanhanpiian ja vanhanpojan ikäraja riippuu kulttuurista ja aikakaudesta. Prinssi Edwardin saarella keskimääräinen naimaikä oli naisilla 27 vuotta ja miehillä 30 vuotta. Stairs käsittelee tutkimuksessaan henkilöitä, jotka eivät koskaan avioituneet, ja asettaa heidän alaikärajakseen 35 vuotta. Vanhatpiiat olivat yleisiä Kanadan rannikkoseudulla 1880-luvun alussa, sillä lähes viidesosa kaikista yli 31-vuotiaista naisista tuolla seudulla oli naimattomia. Osa naisista näytti asettaneen uran avioliiton edelle, osa toimi aktiivisesti seurakunnassa ja osa asui naimattoman veljensä kanssa ja otti mahdollisesti kasvattilapsen. Vanhatpiiat näyttivät olleen vahvoilla testamentin edunsaajina, sillä perheenjäsenten toimeentulosta haluttiin pitää huolta. Stairs tuo esille, että Montgomeryn tuotannossa sekä naimisiinmeno että naimattomuus ovat positiivisia mahdollisuuksia naiselle ja miehelle. Vaikka Montgomery lopulta, 36-vuotiaana, kaipasi avioliiton turvaa, nuoruudessaan hän halusi pikemminkin tasavertaista toveruutta kuin naista alistavaa romanttista suhdetta mieheen.⁹⁶

Montgomeryn elämä näyttäytyy tilastoihin verrattuna tavallisuuden piiriin lukeutuvalta. Hän hoiti esimerkillisen viktoriaanisen naisen tavoin yksin jäänyttä isoäitiään tämän kuolemaan asti. Toisaalta sitä odotettiin häneltä, koska hänellä ei ollut omaa perhettä ja hän sai kiittää isoäitiä kasvatuksestaan. Samanaikaisesti hän jatkoi kaunokirjallista tuotantoaan, mikä oli poikkeavaa maaseutuyhteisössä. Montgomery tunsu naimattomuuden molemmat puolet omakohtaisesti. Hän nautti vapaudesta kirjoittaa ja ilmaista itseään, mutta samalla hän kärsi yksinäisyydestä ja turvattomuudesta tulevaisuuden suhteen. Isoäidin kuoltua tila siirtyi perinnönjaon mukaisesti Montgomeryn enolle, joten kirjailijan oli löydettävä itselleen uusi koti.

Seurustelu ja kihlojen vaihto

Seurustelu ja ihastuminen näyttävät olleen tavallisia aiheita jo lasten keskusteluissa. *Emily of New Moon*issa poika kiusaa toista tyttöä ylistämällä tälle Emiliaa ja sanomalla ottavansa hänet omaksi tytökseen heidän kasvettuaan. Uuden Kuun apupoika Perry päättää naida Emilian aikuisena ja varaa tämän jo heidän ollessa lapsia, mikä suututtaa Emiliaa. Kun Dean Prist pelastaa Emilian hengen, hän toteaa tytön kuuluvan nyt hänelle. Emilia raivostuu väitteestä, sillä

⁹⁶ Stairs 2004, 247–249, 259–260, 263.

hän ei halunnut kuulua kenellekään muulle kuin itselleen. Itse asiassa Emilia kieltäytyy lapsena ihailijoista ja julistaa 13-vuotiaana päiväkirjalleen, että hän avioituu taiteensa kanssa. Campbell toteaa, että Montgomeryn fiktiossa naisen kutsumus ja avioliitto miehen kanssa eivät olleet yhteen sovitettavissa. Aikuisena Emilia herättää samalla tavalla ihastusta miehissä ja häntä kosii milloin serkku, kirjailija tai japanilainen prinssi. Emilia ei kuitenkaan suostu kenenkään kosintaan ennen kuin hän oppii yksinäisyydessä Deanin ystävyysarvon.⁹⁷ Kihlapari sisustaa tulevan kotinsa ja kaikki on valmiina hyvissä ajoin ennen häitä. Häistä ei kuitenkaan tule mitään, sillä kaksi kuukautta ennen häitä Emilia ymmärtää rakastavansa vain ja ainoastaan Teddyä. Dean kommentoi eroa sanomalla puretun kihlauksen olevan arkipäivää.⁹⁸

Montgomeryn romaanit nauravat usein kosijoille ja sankarittaret arvioivat sulhasehdokkaita hyvin suorasukaiseen sävyyn. Emilia toteaa tädilleen, että hän hylkäsi erään varteenotettavan kosijan tämän korvien takia. Koomisuudesta huolimatta romaanit antavat hyvän kuvan yhteisöstä, joka painotti avioliiton ja jälkeläisten merkitystä. Kihlojen vaihto ei näyttänyt olevan 1800- ja 1900-lukujen taitteessa ehdottoman sitovaa. Montgomery ehti itse olla kihloissa pari vuotta Ed Simpsonin kanssa, mutta purki kihlauksen henkilökohtaisista syistä.⁹⁹

Maudin ja Ewanin avioliitto ulkopuolisin silmin

Leaskdalen pappilan ensimmäinen apulainen, Lily Reid, totesi Macdonaldien väitelleen toisinaan. Hänen mukaansa pariskunta ei kuitenkaan koskaan suuttunut toisilleen tai ollut vihoissa. Hän kertoi esimerkiksi arkisen tilanteen, jossa Montgomery oli lukemassa runsasta ihailijapostiaan: ”Katsot vain tätä, Ewan, etkä välitä. Et anna minulle ollenkaan tunnustusta!” ”Tut! Tut! Maud, sinä tiedät, että annan.” ”Apulaisen mukaan Ewan oli vähäpuheinen, mutta ”jokainen tiesi hänen palvovan vaimoaan”.¹⁰⁰ *Sirkka*-lehden avustaja tapasi haastattelukäynnillään kirjailijan lisäksi tämän puolison. Hän kirjoitti Ewanin pahoitelleen asemaansa ”kuuluisan naisen miehenä”, sillä tämä jäi vaimon varjoon. Avustaja lisäsi, että ”tavasta, millä hän katsoi L. M. M:tä, en luule hänen siitä paljon piittaavan”.¹⁰¹ Macdonaldit vaikuttivat ilmeisesti ulkopuolisten

97 EC, 13; ENM, 115, 243, 256, 286; EQ, 38, 142, 144, 66–67; Campbell 1994, 138.

98 EQ, 80, 88, 101.

99 EQ, 43; Rubio 2010; 98; Waterston 2008, 143.

100 Mustard 1965, 5, 7.

101 Wuorio 1937, 10.

silmissä onnelliselta ja tasapainoiselta pariskunnalta. Eräs aikalainen muisteli pariskunnan olleen iloista seuraa. Ewan oli pitänyt vaimonsa kiusoittelevasta ja tämä oli vastannut takaisin ystävällisesti.¹⁰²

Maudia ja Ewania yhdisti rakkaus kirjoihin. Heillä oli pappilassa laaja kirjasto, mikä herätti ihmisten huomion. He välittivät ihmisistä ja auttoivat avokätisesti tarpeessa olevia. He työskentelivät pariskuntana seurakunnan hyväksi ja antoivat sille aikaa. Maud tuki täysin miehensä työtä ja oli siinä suurena apuna. Hän esimerkiksi tiesi usein ihmisten asian näiden tullessa tapaamaan pastoria, ja pappilan ovi oli avoin tulijoille.¹⁰³ Kulissien sisäpuolella avioliitto näyttäytyi aivan toisenlaiselta, mikä käy selvästi ilmi päiväkirjoista. Toinen tutkimusluku alkaa tarkemmalla katsauksella kulissien sisäpuolelle. ”Todellisuus” lienee kuitenkin jossain kulissien ja päiväkirjamerkintöjen välimaastossa, johon mahtuvat sekä hyvät että huonot hetket kummankaan jäädessä kokonaan sivuun.

Aviopuolisot lain edessä

Teollistuminen ja kaupungistuminen vaikuttivat perheen ja kodin luonteeseen Kanadassa 1800-luvun loppupuolella. Avioliitto asetettiin yhteiskunnassa arvostettuun asemaan ja se edusti oikeaa moraalista ja seksuaalista käytöstä. Laki tarjosi suojaa: sen avulla pyrittiin ylläpitämään avioliittoa, suojelemaan tyttöjä ja nuoria naisia seksuaaliselta hyväksikäytöltä sekä rankaisemaan seksuaalisesta siveettömyydestä. Aviorikos oli ainoa hyväksyttävä syy avioerolle, jota pidettiin yleisesti moraalittomana. Tästä huolimatta avioerojen määrä kasvoi hiljalleen, mutta pysyi alhaisena verrattuna muihin siirtomaihin. Yleisimpänä käytäntönä oli kodin hylkääminen eli niin sanottu köyhän miehen avioero. Avioero oli kallis ja pitkä prosessi, joka kesti yli vuoden ja maksoi vähintään 1000 dollaria.

Varsinainen avioerolaki säädettiin Kanadassa vasta vuonna 1968, mutta sitä paljon suppeampi laki asiasta tuli voimaan jo vuonna 1926. Aikaisemmin erot käsiteltiin provinssien omissa parlamenteissa. Päättäjät vastustivat pitkään avioeron myöntämistä, koska sen nähtiin loukkaavan avioliiton pyhyyttä. Kaikki avioliiton ulkopuolinen seksuaalinen kanssakäyminen leimattiin yksilön kannalta synnilliseksi ja yhteiskunnan kannalta vahingolliseksi.¹⁰⁴

Naisen taloudellinen riippumattomuus miehestään tuli mahdolliseksi 1800-

¹⁰²Mustard 1965, 8.

¹⁰³Mustard 1965, 4, 6, 8, 11.

¹⁰⁴Snell 1992, 381–384, 387, 390.

luvun lopulla, kun Kanadan lainsäädäntöä muutettiin tasa-arvoisemmaksi. Naimisissa olevan nainen saattoi hallita omaisuuttaan itsenäisenä aviomiehestään, jos hän oli ansainnut sen ilman miehensä tukea. Ontario antoi ennakkotapauksen asiasta jo vuonna 1872, kun taas Prinssi Edwardin saari muutti lainsäädäntöään vasta seuraavalla vuosisadalla. Esimerkiksi Montgomery oli kirjailijana selvästi omien tulojensa hallitsija, eikä hänen miehellään ollut lain mukaan sananvaltaa niiden rahojen käyttöön.¹⁰⁵

Naisen seksuaalisuus myöhäisviktorianisella aikakaudella

Viktorianisella aikakaudella naista ei pidetty seksuaalisesti aktiivisena olentona. Nainen suostui seksiin lisääntyäkseen tai tyydyttääkseen puolisonsa tarpeet. Tämän takia naisten välinen hellyyden osoittaminen oli vapaata ja sallittua, sillä siihen ei ajateltu liittyvän muuta kuin ystävyyttä. Faderman tuo esille, että naiset saattoivat nukkua samassa vuoteessa 1800-luvulla, eikä sitä pidetty millään tavalla sopimattomana. Montgomeryn päiväkirjoista välittyy Fadermanin kanssa yhtäpitävä kuva: Montgomery nukkui samassa vuoteessa naispuolisten ystäviensä kanssa, kirjoitti jopa intohimoa lähenevästä kiintymyksestä serkkuunsa Fredeen ja on valokuvassa lähekkäin ystävänsä kanssa, toisin kuin aviomiehensä vieressä. Naiset jakoivat usein keskenään arjen ja tunteiden ilmaisun, sillä he eivät voineet olla täysin avoimia kanssakäymisessä vastakkaisen sukupuolen kanssa. Naisen ei ollut sopivaa osoittaa tunteita sulhastaan kohtaan ennen avioliittoa, ja sen jälkeen seksuaalisen kanssakäymisen iloja rajoitti tehoton ehkäisy ja suuri riski kuolla lapsivuoteeseen. Montgomeryn romaaneissa tytöt pitävät toisiaan kädestä, suukottelevat toisiaan ja vannovat toisilleen ikuista rakkautta. Rubio huomauttaa, että osa lukijoista ei ole ymmärtänyt tapahtunutta sosiaalista muutosta ja ovat leimanneet esimerkiksi Montgomeryn kiintymyksen Fredeen lesbolaisuudeksi. Montgomery suhtautui torjuvasti naisen esittämiin romanttisiin rakkaudenosoituksiin saadessaan niitä 1930-luvulla eräältä ihailijaltaan. Hän leimaa kyseisen asian hulluudeksi ja siten sairaudeksi ajan tapaan.¹⁰⁶

Naisasialiike ja ensimmäinen maailmansota vapauttivat naisia viktorianisista estoista. Koska kanadalaiset ”kevyiden romaanien” kirjoittajat olivat 1920-luvulla usein pappeja, opettajia ja pappien vaimoja, kirjojen sävy säilyi viktorianisena ja

¹⁰⁵Backhouse 1992, 337, 343, 345.

¹⁰⁶LMM&NL 2005, 22; SJ3, 203; SJ4, 186, 211; Faderman 1991, 152, 159, 311; ILLMM 2005, 18; Koskimies 2007d, 138; Rubio 2001, 70.

esimerkiksi intohimo oli kiellettyä. Seksi ei ole esillä Montgomeryn fiktiossa, josta välittyy tyttöjen viattomuus. Tästä huolimatta hänen romaaneissaan on viitteitä nuoren naisen orastavaan seksuaalisuuteen. Kun Perry suutelee Emiliaa keskellä yötä ja Ruth-täti yllättää heidät, seurauksena on vakava syytös Emilian siveettömyydestä. Emilia puhdistaa maineensa kertomalla totuuden tapahtumasta ja paljastamalla, että Perry kosi häntä. Kosinta ja siitä kieltäytyminen sen takia, että kosija ei ollut ”omaa tyyppiä”, nostavat tytön tätien silmissä naiseksi ja aikuisen asemaan. Vakavasti otettavan kiinnostuksen herättäminen vastakkaisessa sukupuolella näyttäytyy tienä lapsuudesta aikuisuuteen. Varsinainen seksuaalinen herääminen tapahtuu Emilialla opiskeluaikana, kun hän kohtaa Teddyn katseen nuotion loimussa myrskyn ulvoessa talon ulkopuolella. Katse aiheuttaa Emiliassa värityksiä ja pojan fyysisen läheisyyden tiedostamisen uudella tavalla. Tätä ennen Emilia oli kerran istunut Teddyn kainalossa ja he olivat melkein suudelleet. Toisaalta Dean Priest tuo trilogiaan tummempia seksuaalisuuden ja intohimon sävyjä. Nuoren naimattoman naisen ei ollut kosijaehdokkaista huolimatta sopivaa tietää liikaa. Elisabet-täti kauhistui, kun Emilia puhui jonkin ei-toivotun ominaisuuden mahdollisesta periytymisestä jälkeläisille. Samoin Valancyn sukulaiset pitivät tätä säädyttömänä, kun tyttö sanoo nauttivansa aviomiehensä käsivarsista ympärillään.¹⁰⁷

Pidättyvä suhtautuminen seksuaalisuuteen sopi hyvin yhteen viktoriaanisten ihanteiden kanssa. Normit ja käyttäytymissäännöt ulottuivat jokaiselle elämäntilanteelle ja yleisestä yksityiseen. Montgomery kamppaili nimenomaan normien sekä julkisen ja yksityisen elämän ristipaineessa. Käyttäytymissäännöt loivat turvallisuutta ja helpottivat kanssakäymistä yhteisössä, mutta aiheuttivat samalla ahdistusta eri tavalla ajattelevien parissa. Montgomery näyttää hallinneen sisäisen ristiriitansa niin hyvin, että ulkopuoliset eivät arvanneet sen olemassaoloa.

107BC, 144; EC, 58–60, 235, 244–245, 273; EQ, 43; Koskimies 2007c, 15; Sheckles 2003, 35; Waterston 1973, 70, 103–104.

II ELÄMÄN REALITEETIT HAASTAVAT USKON

1. ”Niistä, jotka jumalat tahtovat tuhota, he tekevät pappien vaimoja!”

Pappilan rajoitettu mahdollisuus yksityisyyteen

Montgomery nautti ihmisten seurasta ja kiintyi vuosien mittaan seurakuntalaisiin. Tästä huolimatta hän piti rasittavana kyläläisten loputonta uteliaisuutta pappilan asioita kohtaan. Naapureilla oli Leaskdalella tapana laskea tuulettumassa olevat matot pappilan pihamaalla siivouspäivänä. Lisäksi he kertoivat tuloksen eteenpäin omille naapureilleen. He seurasivat, kuinka paljon pappilan pyykkinarulla roikkui vaatteita kuivumassa ja mitä kaikkea muuta pappilan takapihalla tapahtui. Vaikka Montgomery piti tällaista toimintaa ”sääliäväänä”, hän huomioi aina seurakuntalaisten mielipiteen ja tarkkailun omassa toiminnassaan.¹⁰⁸

Montgomery oli oppinut jo lapsena kantamaan huolta siitä, mitä muut ihmiset ajattelivat hänestä ja hänen tekemisistään. Hän luopui naimisiinmenonsa jälkeen muutamasta itselleen iloa tuottavasta asiasta, kuten tanssimisesta ja tanssimusiikin kuuntelusta, koska hän ei halunnut aiheuttaa miehelleen huolta sopimattomalla käytöksellä. Montgomeryn mielestä tanssimusiikin kuunteleminen ei olisi ollut hyvää esimerkkiä seurakuntalaisille. Hänen varovaisuuttaan seurakuntalaisten mielipiteen suhteen kuvaa hyvin kaksi seuraavaa tapausta: Ensimmäinen liittyi hänen pohdintaansa koiran ottamisesta pappilaan. Montgomery olisi itse pitänyt bulldogista, mutta hän ei ollut varma, mitä mieltä seurakuntalaiset olisivat olleet siitä. Loppujen lopuksi Leaskdalen pappilaan ei tullut koiraa ollenkaan. Toinen tapaus liittyi norvalilaisen seurakuntalaisen lahjaan. Elokuussa 1926 rouva Macdonald sai vanhalta naiselta korillisen karviaismarjoja. Kukaan Macdonaldin perheestä ei pitänyt niistä, mutta perheen emäntä ei voinut tehdä tahtonsa mukaan ja heittää marjoja jokeen. Sen sijaan hän teki niistä hilloa. Muuten lahjoittaja olisi voinut saada selville, ettei hän ollut käyttänyt saamiaan marjoja, ja loukkaantua siitä.¹⁰⁹ Seurakuntalaiset näyttävät rajoittaneen pappilan elämää, koska aina piti huomioda mahdolliset juorut. Rajoitusten ylläpitäminen lähti kuitenkin

¹⁰⁸SJ3, 20.

¹⁰⁹SJ3, 181, 300; Gillen 1976, 120; Rubio 2010, 56.

Montgomerysta itsestään, sillä hän pyrki moitteettomuuteen, kuten ensimmäinen tutkimusluku osoittaa.

Montgomery ei rohkaistunut uudistamaan papin vaimon roolia. Se herättää ihmetystä, sillä hän ei muissa tehtävissään tyytynyt vallitsevaan tilanteeseen vaan pyrki kehittämään asioita. Tämä näkyi ensinnäkin hänen ja Ewanin kehittämistyössä Leaskdalen seurakunnassa. Montgomery totesi, että seurakunta oli ollut surkea heidän tullessaan sinne. Viidentoista vuoden työn jälkeen he jättivät taakseen hänen omien sanojensa mukaan kukoistavan ja yhtenäisen seurakunnan, joka houkutti myös nuoria ihmisiä. Toiseksi Montgomeryn tarmokkuudesta ja uudistusinnosta kertoo hänen valitsemisensa Naisten lähetystyöyhdistyksen (Women's Missionary Society) puheenjohtajaksi Norvalissa. Hän päätti heti saada yhdistykseen eloa omalla puheenjohtajakaudellaan, vaikka hän totesi itsellään olevan muutakin tekemistä. Mahdollisesti Montgomery halusi seurata perinteistä papin vaimon roolia miehensä takia, jota hän hoiti ja suojeli tämän melankolian syvetessä. Toisaalta Ewanin masennus paheni vasta ensimmäisen maailmansodan jälkeen, mutta Montgomery ei edes nuorikkona yrittänyt rakentaa uudenlaista papin vaimon roolia.¹¹⁰

”Papin vaimolla ei ole muutakaan tekemistä”

Rouva Macdonald koki velvollisuudekseen osallistua miehensä mukana erilaisille tervehdyskäynneille ja toimia aktiivisesti seurakunnassa. Vuonna 1920 hän istui maanviljelijän häävastaanotolla monta tuntia ja kuunteli kohteliaasti ihmisten keskustelua arkisista asioista, kuten kanoista ja vauvoista. Juoruilua papin rouvan läsnäollessa pidettiin sopimattomana, vaikka kaikki olisivat mieluummin tehneet niin, jopa papin rouva. Rouva Macdonaldilla oli taito tulla toimeen nuorten kanssa ja hän ohjasi useita heidän näytelmiään. Erään nuortennäytelmän jälkeen toukokuussa 1925 pappilan emäntä purki pettyneenä mieltään näyttelijöiden kiittämättömyydestä. Koko näytelmäseurueesta vain yksi poika oli tullut kiittämään häntä, vaikka hän oli nähnyt paljon vaivaa ja laittanut aikaansa nuorten näytelmän onnistumiseksi. Hän totesi ihmisten ajattelevan, ettei papin vaimolla ollut muutakaan tekemistä kuin auttaa toisia.¹¹¹

110SJ3, 235, 318; Gillen 1976, 125; Ylimartimo 2008, 197.

111SJ3, 230; Gillen 1976, 102, 118–119.

Montgomery oli toimelias, minkä hän ilmeisesti ajatteli kuuluvan rooliinsa pappilan emäntänä. Kirjassaan *Marigoldin lumottu maailma* hän toteaa kertojan äänellä, että papin vaimon pitäisi olla hyödyllinen. Rouva Macdonald teki töitä väsymykseen saakka. Hänellä oli viikkoaikataulu, jossa kullekin päivälle oli omat tehtävänsä: siivous, pyykinpesu, silitys ja leivonta tulivat kukin hoidettua omana päivänään palkatun apulaisen kanssa.¹¹² Pappilan hoitamisen lisäksi tulivat seurakunnan tilaisuudet ja tervehdyskäynnit sekä kirjoittaminen. Toisinaan kirjailija väsyi tähän kaikkeen, varsinkin sosiaaliseen puoleen. Hän toivoi saavansa lomaa tästä kaikesta:

Minulla on vain yksi ainoa kiihkeä toive juuri nyt. Se on se, että pääsisin vuoteeseen ja pysyisin siellä tarkalleen viikon, näkemättä ketään, menemättä minnekään – hymyilemättä koskaan – jopa syömättä!¹¹³

Tämä kuvastaa sitä, miten kyllästynyt pappilan emäntä oli edustamiseen ja tarjoilun nauttimiseen kohteliaisuusyistä.

Kirjailija oli kriittinen saarnojen kuuntelija, mikä käy ilmi hänen päiväkirjansa sivuilla, kirjeenvaihdossaan ja *Runotyttöjen* Emilian tavassa analysoida saarnoja. Montgomery kritisoi pappien ja muiden puhujien tapaa pitää kirjoista kopioituja saarnoja. Hänen mielestään saarnatuoli menetti vaikutustaan huonojen ja kopioitujen saarnojen takia. Ylimartimo tuo esille tapauksen, jossa Montgomery oli kuunnellut teologian opiskelijoiden saarnoja. Kirjailija oli huolestunut pappiskoulutuksen tasosta ja todennut, ettei huono palkkaus houkutellut kyvykkäitä miehiä papin virkaan. Hänen mukaansa ”yksi heistä puhui hyvin ja oli herrasmies, toinen selväsanaisuudestaan huolimatta ihmisenä epämiellyttävä. Loput viisi olivat karkeita ja mitättömiä.”¹¹⁴

Taakkana Ewan

Ewan oli kärsinyt masennuksesta ilmeisesti jo syksyllä 1906 suorittaessaan jatko-opintoja Glasgow'ssa, Skotlannissa. Hänen kirjeensä kihlatulleen ilmaisivat lannistunutta mieltä muiden lahjakkaiden opiskelijoiden keskellä. Maud kehotti sulhastaan menemään lääkäriin, mutta tämän mielestä lääkäri ei voinut auttaa häntä. Ewan oli sikäli oikeassa, että tuona aikana ei ollut lääkitystä masennukseen.

¹¹²MLM, 242; Gillen 1976, 102.

¹¹³SJ3, 312.

¹¹⁴SJ3, 151; Ylimartimo 2008, 220.

Hänen masennuksensa oli väliaikaista eikä osoittanut vakavuuttaan ennen ensimmäistä maailmansotaa. Ewan oli ilmeisesti luonteeltaan herkkä, mutta hänen tiukka uskonnollinen kotikasvatuksensa ei ollut antanut tilaa ilmaista tunteita. Skottilais-presbyteeriseen perinteeseen ei kuulunut puhua omista tunteista. Etenkään miesten puheenaiheisiin eivät kuuluneet tunteet vaan teot ja mielipiteet. Ewan oli kesällä 1919 tutkittavana masennuksensa takia Bostonissa. Lääkäri diagnosoi hänen sairastavan uskonnollista melankoliaa. Tämä oli hyvä uutinen Maudille sen takia, että hän oli pelännyt diagnoosin olevan ”maanis-depressiivinen hulluus”.¹¹⁵

Ewanin masennus syveni vuosi vuodelta. Mcdonaldit eivät halunneet ulkopuolisten saavan tietää Ewanin sairaudesta, minkä takia asia salattiin kaikilta, mahdollisuuksien mukaan jopa pappilan apulaisilta ja omilta lapsilta. Rubio huomauttaa, että yksikään pappilan apulaisista ei kertonut pitäneensä Ewania mieleltään järkkyneenä, kun heitä haastateltiin ennen Montgomeryn päiväkirjojen julkaisemista. Stuart puolestaan väitti, että he eivät olleet Chesterin kanssa lapsina ollessaan huomanneet isässään mitään erikoista. Montgomeryn antama kuvaus Ewanin sairaudesta on dramaattinen ja huomiota herättävä, mutta poikkeaa suuresti muiden perheenjäsenten ja aikalaisten huomioista. Rubio huomauttaa, että joko Montgomery oli huomioissaan muita tarkkaavaisempi ja taitava peittämään Ewanin todellisen tilan muilta tai sitten hän liioitteli kuvaustaan päiväkirjassa mahdollisesti kerronnallisista syistä. Rouva Macdonald kertoi seurakuntalaisille ja tutuille puolisonsa kärsivän päänsärystä ja ruoansulatusvaivoista. Selitykset riittivät ihmisille, sillä tuona aikana ihmisen ruumiin sisäiset tapahtumat olivat enimmäkseen mysteeri eikä ihmisillä ollut tietoa lääketieteestä.¹¹⁶ Montgomeryn päiväkirjan Ewan oli sairas mies, mutta vakavat kohtaukset lienevät olleet harvinaisia. Vilkkalle ja seurustelunhaluiselle vaimolle pelkkä miehen alakuloisuus lienee ollut jo ikävää. Päiväkirja toimi pahan olon kaatopaikkana varsinkin Ewanin sairauden kohdalla, koska kirjailija ei voinut jakaa sitä muiden kanssa.

Psykkistä sairautta oli pidetty Montgomeryn lapsuudessa sensaatiomaisena ja yhtenä juorunaiheista. Toisaalta omalaatuisia ja psykkisesti sairaita ihmisiä siedettiin pienissä yhteisöissä, jos he eivät aiheuttaneet vahinkoa tai olleet

¹¹⁵SJ2, 334; Rubio 2010, 124–125, 210.

¹¹⁶Rubio 2010, 217, 618; Ylimartimo 2008, 197.

vaarallisia. Jos heistä oli haittaa, heidät suljettiin provinssin mielisairaalaan. Psykkinen sairaus nähtiin perinnöllisenä, minkä takia Montgomery huolestui poikiensa puolesta. 1800-luvulla syntyi käsitys, jonka mukaan sairaus ilmaisi potilaan luonnetta eli oli tahdon tulos. Näin mielisairaus ymmärrettiin yksipuolisesti joko tahdonvoiman puuttumiseksi tai vaihtoehtoisesti yli-intensiivisyydeksi. Melankoliassa oli jotain romanttista, mutta sen syvetessä depressioksi mielikuva siitä muuttui epäromanttiseksi.¹¹⁷

Syksyllä 1921 Ewan alkoi saada pahempia kohtauksia. Kohtaukset alkoivat yleensä päänsäryllä ja ulkoisen olemuksen muuttumisella synkäksi. Hän saattoi kääriä päänsä suureen nenäliinaan ja muuttui haluttomaksi ja ilottomaksi. Ewanilla oli harhoja, ja hän kuuli päänsä sisällä äänten esimerkiksi käskevän häntä vahingoittamaan itseään. Äänet kertoivat hänen joutuvan helvettiin kuoleman jälkeen. Ewanilla ei ollut käsitystä tilansa vakavuudesta, eikä hän muistanut kunnolla kohtauksia niiden mentyä ohitse. Harhojen tullessa hän uskoi niihin ja piti niitä todellisina. Pahojen kohtausten aikana Ewan kadotti todellisuudentajun ja yhteyden ympärillä oleviin ihmisiin. Hän vetäytyi omaan maailmaansa ja kieltäytyi vastuullaan olevista töistä pappilassa. Tällöin pappilan emäntä ja apulainen joutuivat hoitamaan myös ulkotyöt kuten tallin siivouksen ja tulisijan tuhkien poisviemisen.¹¹⁸ Ewanin sairaus muistuttaa skitsofrenian oireita, mutta sitä ei voi vahvistaa yksinomaan Montgomeryn päiväkirjan perusteella.

Ewania vaivasi presbyteerien oppi predestinaatiosta, jonka mukaan Jumala oli jo ennalta määrännyt ihmisen joko taivaaseen tai helvettiin. Opista oli luovuttu pikkuhiljaa, mutta sen mukaista opetusta saattoi kuulla edelleen 1900-luvun alussa. Toinen Ewania vaivannut opinkappale liittyi anteeksiantamattomaan syntiin syyllistymiseen. Tämäkin opinkappale kuului vanhempaan perinteeseen, mutta se eli vahvasti ihmisten mielessä. Ewan ajatteli tehneensä anteeksiantamattoman synnin, kun hän epäili mahdollisuuttaan olla ”valittu” eli pääsyään taivaaseen. Hän pelkäsi sen olevan epäuskoa Jumalaa kohtaan. Ewan kielsi olevansa sairas ja väitti olevansa Jumalan hylkäämä. Hän mietti itsemurhan mahdollisuutta, mutta piti itseään pelkurina ja kykenemättömänä siihen. Maud ei voinut pitää Ewania kohtausten aikana sinä miehenä, jonka hän oli aikoinaan nainut. Ewan vaikutti vieraalta, minkä takia naimisissaolo hänen kanssaan tuntui

¹¹⁷Rubio 2010, 213–215; Sontag 1991, 48, 54, 67.

¹¹⁸SJ3, 184; Rubio2010, 216.

kamalalta. Ewanin kohtausten välillä oli parempia päiviä. Jos hän pääsi uppoutumaan johonkin puuhaan, hän unohti pelkonsa ikuisesta kadotuksesta.¹¹⁹

Kohtausten mentyä pahemmiksi Maud luki melankoliaa käsittelevää kirjallisuutta ja yritti diagnosoida Ewanin sairautta. Hänen päiväkirjassaan on mainintoja psykoanalyysistä ja alitajunnan tukahduttamisen teorioista. Hän oli ollut mukana seuraamassa tutkimuksia Ewanin masennuksesta Bostonissa 1919, jolloin hän oli kuullut ja nähnyt Ewanin diagnosointia ja hoitomenetelmiä. Kanadassa 1900-luvun ensimmäiset vuosikymmenet eivät olleet suotuisia Freudin teorioille, sillä vanhoillinen älymystö ja lääketieteellinen laitos suhtautuivat niihin penseästi ja vihamielisesti. Tästä huolimatta ne kiehtoivat Maudia. Hän pohti tulevaisuutta ja muuttoa Leaskdalesta Ewanin parasta ajatellen. Hänen mukaansa Ewan saattaisi voida paremmin toisessa seurakunnassa, sillä tämä ei ollut ollut tyytyväinen Leaskdalessa enää aikoihin. Huolimatta siitä, että Ewan kävi saarnaamassa eri seurakunnissa, kutsua toiseen seurakuntaan ei kuulunut. Lopulta Norvalin seurakunta esitti sen joulukuussa 1925.¹²⁰

Ewanin sairaus oli raskas, mutta vaimo kantoi sen velvollisuudentuntoisena ihmisenä. Itse asiassa Maudilla ei ollut muuta todellista vaihtoehtoa, sillä hänet oli kasvatettu pitämään avioeroa skandaalina. Hän totesi päiväkirjassaan, että avioero ei kuulunut heidän perheensä tapoihin. Lisäksi hän oli saavuttanut ihailua maailmanlaajuisena kirjailijana ja omassa yhteisössään kunniallisena papin vaimona. Jos hän olisi eronnut sairaasta miehestään, se olisi vahingoittanut hänen mainettaan ja asemaansa. Keväällä 1918 Kanadan parlamentissa keskusteltiin avioerosta, mikä osoitti yleisen mielipiteen muuttuneen hiljalleen sallivammaksi. Se ei kuitenkaan avannut Maudin valinnanmahdollisuuksia. Vaikka aviomies oli sairautensa vuoksi todellinen taakka toisinaan, Maud piti hänestä ja oli kiintynyt häneen. Hän halusi myös elää elämänsä säädyllisenä, ja hänessä oli tahdonvoimaa ja kestävyyttä jaksaa taakkansa alla.¹²¹

Itsenäinen kirjailija eikä vain papin vaimo

Maudia loukkasi Ewanin suhtautuminen hänen kirjalliseen menestykseensä.

Ewanin kosiessa Maudia kumpikaan ei tiennyt jälkimmäisen tulevasta kuuluisuudesta. Parin mennessä naimisiin viisi vuotta myöhemmin Maudista oli

119SJ3, 24, 111; Rubio 2010, 212.

120SJ3, 40, 177, 266; Chlebek 1999, 149.

121SJ3, 150; Rubio 2010, 218–219.

tullut jo tunnettu kirjailija. Ewan ei päiväkirjan mukaan sietänyt vaimonsa saamaa tunnustusta. Kirjailija arveli tämän johtuneen keskiaikaisesta ajattelutavasta, jonka mukaan vaimolla ei saanut olla itsenäisiä saavutuksia. Ewan odotti saavansa perinteisen naiskuvan mukaisen puolison, sillä Maud oli osoittanut olevansa itsensä unohtava ja huolehtivainen nainen hoitaessaan isoäitiään. Maud puolestaan kaipasi avioliittoa turvaamaan yhteiskunnallisen asemansa ja toimimaan sosiaalisena turvarakennelmana. Maud ei ollut perinteinen miehestään riippuvainen vaimo, sillä hän tienasi miestänsä enemmän. Hänen tulonsa mahdollistivat monet hankinnat, mutta samalla ne veivät Ewanilta roolin perheen elättäjänä. Ewanin palkka Leaskdalen ja Zephyrin alueella oli noin 1000 dollaria vuodessa, kun hyväpalkkainen nainen tienasi Kanadassa keskimäärin 300 dollaria vuodessa. Maudin vuosiansiot vaihtelivat suuresti, mutta hän oli vuoteen 1921 mennessä tienannut noin 97 500 dollaria kirjailijana. Ewanin tulot olivat koko avioliiton aikana noin viisi prosenttia koko perheen tuloista.¹²²

Avioliitto ei ollut tasapainoinen taloudellisen tilanteen eikä tunteiden puolesta. Puritaanisen uskon mukaan ihmisen maanpäällinen varallisuus ja menestys olivat Jumalan tapa siunata valittujaan. Näin ollen se oli ihmisille merkki henkilön pelastusvarmuudesta. Kun Ewan kärsi kadotuksen pelosta, hänen vaimonsa näytti olevan pelastettujen joukossa. Tämä huomio lienee ollut tuskallinen. Lisäksi Maud paljasti päiväkirjalleen, ettei hän ollut rakastunut Ewaniin. Heidän avioliittonsa ei vastannut hänen unelmiaan, mutta hän oli hyvin kiintynyt mieheensä eikä katunut liiton solmimista.¹²³

Montgomeryn mukaan hänen roolinsa papin vaimona ei vaikuttanut hänen kirjalliseen tuotantoonsa millään tavoin. Hän kommentoi asiaa päiväkirjassaan luettuaan kriitikon kirjoituksen lehdestä:

Eräs asia huvitti minua suunnattomasti. Hän sanoi kirjoitusteni saaneen selvästi vaikutusta siitä, että olen naimisissa papin kanssa. Nauroin tälle kovasti. Sillä, että olen naimisissa papin kanssa, ei ehdottomasti ole mitään vaikutusta kirjoittamiseeni.¹²⁴

Montgomery ajatteli pitävänsä nämä kaksi elämänsä roolia täysin erillään toisistaan. Väite pitää paikkansa sikäli, kun tarkastelee Montgomeryn kirjallista tyyliä ja romaanien sisältöä ennen ja jälkeen naimisiinmenon. Hänen suurin

122SJ3, 52; Koskimies 2007b, 203–204; Rubio 2010, 618.

123SJ2, 206; Riukulehto 2001, 85.

124SJ3, 217.

menestyksensä tuli hänen esikoiskirjallaan. Tässä kirjassa Montgomery aloitti itselleen uskollisen tyylin, jossa uskonnolliset tavat, lasten uskonnolliset pohdinnat ja seurakunnalliset asiat limittyivät osaksi muuta kerrontaa. Montgomery säilytti tämän tyylin koko kirjallisessa tuotannossaan ja se näkyy selvästi *Runotyttöissä* ja *Blue Castlessa*. Toisaalta elämä pappilan emäntänä vaikutti Montgomeryyn ja teki seurakuntaelämän erityisen tutuksi hänelle. Miten tässä vaiheessa yli kymmenen vuotta kestänyt avioliitto papin kanssa ei olisi vaikuttanut kirjoittamiseen? Näkemystä voi perustella sillä, että Montgomery kirjoitti romaaneihinsa paljon itseään, omia kokemuksiaan, rakastamiaan paikkoja, kuulemiaan tarinoita ja tapaamiaan henkilöitä.

Osa lukijapalautteesta päättyi päiväkirjaan kommenttien kera. Vuonna 1922 miespuolinen lukija lähetti kirjeen, jossa hän kirjoitti Montgomeryn kirjojen vakuuttaneen hänet siitä, että kunnon kristitty voi kirjoittaa kirjoja. Montgomery koki selvästi eron kahden minänsä, papin rouvan ja kirjailijan, välillä. Tämä tuli hyvin esiin erään seurakuntalaisen kysyttyä, miten papin vaimo voi kirjoittaa hiukan uskaliaan näytelmän seurakunnan näytelmäkerholle. Montgomery vastasi, ettei näytelmää kirjoittanut Maud Macdonald vaan L. M. Montgomery. L. M. Montgomery säilyi kirjailijanimenä hänen naimisiinmenonsa jälkeenkin. Montgomery rikkoi elämässään ennakkoluuloja: hän ei ollut ainoastaan papin vaimo ja lastensa äiti vaan myös menestyvä kirjailija. Vaikka hän oli nuorena oppinut miellyttämään toisia, aikuisena hän myös kyseenalaisti vallitsevia käsityksiä ja kapinoi niitä vastaan ajatuksissaan. Kapinasta ovat esimerkkinä hänen sankarittarensa, jotka ilmentävät hetkellistä pakoa ympäristön odotuksista ennen kuin hyväksyvät perinteiset arvot ja roolit. Tosin aikakaudelle poikkeuksellisesti Emilian ja Valancyn avioliittoja yhdistää kyseenalaistamaton tasavertaisuuden kokeminen suhteessa aviomieheen. Tämä on Epperlyn mukaan osoitus kapinasta vallitsevia käsityksiä vastaan loppuun asti, mutta samalla myös onnellinen sadun lopetus.¹²⁵

Kätkeyty kipu

Vanhempi Leaskdalen seurakuntalainen kiitteli papin rouvaa kesällä 1921 aina säteileväksi ja iloiseksi. Kiitelty ihmetteli, että hänen täytyi olla hyvä näyttelijä. Montgomery kätki todelliset tunteensa sisälleen ja päiväkirjaansa.

¹²⁵SSJ3, 38; Epperly 1992, 150, 238–239; Gillen 1976, 118; Ylimartimo 2008, 223.

Päiväkirjamerkinnöistä käy ilmi, miten tarkoituksellista tunteiden ja ajatusten kätkeminen oli. Kohdat ”on niin monia L. M. Montgomeryn puolia, joita he eivät näe!” ja ”kukaan ei koskaan kuule minun valittavan sen [päiväkirjan] ulkopuolella”¹²⁶ paljastavat peittelyn olleen suunniteltua. Kaiken sisällä pitäminen näyttää johtaneen väsymykseen ja yksinäisyyteen. Kirjeessään MacMillanille vuonna 1927 Montgomery ilmaisi kärsimyksensä asemastaan: ”Niistä, jotka jumalat tahtovat tuhota, he tekevät pappien vaimoja!”¹²⁷

Päiväkirjassa on merkintöjä kirjailijan suorasukaisista ajatuksista kyläläisistä. Eräänä sunnuntaina vuonna 1921 Montgomery valitti, ettei koko kylässä ollut yhtäkään mielenkiintoista ihmistä, joka saisi hänet nauramaan. Hän olisi kaivannut ympärilleen älykäästä ja viihdyttävää seuraa, mutta koki olevansa orpo maanviljelijöiden keskellä. Kolme vuotta myöhemmin hän kaipasi muodinmukaisia ja helppohoitoisia kovapuulattioita Leaskdalen pappilaan. Pappilan lattia oli pehmeää puuta. Se piti maalata usein, sillä muuten se näytti kuluneelta ja halkeilleelta. Asia ei ollut pappilan emännän vaan seurakuntalaisten päätettävissä, eivätkä seurakuntalaiset osoittaneet halukkuutta pappilan lattian uusimiseen. Väsymyksensä keskellä Montgomery suorastaan inhosi seurakuntalaisia. *Emily Climbs* sivuaa kovapuulattiateemaa. Emilian Ruth-tädillä on kovapuulattiat ruokasalissa ja huone on muutenkin muodinmukainen. Ilmeisesti mahonkiset lattiat ja hieno sisustus olivat merkki ylemmästä sosiaaliluokasta, sillä se ei ollut kaikkien ulottuvilla. Emilian suulla Montgomery yllättäen toteaa, että muodinmukainen sisustus ei ollut yhtä mukavaa kuin vanhanaikainen ja kodikas.¹²⁸

Tiheä sosiaalinen verkosto tuotti Montgomerylle muiden aikalaisten tavoin sekä iloa että harmia. Tiivis yhteisö oli otollinen juoruille ja niitä levittivät etenkin naiset tavatessaan toisiaan. Juorun valta oli siinä, että se ei kunnioittanut sosiaalisia arvoasteikkoja vaan oli kontrollin ulkopuolella ja olemukseltaan muutokselle altista suullista kerrontaa. Perättömien huhujen liikkuminen aiheutti Montgomerylle päänsäivä, sillä hän ei aina keksinyt juorujen alkusyytä. Niiden voima oli siinä, että ne saattoivat syntyä tyhjästä ilman syytä. Juorujen aloittaja ei useinkaan selvinnyt, ja juorut kuolivat ajallaan. Montgomery oli kuitenkin herkkä

126SJ3, 16, 154, 160.

127Gillen 1975, 117. Sitaatti ei sisälly MDMM-julkaisuun, mutta Gillenillä on ollut käytössään alkuperäisiä kirjeitä.

128EC, 102; SJ3, 18, 181.

loukkaantumaan juoruista, koska hän oli pienestä asti joutunut niiden kohteeksi.¹²⁹

Juoruilu oli tehokas tapa kostaa koettu vääräys. Pappilan pitkäaikainen apulainen Lily Meyer kertoi pappilan asioista ulkopuolisille ollessaan katkera emännälleen. Hänen kauttaan kulkeutui yhteisöön tietoa muun muassa kapteeni Edwin Smithin käynneistä ja Lilyn epäilyt sen suhteen, että kapteeni ei käynyt vain vanhan luokkatoverinsa Ewanin takia vaan pikemminkin tämän vaimon tähden. Montgomery ja toisaalla naimisissa oleva Smith viihtyivät toistensa seurassa myös Ewanin ollessa poissa kotoa, jolloin Smith toimi tämän sijaisena. Montgomery ja Smith saattoivat puhua suoraan hankalistakin aiheista, kuten seksistä. Kyseinen aihe oli haastava etenkin Montgomerylle, joka ei ollut puhunut edes ihastumisen tunteistaan tyttökavereidensa kanssa. Hän totesi kirjeessään MacMillanille ”olleensa liian skotti siihen”.¹³⁰ Platoniset ystävyysuhteet naisten ja miesten välillä eivät olleet yhteisön silmissä mahdollisia vielä 1920-luvulla varsinkaan maaseudulla. Rubio mukaan on epätodennäköistä, että näiden kahden välillä olisi ollut muuta kuin ystävyyttä. Montgomery oli elämässään osoittanut hallitsevansa tunteensa ja intohimonsa, jos ne olivat ristiriidassa säädyllisyyden ja arvokkuuden kanssa.¹³¹

Montgomery valitti usein väsymystään vuosina 1921–1927. Hän kertoi etenkin keväällä 1922 olevansa välillä pessimistinen ja nujerrettu, mikä ei ollut ihme huomioon ottaen Ewanin masennuksen. Montgomeryn suvultaan perimä varautuneisuus ja ylpeys estivät häntä kertomasta pappilan asioista ulkopuolisille. Raskas tilanne ajoi hänet ahdistuneisuuteen ja masennukseen. Vaikka Montgomerylla oli määräysvaltaa taloudellisen riippumattomuuden turvin, hän oli kasvatuksestaan ja ympäröivästä yhteisöstä johtuen monessa suhteessa kontrollin alainen. Jo 1800-luvun puolivälissä lääkärit totesivat naisten olevan miehiä herkempiä sairastumaan hysteriaan, koska naiset pyrkivät kätkemään tunteitaan. Hysteriaan sairastuvat etenkin tarmokkaat ja intohimoiset tytöt, jotka eivät saaneet tilaa ilmaista itseään. Montgomerylla oli nämä ominaisuudet, mutta hän löysi kirjoittamisesta itseilmaisun välineen. Montgomeryn mukaan elämän teki kitkeräksi joku pahantahtoinen demoni, joka kiusasi häntä.¹³² Näiden tunteiden keskellä Montgomery kirjoitti *Runotytöt* ja *Blue Castlen*. Niissä on nähtävissä

129Rubio 1994, 170, 173; Rubio 2010, 55; Spacks 1985, 15.

130MDMM, 132.

131SJ3, 39; Rubio 2010, 263, 269, 305–306.

132SJ3, 44, 52; Showalter 1985, 132; Waterston 2008, 146.

heijastumia kirjailijan omista tuntemuksista tuona aikana.

Blue Castlessa Valancyn elämä on ollut 29 vuotta täsmälleen samanlaista ja aina yhtä ilotonta. Se tuntuu olevan Valancyn kohtalo, jota hän ei ole kyennyt pakenemaan. Arjen harmaus ja elämän tyhjiys tulevat esille siinä, että kaikki aamiaisesta ja sen aikana käydystä keskustelusta lähtien on aina samaa. Tämä kaiken läpäisevä turtumus väistyy romaanissa vasta sitten, kun Valancy irrottautuu kahleistaan ja tekee unelmistaan totta. Kolmannessa *Runotyttö*-kirjassa Emilia kihlautuu itseään kaksi kertaa vanhemman ja kokeneemman miehen, Deanin, kanssa. Kihlaus ahdistaa Emiliaa, mutta hän ajattelee ottaneensa kahleet vapaaehtoisesti, joten ne olisi kannettava arvokkaasti.¹³³ Purettuaan kihlauksen Emilia on helpottunut, mutta myöhemmin tulevat yksinäisyys ja väsymys. Emilian tuntemuksista huokuu kirjailijan oma mieliala:

Hän oli väsynyt – vähän väsynyt kaikkeen. Nyt oli joulukuun pitkä, synkkä talvi levittäytynyt hänen edessään – tyhjä, päämäärätön talvi. Mikään ei tuntunut merkitykselliseltä, ei edes kustantajan löytäminen Säädyliselle ruusulle [Emilian uusi kirja].¹³⁴

Samanlaisesta alakuloisuudesta kertoo Emilian fiktiivinen päiväkirjamerkintä, jossa hän pohtii kaiken alla olevaa tyhjyyden tunnetta. Elämästä on kadonnut jokin siinä ennen ollut asia ja samalla elämä on muuttunut kielteiseksi. Emilian kohdalla se ”jokin” on hänen rakastettunsa Teddy, jonka vastarakkaus tekee Emilian jälleen onnelliseksi. Kumpikin sankaritar, Valancy ja Emilia, saavat kaipaukselleen täyttymyksen ja rinnalleen unelmiensa miehen ja elämänsä rakkauden. Montgomeryn syvin kaipaus ei saanut täyttymystä missään vaiheessa. Freden kuoleman jälkeen hän ei pystynyt paljastamaan elämänsä kipukohtia kenellekään. Hän siirsi saman sulkeutuneisuuden Emilialle, joka olisi mieluummin kuollut kuin näyttänyt sisäisen kipunsa edes lapsuudenystävälleen.¹³⁵ Päiväkirjaan kätkeyty kipu ja yksinäisyys muodostavat vastaparin ensimmäisen tutkimusluvun antamalle ihanteelliselle kuvalle papin vaimon elämästä.

133BC, 14–15; EQ, 93.

134EQ, 155. Vrt. RET, 141. Suomennoksessa Emilian kirjan nimeä ei mainita.

135EQ, 162, 185, 232; Yeast 1994, 119–120; Ylimartimo 2008, 203.

2. ”Minulla ei ole mitään tekemistä sinun Jumalasi kanssa.”

Erilaiset jumalakuvat Runotyttö-trilogiassa ja Blue Castlessa

Montgomeryn fiktiossa näyttää olevan neljänlaisia ihmisiä sen perusteella, miten he suhtautuvat tai uskovat Jumalaan. Ensimmäisen kategorian muodostavat henkilöt, joiden jumalakuva on muodostunut suoraan hartauskirjojen pohjalta ilman kyseenalaistamista. Tällainen henkilö on esimerkiksi kirjassa *Emily of New Moon* Emilian ja hänen isänsä taloudenhoitaja Ellen Green. Ryhmä koostuu lähinnä vanhemmista naishenkilöistä ja heitä yhdistää uskomus elämän vakavuudesta. He saattavat käyttää Jumalaa oikeuttamaan oman vihansa tai pelkonsa. Heidän Jumalansa on oikeudenmukaisuutta ylläpitävä tuomari, jonka nimissä hekin voivat käyttää valtaansa muihin ihmisiin.¹³⁶

Toisen kategorian muodostavat henkilöt, jotka ajattelevat uskonasioita itsenäisesti ja kyseenalaistavat opittuja asioita muodostaen omia mielipiteitä. He näkevät Jumalan jonkinlaisena yliluonnollisena voimana ja rakkautena. Tähän ryhmään kuuluvat esimerkiksi romaanien päähenkilöt Emilia ja Valancy. Heidä sitoo yhteisön yhteinen moraalikoodisto ja sopivuussäädökset, mutta he eivät ole valmiita uhraamaan omaa onneaan näyttääkseen moitteettomilta muiden silmissä.

137

Kolmas ryhmä muodostuu henkilöistä, joiden usko näyttää läpäisevän koko heidän persoonansa ja saavan heissä aikaan lempeyden kaikkia kohtaan. He eivät tuomitse ketään, eivät ole suuria ajattelihoita eivätkä nauti näkyvää arvonantoa yhteisön keskellä. He ovat romaaneissa muutaman maininnan varaan jääviä sivuhenkilöitä, kuten vapaiden metodistien pappi herra Towers. Romaaneissa esiintyy lisäksi ateisteja ja skeptikoita kuten *Runotyttöjen* tohtori Burnley ja Dean Priest, jotka muodostavat neljännen ryhmän.

Ensimmäisen ja toisen kategorian välillä vallitsee kuilu. Ensimmäisen kategorian henkilöt pitävät toiseen kategoriaan kuuluvien mielipiteitä herjaavina, koska ne loukkaavat heidän jumalakuvaansa. Esimerkiksi Ellen Green leimaa epä kristilliseksi Emilian tokaisun, ettei tällä ole mitään tekemistä hänen Jumalansa kanssa. Kolmannen kategorian ihmiset eivät näytä harjoittavan ajatuksenvaihtoa muiden kanssa, eivätkä joudu sen takia ristiriitoihin toisten

136BC 59–60, 72; EC, 157, 280, 289; ENM, 28, 32; Doody 2008, 38.
137BC, 86, 120; ENM, 26.

kanssa. Ateistit ja skeptikot herättävät ensimmäisen kategorian henkilöissä epäluuloa, kun taas toisen kategorian henkilöt pitävät heitä kiinnostavina. Esimerkiksi Emilia ja Dean käyvät pitkiä keskusteluita uskonnoista ja Jumalasta.

138

Emilia saa kuolevalta isältään perinnöksi uskon Jumalaan, joka on rakkaus ja josta ei voi olla pitämättä. Samalla isä siirtää tyttärelleen käsityksen erilaisista jumalakuvista. Isän kuoleman jälkeen Emilia kutsuu Jumalaa ”Isän Jumalaksi”¹³⁹ ja sitoo itsensä siten perheensä sisäiseen sukupolvien ketjuun. Samalla se muistuttaa *Vanhassa testamentissa* esiintyvää tapaa ilmaista Jumala kutsumalla tätä esi-isien Jumalaksi. Emilia oppii näkemään kategorioiden läpi ja erittelemään ihmisten erilaisia jumalakuvia. Hän kirjoittaa 13-vuotiaana päiväkirjaansa, jonka hän on nimennyt serkkunsa mukaan Jimmy-kirjaksi:

Luullakseni jokaisella on erilainen Jumala. Ruth-tädillä esimerkiksi on sellainen, joka rankaisee tädin vihollisia lähettämällä heille ”tuomioita”. Eikä tädillä näytä Hänestä muuta hyötyä olevankaan. Jim Cosgrain taas käyttää Jumalaa vanhoakseen Hänen nimeensä. Mutta Milburnin tati kulkee Jumalansa kasvojen valossa joka päivä, ja tuo valo paistaa hänestä.¹⁴⁰

Emilia voi tarkastella toisten jumalakuvia heidän käyttäytymisensä perusteella. Sen sijaan hänen oma henkilökohtainen jumalakuvansa kehittyy ja muuttuu trilogian aikana ja jää osittain tavoittamattomaksi. Tunnusmerkkinä hänen jumalakuvalleen on se, ettei sitä voi laittaa yksiselitteiseen muottiin.

Montgomeryn jumalakuva

Montgomeryn aikakaudella puhuttiin erilaisista jumalakuvista. *The Christian Century* -lehdessä kirjoitettiin, että fundamentalistien Jumala ei ollut sama kuin modernistien Jumala.¹⁴¹ Montgomeryn näkemykset heijastelivat siten aikaansa. Kokemus yhteisestä jumalakuvasta oli kadonnut, ja modernismin aikakaudella pyrittiin eroon vanhasta ja vanhentuneesta tavasta hahmottaa maailmaa ja uskoa.

Montgomery lukeutuu itse toiseen yllä olevista kategorioista eli samaan sankarittariensa kanssa. Hän kirjoitti päiväkirjassa lapsuusmuistonsa ajalta, jolloin hän oli ollut 5- tai 6-vuotias. Hän oli asunut silloin isovanhempiensa luona ja isoäiti oli tiukkana kasvattajana rangaissut häntä jostakin asiasta käskemällä hänen

138ENM, 32; EQ, 64.

139ENM, 26–27, 32.

140RMP, 16.

141Clark 1965, 28.

polvistua eteensä lattialle ja rukoilemaan anteeksiantamusta Jumalalta. Montgomery oli kokenut asian nöyryyttävänä ja tapaus oli synnyttänyt hänessä vastenmielisyyden uskontoa ja rukousta kohtaan. Montgomeryn kategoria-ajattelu näkyy hänen lisäämässään kommentissa: ”vastenmielisyyden – – ainakin sitä kohtaan, mitä hän [isoäiti] kutsui rukoukseksi ja uskonnoksi”¹⁴² Myöhemmin äitinä hän kauhistui poikansa Stuartin saamaa pyhäkouluopetusta Jumalasta. Sen mukaan Jumala oli luonut kaiken oman kunniansa tähden. Montgomery piti tätä herjauksena ja ajatteli sen tekevän Jumalasta egoistin. Sen takia hän opetti Stuartille, että Jumala loi kaiken luomisen ilosta ja rakkaudesta tehdäkseen kauneuden olemassa olevaksi.¹⁴³ Jumalakuvien erilaisuus vaikuttaa hallitsevalta Montgomeryn uskonnollisessa ajattelussa. Se paistaa erityisen selvästi läpi *Runotyöissä*. Montgomery paljasti avoimesti päiväkirjamerkinnässään *Emily of New Moonin* ilmestymispäivältä, että hän lainasi Emilian sisäisen maailman itseltään.¹⁴⁴ Näin Emilian ja hänen oma ajattelunsa heijastavat toisiaan monessa kohdin.

3. Unionikirkko hajottaa yhteisöä

Unionikirkon synty ja tunteiden vuoristorata

Kirkkopoliittikka alkoi saada suurta huomiota Montgomeryn päiväkirjassa tammikuusta 1922 lähtien. Kanadassa aktivoitui tuolloin unionikirkkohanke, jossa oli mukana kolme kirkkokuntaa eli metodistit, presbyteerit ja kongregationalistit. Macdonaldit seurasivat keskustelua ja tilanteen kehittymistä jännittyneinä, sillä he tiesivät hankkeen vaikuttavan heidän elämänsä ratkaisevasti. Unionikirkon toteutuessa pienet seurakunnat yhdistyisivät ja yksi pappi hoitaisi laajempaa aluetta yksinään. Tämän seurauksena kaikille papeille ei riittäisi töitä. Macdonaldien pelkona oli Ewanin työpaikan menettäminen, sillä masennuksesta kärsivästä Ewanista ei ollut kilpailemaan lahjakkaampien kollegoiden kanssa.¹⁴⁵

Kesäkuussa 1923 presbyteerikirkon yleiskokous (General Assembly) äänesti unionin puolesta, mutta taustalle jäi laaja vähemmistö antiunionisteja. Seuraavana

¹⁴²SJ3, 21.

¹⁴³SJ3, 22–23.

¹⁴⁴SJ3, 147.

¹⁴⁵Clark 1971, 431; Rubio 2010, 324.

askeleena oli kirkon yhdistymistä puoltavan lakiehdotuksen meneminen parlamenttiin keskustelua varten. Montgomery oli tuohtunut tästä ja piti tilannetta traagisena: hänelle tämä oli presbyterikirkon itsemurha. Uuden unionikirkon tavoitteena oli säästää rahassa ja papeissa, mutta Montgomeryn mielestä säästö ei tullut kirkolle vaan jäi ihmisten taskuihin pappien joutuessa muualle. Lisäksi hän piti todennäköisenä, että heidän perheensä joutuisi lähtemään Leaskdalesta, koska heidät saatettaisiin ”savustaa” ulos. Montgomery koki kodittomuutta suhteessaan kirkkoon, koska hänen presbyterikirkkonsa oli mennyttä. Hän ikävöi vapautta vaihtaa anglikaanikirkkoon, joka oli aina vedonnut häneen. Hänen mielestään oli naurettavaa puhua unionikirkosta nimellä ”Kanadan yhdistynyt kirkko” (the United Church of Canada), kun siihen eivät liittyneet baptistit eivätkä anglikaanit.

¹⁴⁶ Montgomeryn toive vaihtaa presbyteristä anglikaaniksi vaikuttaa ristiriitaiselta, koska hän ei muuten näyttänyt hyväksyvän kirkkokunnan vaihtamista. Ilmeisesti unionikirkkoon liittyminen oli hänelle suurempi kynnyks kuin miellyttävältä tuntuneeseen kirkkokuntaan vaihtaminen.

Unionikirkon lakiehdotus hyväksyttiin toukokuussa 1924 ja sille annettiin kahden vuoden siirtymäaika. Oikeuden piti vielä ratkaista sen perustuslaillisuus, ja kielteinen päätös siinä olisi tehnyt lopun koko lakiehdotuksesta. Myönteinen ratkaisu tehtiin kesäkuussa 1924, minkä myötä ehdotuksesta piti tulla lainvoimainen heinäkuussa 1926. Lakiehdotuksen vastustajat nimesivät sen ”pakkolaiksi”, ja Montgomery piti lakiehdotuksen läpimenoa epäoikeudenmukaisena. Heinäkuussa 1924 Montgomery kirjoitti senaatin muuttaneen lakiehdotusta siten, että seurakunnat saivat itsenäisesti äänestää liittymisestään unioniin. Näin seurakunnille tuli mahdollisuus jäädä halutessaan unionin ulkopuolelle.¹⁴⁷

Elokuussa 1924 Ewan ratkaisi kantansa ja päätti jäädä presbyterikirkkoon. Montgomery oli iloinen päätöksestä, sillä se oli sama kuin hänen omansa. Hän ei ollut halunnut vaikuttaa miehensä päätökseen ja oli ollut valmis seuraamaan miestänsä tarvittaessa unionikirkkoon. Papin vaimona hänellä ei olisi ollut muutakaan mahdollisuutta. Elokuussa 1924 näytti siltä, että Leaskdale oli vahvasti unionia vastaan. Zephyrissä ei näyttänyt edelleenkään olevan vahvaa yleistä mielipidettä, eivätkä Macdonaldit halunneet vaikuttaa seurakuntalaistensa

146SJ3, 132; Rubio 2010, 324.

147SJ3, 184, 191, 196.

mielipiteisiin. Marraskuussa 1924 Ewan osallistui kokoukseen, jossa sovittiin järjestelyistä tulevan äänestyksen suhteen. Macdonaldit kokivat vallitsevan tilanteen painajaismaisena. Molemmipuolinen lehtikirjoittelu lisäsi katkeruutta ja erimielisyyttä, ja Montgomery syytti unionisteja likaisesta propagandasta ja pyrkimisestä papillisen ylivallan käyttöön vaikuttaessa seurakuntalaisiin. Hänen mielestään kirkon piti luopua vallankäytöstä, sillä Jumala oli hylännyt kirkon. Tämän takia kirkko oli vaikeuksissa ja kärsi erilaisista ongelmista.¹⁴⁸

Tammikuussa 1925 tulivat ensimmäiset tulokset seurakuntien äänestyksistä. Prinssi Edwardin saarella oleva Kensington äänesti unioniin liittymisen puolesta, ja Montgomery pelkäsi muidenkin saaren seurakuntien tekevän samoin. Montgomeryn mukaan saari oli liian kaukana tapahtumien keskipisteestä, jotta saarelaiset saattoivat ymmärtää asioiden tärkeyden. Kensingtonissa antiunionistit ilmoittivat heti muodostavansa keskenään presbyteerikirkon. Leaskdalessa äänestettiin samassa kuussa ja seurakunta päätti äänin 63–11 jäädä presbyteerikirkkoon. Montgomery uskoi seurakunnan pysyvän yhtenäisenä, koska kukaan 11 unionin puolesta äänestäneestä ei ollut ”äkäpussi” eikä seurakunnassa ollut ilmennyt katkeruutta. Zephyrin suhteen Montgomery ei ollut yhtä luottavainen, sillä kyseisen seurakunnan äänestystulos 23–18 unionia vastaan kieli laajemmasta hajaannuksesta. Joissakin seurakunnissa tapahtui vaalivilppiä. Montgomery antoi esimerkin Wickin pastorista, joka poisti kahden seurakuntalaisensa äänioikeuden ilman valtuuksia ja mahdollisti siten Wickin seurakunnan liittymisen unionikirkkoon kahden äänen enemmistöllä.¹⁴⁹

Huhtikuussa 1925 lainsäädäntöelin määräsi Torontossa sijaitsevan Knox Presbyterian Theological Collegen presbyteerikirkolle. Suurin osa korkeakoulun opiskelijoista ja professoreista liittyi kuitenkin unionikirkkoon. Kuun puoleen väliin mennessä 600 paikallisseurakuntaa päätti pysyä presbyteerikirkossa, mikä varmisti Kanadan presbyteerikirkon jäävän vahvaksi. Näin presbyteerit eivät näyttäneet jäävän pelkäksi lahkoksi, kuten Montgomery oli pelännyt. Unionikirkko perustettiin virallisesti 10. kesäkuuta. Silloin selvisi, kuka oli liittymässä siihen ja kuka jäämässä presbyteerikirkkoon. Sen jälkeen ei tarvinnut olla enää epävarmuudessa ja arvailuiden varassa. Montgomerylle kyseinen päivä oli kohtalon päivä. Hän kirjoitti, että ”ne, jotka lupasivat suojella ja vaalia

¹⁴⁸SJ3, 200, 210–211.

¹⁴⁹SJ3, 216, 223.

kaunista presbyterikirkkoa, ovat repineetkin sen hajalle”. Hänelle suuren unionikirkon syntyminen ei vastannut lehtien mahtavia kirjoituksia. Hänen mielestään se oli pikemminkin kahden vanhan kirkkokunnan avioliitto, jossa kumpikin oli liian vanha saadakseen enää jälkeläisiä. Unionikirkko syntyi käytännössä metodistikirkosta, suurimmasta osasta kongregationalistiseurakuntia ja noin kahdesta kolmasosasta presbyteriseurakuntia. Sen johtoon nousi Samuel Dwight Chown ja kirkon jäsenmääräksi tuli noin kaksi miljoonaa. Unionikirkon ulkopuolelle jääneet presbyterit pelkäsivät opin puhtauden puolesta sekä kiireen menneen terveen järjen edelle. Kesäkuussa presbyterien kongressi (Presbyterian Congress) vahvisti vahvan presbyterikirkon jatkuvan, mikä ilahdutti Macdonaldejä. Presbyterikirkolle jäi Montgomeryn mukaan 155 000 jäsentä ja yli tuhat seurakuntaa. Loetscher tarkentaa jäsenmäärän olleen noin 172 000.¹⁵⁰

Seurakuntalaisten ja pappien epävarmuus

Tilanne oli pitkään hyvin epävarma Zephyrissä, joka ei ollut yhtä yhtenäinen kuin Leaskdalen seurakunta. Koko kevään 1922 unionilla vaikutti olevan laajasti kannatusta Zephyrissä. Vastahankaa aiheutti ainoastaan seurakuntalaisten haluttomuus yhteistyöhön paikallisen metodistikirkon kanssa. Sodan jälkeisen taantuman kourissa kamppailevien seurakuntalaisten näkökulmasta unionikirkon hyöty oli taloudellisesti varteenotettava. Seurakuntien yhdistyessä yhä useampi olisi jakamassa yhteisen papin palkkakuluja, sillä autojen yleistyessä papit kykenivät liikkumaan laajemmalla alueella. Lisäsäästöä tulisi vain yhden yhteisen kirkon ylläpitämisestä eri kirkkokuntien kirkkorakennusten ylläpitämisen sijaan. Yhdistymisen myötä naapurit kävisivät samassa jumalanpalveluksessa, mikä koettiin sosiaalisena etuna. Toisaalta ihmiset olivat yhteiskunnallisista muutoksista huolimatta uskollisia sukunsa vanhalle kirkkokunnalle, minkä takia uuteen siirtyminen ei ollut helppoa taloudellisista ja sosiaalisista eduista huolimatta. Heinäkuussa 1924 Ewan oli vakuuttunut Zephyrin liittymisestä unioniin. Montgomeryn mukaan zephyriläisiin ei voinut luottaa, sillä heidän mielipiteensä vaihteli. Keskustelu unionikirkosta kävi kiivaana Ontariossa, ja Montgomery pelkäsi aihetta.¹⁵¹

Toukokuussa 1925 selvisi, että eräs zephyriläinen presbyteeri oli vaihtamassa

150AGG, 133; SJ3, 225, 227, 233, 235–236; Cook 2000, 432–433; Loetscher 1983, 55; Rubio-Waterston 1992, xvi.

151SJ3, 40, 57, 196; Rubio 2010, 324.

unionikirkkoon. Kyseinen mieshenkilö oli presbyteeriseurakunnassa vanhimman asemassa, mutta hän ei ollut osallistunut seurakunnan toimintaan sen jälkeen, kun vuosikokous oli valinnut naisen rahastonhoitajaksi. Kesäkuun alussa Zephyrissä oli lähtenyt vain muutama seurakuntalainen unioniin. Kesäkuisen jumalanpalveluksen jälkeen Montgomery kuuli muutamien muidenkin lähtöaikeista. Hän kuuli erään rouvan äänestäneenkin unionin puolesta, vaikka tämä oli puhunut aina sitä vastaan. Rouva ei ollut paljastanut lähtöaikeitaan vaan oli sen sijaan allekirjoittanut Ewanin palkan seuraavalle vuodelle. Samoin oli kahden muunkin lähtijän kohdalla. Lähtöaikeita ei sanottu suoraan Macdonaldeille, vaan he kuulivat niistä muiden kautta.¹⁵²

Unionikirkon toteutuminen aiheutti epäselvyyttä ja häilyvyyttä myös pappien keskuudessa. Paikallisen pappisliiton sihteeri pastori Dyer oli Mt. Albertin seurakuntaan tullessaan unionisti ja pyrki yhdistämään oman seurakuntansa paikallisen metodistikirkon kanssa. Kun hänelle selvisi, että metodistit eivät ottaisi häntä papikseen yhdistyneeseen kirkkoon, hän ryhtyi antiunionistiksi. Saatuaan tarjouksen paikalliselta unionikirkolta hän vaihtoi taas mielipiteensä ja ryhtyi ajamaan unionikirkon etuja. Dyer päätyi napit vastakkain Ewanin kanssa, koska jälkimmäinen pyrki vaikuttamaan lähiseurakuntien päätökseen äänestää unionia vastaan. Macdonaldit eivät halunneet vaikuttaa omien seurakuntiansa päätöksentekoon, mutta Ewan vieraili alueen lähiseurakunnissa puhumassa presbyteerikirkkoon jäämisen puolesta. Katkeruuden seurauksena Dyer siirsi liiton kevättapaamisen pois Leaskdalen pappilasta. Toinen pappi, Macdonaldien ystävä, oli luullut unionikirkon synnyn tuhoavan Kanadan presbyteerikirkon kokonaan. Niinpä hän oli muuttanut kantansa antiunionistista unionistiksi ja suostutellut oman seurakuntansa liittymään unionikirkkoon. Kun hänelle selvisi, että vahva presbyteerikirkko jatkoi olemassaoloaan unionikirkosta huolimatta, hän katui äkkinäisyyttään ja ikävöi takaisin kotikirkkoonsa. Hän ei kuitenkaan kehdannut jättää seurakuntaansa, koska oli itse vaikuttanut sen päätökseen.¹⁵³

Unionikirkon vaikutus Macdonaldeihin ja heidän ystävyssuhteisiinsa

Unionikirkon synty oli yleinen keskustelunaihe ihmisten tavatessa toisiaan. Unionistien ja antiunionistien välistä taistelua käytiin lehdissä ja se synnytti

¹⁵²SJ3, 231, 234.

¹⁵³SJ3, 228, 230, 238.

katkeruutta ja mielipahaa. Montgomery väsyi ”loppumattomaan taisteluun” ja Ewan alkoi marraskuussa 1924 horjua kannassaan unionikirkon suhteen. Montgomery oli iloinen tavatessaan ystäviä ja saadessaan välillä puhua ihmisten kanssa muustakin, sillä unioni oli aiheena tunteita herättävä. Montgomery oli itse järkkymätön kannassaan. Hänen uskoi, että presbyteerien kuului pysyä presbyteereinä eikä näiden tullut muuttua unionisteiksi.¹⁵⁴

Kuultuaan ensimmäisiä tuloksia äänestyksistä Montgomery kirjoitti vanhojen ystävyys-suhteiden särkyvän ja vanhojen siteiden irtoavan. Tämä sai hänet surulliseksi. Esimerkki kollegojen välirikosta tuli maaliskuussa 1925, kun Wickissä pastorina ollut Macdonaldien ystävä muuttui viholliseksi unioniin liittyvien erimielisyyksien vuoksi. Hän syytti Ewania hänen seurakuntansa antiunionistien tavoittelemisesta, vaikka tähän ei Montgomeryn mukaan ollut syytä. Unionikirkon synty aiheutti koko Kanadassa katkeraa jälkipyykkiä. Useat presbyteeripapit katkaisivat puhevälit entisiin ystäviinsä, jotka olivat unioniasiaassa eri leirissä.¹⁵⁵ Useat unionia kannattaneet papit jäivät ilman töitä, kun heidän seurakuntansa äänesti unionia vastaan. Tämän seurauksena he yrittivät tuhota ”sen, mitä eivät voineet ottaa mukaansa”. Montgomeryn mielestä oli hyvä, että tällaiset miehet jäivät presbyteerikirkon ulkopuolelle kesäkuussa unionikirkon virallisen perustamispäivän jälkeen.¹⁵⁶

Eräs zephyriläinen rouva oli vaihtamassa presbyteereistä unionisteihin. Montgomery oli ajatellut voivansa luottaa naisen jäämiseen, minkä takia hän loukkaantui tämän lähtöaikeista. Seurakuntalainen esitti toiveensa yhteydenpidon jatkumisesta Montgomeryn kanssa, mutta tämä vastasi pyyntöön kieltävästi. Perusteluksi papin rouva ilmoitti sen, että nainen kuuluisi lähtönsä jälkeen toiseen seurakuntaan. Myöhemmin Montgomerylle selvisi naisen lähdön syy. Naisen mies ei käynyt koskaan kirkossa, ja vaimo ilmeisesti ajatteli, että pelastumiseen riitti kirkon jäsenyys. Hän oli kuvitellut miehensä tulevan automaattisesti unionikirkon jäseneksi itsensä myötä, jolloin miehen pelastus olisi varmistettu. Kun naiselle selvisi, ettei asia mennytkään siten, hän jäi presbyteerikirkkoon. Lisäksi hänen tyttärensä halusi jatkaa presbyteerien pyhäkoulussa. Myöhemmin nainen tuli Montgomeryn luo ja kertoi jääneensä presbyteerikirkkoon, koska hän ei voinut elää ilman rouva Macdonaldia. Montgomery ei niellyt selitystä, mutta hän ajatteli

154SJ3, 203, 207; Rubio 1999, 99.

155SJ3, 216, 223; Rubio 2010, 326.

156SJ3, 222.

naisen pitäneen hänestä aidosti.¹⁵⁷

Montgomery oli järkyttynyt kuultuaan useamman zephyriläisen lähdöstä. Hän näki lähdöt Zephyrin presbyteerikirkon loppuna. Kaksi unionikirkkoon liittynyttä entistä presbyteeriä piti Macdonaldea vihollisinaan sen takia, että nämä jäivät presbyteereiksi. Montgomeryn mielestä ongelmana ei ollut ensisijaisesti lähtö vaan lähdön syy. Hän oli kuullut lähtijöiden motiivit ja piti niitä väärinä. Useimpien lähdön syy oli taloudellinen, sosiaalinen, poliittinen tai henkilökohtainen. Kukaan ei siirtynyt unionikirkkoon sen takia, että olisi uskonut sen ”kiirehtivän Jumalan valtakunnan tuloa”.¹⁵⁸ Montgomery viittasi tässä todennäköisesti liikkeeseen nimeltä sosiaalinen evankeliumi, joka vaikutti unionikirkon synnyn taustalla. Liike näki kristillisyyden sosiaalisena uskontona ja kutsui ihmisiä toteuttamaan ”Jumalan valtakuntaa” yhteiskunnassa. Se kiinnitti huomiota sosiaalisiin ongelmiin ja ihmisten hätään.¹⁵⁹

Kesäkuussa 1925 Ewan oli hyvässä kunnossa eikä masennus näyttänyt vaivaavan häntä. Montgomery oli tästä niin iloinen, että totesi unionistien saavan ”tehda pahojaan” kunhan Ewan pysyi hyvissä voimissa.¹⁶⁰ Heinäkuussa 1925 Montgomery oli Zephyrissä jumalanpalveluksessa ja sen jälkeisessä Naisten instituutin (Women's Institute) järjestämässä tilaisuudessa. Instituutti ei ollut kirkkokuntasidonnainen, vaan siihen kuului naisia eri protestanttisista kirkkokunnista. Näin ollen Montgomery tapasi tilaisuudessa myös entisiä presbyteerejä, joista osa tervehti ja tuli keskustelemaan ja osa jätti tervehtimättä. Montgomery tulkitsi erään tervehtimättä jättäneen naisen olleen häpeissään.¹⁶¹

Lokakuussa 1925 Montgomery sai kirjeen ystävältään Margaret Stirlingiltä. Tämä oli liittynyt miehensä perässä unionikirkkoon, vaikka oli aikaisemmin vastustanut yhdistymishanketta. Itse asiassa hänellä ei ollut ollut muuta mahdollisuutta siinä tilanteessa, sillä hän oli papin vaimo. Montgomery oli surullinen, koska hänen mielestään heidän ystävyytensä ei voinut olla enää entisen kaltainen. He eivät voineet enää nauraa yhdessä presbyteereille tai yhteisille pappistutuille, sillä Montgomery ei suostunut nauramaan ei-presbyteerin seurassa omalle väelleen eikä hän voinut kertoa vitsejä unionisteista unionistille. Hän päätteli heidän ystävyytensä olleen liian kaunis säilyäkseen, sillä paholainen ei

¹⁵⁷SJ3, 234, 236, 241.

¹⁵⁸SJ3, 235; Rubio 2010, 335.

¹⁵⁹Allen 1971, 4, 256.

¹⁶⁰SJ3, 237.

¹⁶¹SJ3, 241.

pitänyt sellaisesta. Koska pahalainen ei voinut tappaa kaikkia Montgomeryn ystäviä Freden tavoin, hän käytti unionikirkkoa hyväkseen ystävyiden tuhoamisessa. Montgomeryn ja hänen ystävänsä yhteydenpito jatkui kuitenkin kirjeenvaihdolla ja kahden vuoden kuluttua he tapasivat toisensa ensimmäisen kerran unionikirkon synnyn jälkeen. Montgomery oli havainnut kirjeissä hämmennystä ja jäykkyyttä, mutta ne katosivat heidän tavatessaan. He päättivät olla puhumatta välejä hiertävästä aiheesta ja olivat muutoin ystäviä kuten ennenkin.¹⁶²

Montgomery kirjoitti lokakuussa 1926 MacMillanille unionikirkon aiheuttamasta myllerryksestä. Kirjeen mukaan he olivat jääneet Ewanin kanssa presbyteereiksi, koska he eivät sietäneet joidenkin unionistijohtajien tekemää painostustyötä seurakunnissa. Montgomery antoi kirjeenvaihtoystävänsä ymmärtää, että Macdonaldit siirtyivät palvelemaan Norvalin ja Unionin seurakuntia unionikirkon aiheuttaman häiriön takia. Todellisuudessa lähdön syyt olivat monisyisemmät. Zephyrin seurakunta aiheutti harmia riitaisuudellaan, Ewan oli joutunut autokolariin, jota selvitettiin oikeudessa, ja Montgomery kärsi itsestään liikkuvista juoruista. Unionikirkon aiheuttamat ongelmat olivat vain lisä kaiken muun päälle.¹⁶³

Macdonaldit siirtyivät helmikuussa 1926 Norvaliin. Siellä oli unionikirkko, johon oli liittynyt puolet Norvalin presbyteereistä. Seurakunnan hajaantuminen näin merkittävällä tavalla aiheutti katkeruutta. Jäljelle jäänyt seurakunta sai täydennystä lähiseudun presbyteereistä, jotka siirtyivät Norvalin presbyteeriseurakuntaan heidän oman paikallisseurakuntansa liityttyä unioniin. Tilanne Norvalissa vaikutti hyvin haastavalta Macdonaldeille, mutta he päättivät silti siirtyä sinne. Itse asiassa tilanne oli hankala monessa seurakunnassa. Norvaliin muuton jälkeen Macdonaldit tapasivat myös paikallisen unionikirkon pastorin, joka osoittautui Montgomeryn mukaan epämiellyttäväksi mieheksi. Pastori ja hänen vaimonsa olivat ilmeisesti olettaneet saavansa Norvalin pappilan kodikseen, mutta se pysyikin presbyteerikirkolla ja Macdonaldit muuttivat siihen. Paikkakunnalla presbyteerien ja unionistien välit olivat huonot, mikä johtui molemminpuolisesta pikkumaisuuksien viljelystä. Joulukuussa 1926 Montgomery osallistui unionikirkon basaariin, jossa hän kohtasi vihamielistä suhtautumista

¹⁶²SJ3, 258, 340.

¹⁶³MMDM, 127; Rubio 2010, 326.

itseensä unionistien puolelta. Hän koki unionistien vihaavan itseään, koska hän oli presbyteeri. Entiset metodistit olivat ”kohtuullisen mukavia ja ystävällisiä”, mutta entisten presbyteerien suhtautuminen oli aivan vastakkaista.¹⁶⁴ On mahdollista, että Montgomery käyttäytyi itsekkin epäluontevasti entisten presbyteerien seurassa ja oli herkempi tulkitessaan näiden suhtautumista itseensä.

Unionikirkon synty ei tuonut muutoksia ainoastaan Macdonaldien arkeen ja työhön vaan myös heidän loma-aikaansa. Vieraillessaan Prinssi Edwardin saarella kesällä 1927 Montgomery osallistui Cavendishin unionikirkon jumalanpalvelukseen, koska paikkakunnan presbyteeriseurakunta oli liittynyt unioniin eikä sitä enää ollut. Vanha kirkkorakennus oli muuttunut unionistien kirkoksi. Montgomery oli pahoillaan presbyteerikirkon katoamisesta sekä siitä, että vanha pappila oli purettu ja sen tilalle rakennettiin uutta pappilaa.¹⁶⁵

4. Päiväkirjaan kätkeytyvä kriittinen ajattelija

Uskonnollisen ajattelun itsenäistyminen

Montgomery pohti päiväkirjassa ja kirjeenvaihdossa omaa suhdettaan presbyteerikirkon oppiin sekä uskoaan Jumalaan ja pahan olemassaoloon. Julkisen papin vaimon roolin takana oli itsenäisesti ja radikaalisti ajatteleva nainen. Kirjailija ei määritellyt itseään ”uskonnollisesti kallistuneeksi”, vaan pikemminkin spirituaalisista ja iankaikkisista teemoista kiinnostuneeksi.¹⁶⁶ Charles Darwinin *Lajien synty* oli ilmestynyt vuonna 1859 ja haastanut yhdessä geologian kanssa *Genesiksen* ensimmäisten lukujen antaman kuvauksen maailman synnystä ja vedenpaisumuksesta. Luonnontieteiden kehitys myötävaikutti sen, että ihmiset kyseenalaistivat asioita entistä enemmän. Historiantutkijat suhtautuivat *Raamattuun* historiallisena tekstinä ja todistivat sen olevan osittain myyttinen. Viktoriaanisella aikakaudella kristityt kiinnostuivat uudella tavalla vieraista uskonnoista. Syynä oli yleinen uteliaisuus ja toisaalta uskonnollinen harrastuneisuus, sillä oli hyvä tuntee lähetystyön kohteena olevien oma tausta.¹⁶⁷

Montgomery oli alkanut pohtia uskonnollisia asioita 8–9-vuotiaana, jolloin hän

¹⁶⁴SJ3, 264, 276, 291, 318.

¹⁶⁵SJ3, 343.

¹⁶⁶SJ1, 196.

¹⁶⁷Chadwick 1980, 2–3, 34, 36–37.

oli pelännyt helvettiä ja yrittänyt olla hyvä kristitty. Kymmenvuotiaana hän oli uskonut katolisen kirkon olevan ainoa tie pelastukseen ja muiden kirkkokuntien olevan hereettisinä tuomittuja kiirastuleen. Seuraavana vaiheena oli ollut baptistien pitäminen ainoana oikeana kirkkokuntana, minkä seurauksena hän oli uskonut presbyterinä joutuvansa kadotukseen. Nuoruusvuosien talvina Montgomery oli kärsinyt synnin tuomion pelosta niin paljon, että hän oli kehittänyt hillintä- ja kieltojärjestelmän itselleen. Sen mukaisesti hän oli esimerkiksi kattanut itselleen vihaamansa ruokaveitsen. Hän oli rukoillut paljon, yrittänyt olla hyvä, pitää *Raamatusta* enemmän kuin kaunokirjallisuudesta ja olla inhoamatta sunnuntaita. Montgomeryn kasvaessa järjestelmän noudattaminen oli päättynyt. Hän oli 23-vuotiaana lumoutunut karismaattisesta unitaarikirkon saarnaajasta ja liittynyt väliaikaisesti unitaarikirkkoon, joka tunnusti Jumalan yhden persoonan. Vähitellen hän oli huomannut, ettei hän ollut voinut hyväksyä kaikkia asioita opetuksessa. Hiljalleen alkanut prosessi oli johtanut siihen, että hän oli hylännyt osan kristillisestä opista. Ensimmäisenä hän oli luopunut uskosta helvettiin, jossa palaisi kirjaimellisesti tuli ja jossa olisi tulikiveä. Vähitellen hän oli hylännyt muitakin asioita. 1920-luvulla hänen ajattelunsa oli muotoutunut selkeämmäksi, mutta uskonnollisten asioiden pohdinta jatkui hänen elämänsä loppuun asti. Montgomery pysyi koko ikänsä presbyterikirkon jäsenenä.¹⁶⁸ Montgomeryn ”oikean” kirkkokunnan etsintä lapsena vahvistaa ensimmäisen tutkimusluvun pohdintaa kirkkokunnasta identiteetin rakentajana. Hänen pysymisensä presbyterinä ei vaikuta opin tai uskon pohjalta tehdyltä ratkaisulta vaan oman taustan ja identiteetin löytämiseltä ja hyväksymiseltä.

Lapsuuden ja nuoruuden kokemukset näyttävät vaikuttaneen merkittävästi Montgomeryn uskonnolliseen ajatteluun. Lokakuun 1922 päiväkirjamerkinnässä Montgomery muisteli lapsuutensa kahta tapahtumaa, jotka saivat hänet vihaamaan rukoilemista, uskontoa ja kristittynä olemista. Ensimmäisessä isoäiti oli pakottanut hänet polvistumaan eteensä ja rukoilemaan Jumalalta anteeksiantoa. Inho rukoilemista ja uskontoa kohtaan oli säilynyt pitkään. Kasvettuaan Montgomery oli päätenyt siihen, että rukous ja uskonto olivat todelliselta luonteeltaan jotain muuta kuin kaavamaista toistoa ja tarkoituksettomia juhlamenoja. Toisessa tapauksessa vastenmielinen kolportööri oli pilannut sanan ”kristitty” käyttäessään sitä. Näiden lisäksi Montgomery ei pitänyt nimestä

¹⁶⁸SJ1, 196–197.

”Jeesus” ennen kuin hän oppi ajattelemaan miestä nimen takana. Hän päätteli inhon johtuvan hepreankielisten nimien vastenmielisyydestä. Montgomeryn päiväkirjasta ei löydy antisemitismia ainakaan vuosilta 1921–1927, mutta hepreankielen vastenmielisyyttä saattaa viitata siihen. Amerikkalaisessa Jeesus-aiheisessa elokuvassa *King of Kings* vuodelta 1927 esiintyy vahvaa antisemitismia, mikä kertonee yleisestä ilmapiiristä. Kyseinen elokuva oli kassamenestys, joten sen antama kuva juutalaisista ei ilmeisesti häirinnyt katsojia.

169

Montgomery sai 28-vuotiaana keskustelukumppanin uskoon liittyvissä kysymyksissä 32-vuotiaasta Ephraim Weberistä, joka oli taustaltaan mennoniitta. Mennoniittakirkko oli syntynyt vuonna 1525 Sveitsissä ja saanut kannattajia myös Saksassa ja Hollannissa. Nimensä se oli saanut hollantilaiselta mennoniittajohtaja Menno Simonsilta, ja nimi kulkeutui Saksaan, Sveitsiin ja Amerikkaan. Mennoniitat eivät hyväksyneet lapsikastetta ja he suhtautuivat kielteisesti väkivaltaan. He pyrkivät yksinkertaiseen elämäntapaan. Ensimmäiset mennoniitat saapuivat Amerikkaan Pennsylvaniaan vuonna 1683. Kanadan Manitobaan syntyi 1800-luvun lopulla Venäjältä saapuneiden mennoniittojen yhteisö. Mennoniitat olivat kokeneet vainoa Euroopassa ja 1920-luvulla myös Kanada tiukensi heidän maahantuloaan. Kirjeenvaihtonsa alussa Montgomery ja Weber selvittivät toistensa kiinnostuksen kohteet ja huomasivat jakavansa muun muassa mielenkiinnon uskonnollisiin kysymyksiin. Weber tarjosi Montgomeryn ajatuksille peilin, kun hän tunnusti menettäneensä uskon vanhoihin tapoihin ja uskontunnustuksiin sekä *Raamatun* arvovaltaan.¹⁷⁰

Kristinusko oli kiinnostusta herättävä aihe 1920-luvun Amerikassa, mikä näkyi ajan viihdekulttuurissa. Silloin ilmestyivät muun muassa kirjat *The Man Nobody Knows: A Discovery of the Real Jesus* (1925) ja *The Book Nobody Knows* (1926) sekä elokuvat *The Ten Commandments* (1923), *Ben Hur* (1925), *Jesus of Nazareth* (1925) ja *King of Kings* (1927). Ihmiset pohtivat Jeesuksen persoonaa ja kyseiset bestsellerit ja kassamagneetit tarjosivat viihteen lisäksi peilin ajatuksille. Myös useimmat protestantit hyväksyivät uskonnollisten aiheiden käsittelyn viihteenä.¹⁷¹

169 SJ3, 21–22 ;Fox 2005, 313–315.

170Bender 1964, 10 14, 16, 20, 21; Smith 1964, 81, 98–99, 100; Tiessen 2005, 84, 103; 2008, 284–285.

171Fox 2005, 310, 313, 314, 316, 318.

Dualismi

Montgomeryn romaaneista piirtyy esiin käsitys ihmisestä hyvänä ja vapaana olentona. Kirjailija uskoi itse hyvään Jumalaan. Maailman pahuus johtui Jumalan kanssa yhtä voimakkaasta paholaisesta, joka taisteli hyvää vastaan. Monet vastoinkäymiset ja niitä seurannut huoli ja murehtiminen näyttävät vahvistaneen kirjailijan käsitystä dualismista. Maaliskuussa 1922 eli 47-vuotiaana hän kirjoitti saavuttaneensa kestäkykynsä rajan murehtimisessa. Hän ei suostunut uskomaan enää siihen, että kärsimys tapahtui hänen omaksi parhaakseen. Sen sijaan hän päätti syyttää siitä pahuuden ruhtinasta, joka hänen mukaansa hallitsi maailmaa, ja uhmata sitä.¹⁷²

Montgomeryn mukaan julmuus oli yksi paholaisen ominaisuus, minkä takia hän kutsui tätä myös ”Julmuuden Hengeksi”. Hän näki tämän hengen vaikuttaneen koko maailmanhistoriassa ja vaikuttavan edelleen. Tätä käsitystä tuki ihmisen julmuus, josta yhtenä esimerkkinä Montgomery mainitsi 7-vuotiaan pojan tapauksen. Kyseinen poika oli saanut kissanpennun pään poikki. Tapaus vaikutti Montgomeryyn voimakkaasti ja hän tunsu itsensä hetkellisesti sairaaksi sen takia.¹⁷³ Pahuuden ilmeneminen näyttää aina vaikuttaneen Montgomeryyn voimakkaasti. Hän konkretisoi pahan toisinaan kutsumalla sitä demoniksi, joka kiusasi häntä. Joululta 1924 päiväkirjassa on merkintä ”nuoresta pirusta, joka oli koeajalla ja hyvin innokas saamaan ylennyksen”. Tämä ”erityinen demoni” aiheutti Montgomeryn mukaan hänelle kovan kurkkukivun ja jalkasäryn. Toisaalta Montgomery väitti *Blue Castlessa*, että ”pelko on perisynti – – melkein kaikella maailman pahuudella on alkuperänsä siinä tosiasia, että joku pelkää jotakin”.¹⁷⁴

Montgomeryn oli toisinaan vaikea uskoa Jumalan olemassaoloon. Hän ahdistui historiassa ja omassa ajassaan ilmenneestä väkivallasta ja rikoksista. Ne saivat hänet ajattelemaan, ettei voinut olla olemassa persoonallista Jumalaa tai edes yksilöä suojelevaa ”Voimaa”. Silloin historiassa vaikuttanut voima näyttäytyi Montgomerylle sokeana ja persoonattomana voimana, jolle yksilö ei merkinnyt mitään. Epätoivon hetkinä hän pohti, oliko maailmankaikkeus sittenkin jonkun ”mestarillisen Jonglöörin” temppuja. 1700-luvulla syntyneessä transsendentalismissa Jumala nähtiin ensisijaisesti luojana, joka ei puuttunut luomaansa järjestykseen. Montgomeryn ajattelussa näkyy yhtymäkohtia tähän

¹⁷²SJ2, 371; SJ3, 49; White 1994, 85.

¹⁷³SJ3, 83, 353.

¹⁷⁴BC, 25–26; SJ3, 213–214.

malliin.¹⁷⁵ Dualismin avulla kirjailija saattoi säilyttää hyvän Jumalan tai Voiman ja syyttää pahuudesta paholaista. Ihmisten kohdalla hän näyttää erottaneen inhimillisen heikkouden ja pahuuden toisistaan.

”Kaikki on kirjoitettua.”

Whiten mukaan Montgomery ei uskonut presbyteerien vanhaan oppiin predestinaatiosta. Opinkappaleen tarkoituksena oli varjella käsitystä Jumalan kaikkivaltiudesta, jota olisi rajoitettu, jos ihminen olisi voinut vaikuttaa omaan pelastukseensa. Montgomery kielsi Jumalan kaikkivaltiuden selväsanaisesti 45-vuotiaana, sillä hän ei voinut uskoa ihmistä ikuiseen kadotukseen lähettävään Jumalaan. Tästä huolimatta hän viittasi jatkuvasti ennaltamääräämiseen ja kohtaloon. White toteaa, että Montgomery ei mennyt koskaan kovin pitkälle maininnoissaan, vaan sisällytti ne lähinnä osaksi maailmanjärjestystä. Siihen ei sisältynyt uskoa sellaiseen persoonalliseen Jumalaan, joka määräisi asiat ennalta.¹⁷⁶ Käsitteet ilmaisivat lähinnä ihmisen olemattomat mahdollisuudet vaikuttaa maailman ja elämäntapahtumiensa kulkuun. Montgomery selitti kiistattomasti tapahtumia predestinaatiolla, mihin vaikutti hänen presbyteerinen taustansa.

Montgomery käsitteli predestinaatiota ja kohtalouskoa usein arkisten ja pienten tapahtumien kautta. Kahden rakkaan kynttilänjalan mentyä toistamiseen rikki Montgomery kysyi, oliko niiden särkyminen määrätty ennalta. Pohtiessaan ”syntymättömien” eli mielessään vasta suunnitteilla olevien kirjojen mahdollisuutta tulla painetuiksi hän totesi kaiken tapahtuvan ennaltamäärätyn mukaisesti. Vaikka hän toivoi niiden syntyvän jonakin päivänä, hän jätti asian kohtalon ratkaistavaksi.¹⁷⁷ Montgomery uskoi ennaltamääräämiseen myös suuremmissa asioissa. Hän oli lähettänyt 20-vuotiaana käsialanäytteensä analysoitavaksi. Vuonna 1926 hän lainasi saamastaan analyysistä muun muassa seuraavan virkkeen: ”Tiedätte, kuinka painatte alitajuntaan ja kätkette sisäiset ajatuksenne ja tunteenne siinä määrin, että ilmaisette vain ne, jotka eroavat paljon siitä, mitä te todellisuudessa olette.” Montgomery päätteli tämän predestinoineen hänet papin vaimoksi. Samalla se kuvasi osuvasti hänen luonnettaan.¹⁷⁸

Montgomery aloitti kohtaloteeman käsittelyn tammikuussa 1925. Hän paljasti

¹⁷⁵SJ3, 183, 308; White 1994, 85.

¹⁷⁶SJ2, 371; White 1994, 84–85, 87.

¹⁷⁷SJ3, 159, 240.

¹⁷⁸Ylimartimo 2008, 198. Alkuperäinen teksti SJ3, 316.

kallistuneensa kohtalon olemassaoloon. Syyskuussa hän jatkoi: ”Mitä vanhemmaksi tulen, sitä vakuuttuneempi fatalisti minusta tulee. – – Kaikki on kirjoitettua.” Montgomeryn ajattelussa ihminen ei voinut vaikuttaa sen enempää tulevaisuuteensa kuin menneisyyteensääkään.¹⁷⁹ Kun kaikki oli määrätty ennalta, ihminen ei voinut vaikuttaa omaan kohtaloonsa. Ihmisen osaksi jäi siten vain ottaa vastaan kaikki tapahtuva. Montgomery piti omana osanaan kärsimystä, jonka hän ei uskonut tulevaisuudessa vähenevän vaan päinvastoin lisääntyvän. Loppuvuodesta tämä ajatus ajoi hänet pessimismiin. Taustalla vaikutti muun muassa Karl Barthin edustama uusortodoksisuus, joka luopui aiemmin vallinneesta myönteisestä ihmiskuvasta, sekä ensimmäisen maailmansodan aiheuttamat traumat.¹⁸⁰

Psykologia tienä vapautumiseen

Montgomery oli erittäin kiinnostunut ihmisen psyykestä. Hän luki esimerkiksi persoonallisuutta ja suggestiota käsittelevää kirjallisuutta ja sovelsi omaksumaansa omassa ajattelussaan. Etenkin Emile Coué'n *Suggestio* teki vaikutuksen Montgomeryyn, vaikka hän suhtautui aiheeseen samalla epäilevästi. Kirjan vaikutuksesta hän ryhtyi kokeilemaan suggestion voimaa esikoiseensa Chesteriin. Hän kuiskasi pojan korvaan iltaisin tämän nukahdettua, että tämä lopettaisi muun muassa tapansa räpsyttää silmiään. Muutaman illan jälkeen Chester lopetti äitiään ärsyttäneen tavan. Montgomery ei ollut varma, johtuiko se suggestiosta vai olisiko se tapahtunut joka tapauksessa kehityksen myötä. Hänen yrityksensä hoitaa miehensä masennusta samalla tavalla epäonnistui tämän herkkäyden takia. Hän kuiskasi tämän korvaan sellaisia asioita kuin ”tunnet aina olevasi onnellinen” ja ”Jumala rakastaa sinua ja sinulla on kaikki hyvin”. Montgomery ajatteli Ewanin vaivan olevan synnynnäinen, minkä vuoksi hän päätteli sen vaativan loppujen lopuksi muuta hoitoa kuin suggestiota.¹⁸¹

Montgomery oli kiinnostunut freudilaisista teorioista, joihin hän tutustui kirjojen välityksellä. Hän koki vapautumista sovinnaisesta hiljaisuudesta, johon hän oli ollut lukittuna. Montgomery kirjoitti vuonna 1924 kaksi kertaa seksuaalisuuteensa liittyvistä asioista hyvin suorasukaisesti, mikä ei ollut tavanomaista viktoriaanisen aikakauden kasvatille. Maaliskuussa hän mainitsi

179SJ3, 216, 252.

180SJ3, 260; White 1994, 86–87.

181SJ3, 72, 109, 177.

kärsivänsä edelleen kuukautiskierron mukaisesta päänsärystä, vaikka hänellä oli ollut menopaussi jo kaksi vuotta aikaisemmin. Päänsäryn lisäksi hänellä ilmeni alakuloisuutta.¹⁸² Lokakuussa Montgomery nosti esille masokistiset tunteensa. Hän totesi kokeneensa useiden vuosien ajan hermostuneisuutta ja raskasmielisyyttä joka kuukausi päivän tai kahden ajan. Tällöin hän kokosi mielessään kaikki mahdolliset onnettomuudet yhteen ja nautti niiden ajattelemisesta: ”Mielihyvä muuttui kivuksi ja kipu mielihyväksi.” Montgomery kutsui taipumustaan psyykkiseksi masokismiksi.¹⁸³ Mahdollisesta seksuaalisesta kanssakäymisestä puolisonsa kanssa hän ei maininnut mitään. Psykologia oli kirjailijalle merkittävä tapa selittää ihmisten käyttäytymistä ja psykologinen kirjallisuus näyttää tarjonneen hänelle älyllistä tyydytystä.

Usko tieteen ylivoimaisuuteen

Vuonna 1924 yli 1200 presbyteeripappia allekirjoittivat Auburnin tunnustuksen, jossa he sanoutuivat irti *Raamatun* erehtymättömyydestä. Heidän mukaansa myöskään neitseestä syntyminen, sovituskuolema ja ylösnousemus eivät olleet kristinuskon olennaisia kohtia. Heidän aikalaisensa, saksalainen filosofi Oswald Spengler puolestaan näki 1920-luvulla ilmestyneessä *Länsimaiden perikato* -teoksessaan kristinuskon maagisena uskontona ja siten nimenomaan painottuneena oppiin ja tunnustukseen. Jo ennen modernismia monet kouluttautuneet kristityt olivat menettäneet uskonsa *Vanhan testamentin* antamaan kuvauksen historiasta. Ensimmäisen maailmansodan tuoma järkytys, luonnontieteiden ja tekniikan kehittyminen sekä kulutuskulttuurin kasvu selittivät modernismin alkua. Muuttuvassa maailmassa usko noin 2000 vuotta vanhaan järjestelmään ei tuntunut järjelliseltä.¹⁸⁴

Montgomery kirjoitti vuonna 1924 kirkon tilasta seuraavasti:

Jumalan Henki ei toimi enää kirkon kautta ihmiskunnalle. Se toimi kerran, mutta se on käyttänyt loppuun instrumenttinsa ja laskenut sen pois. Nykyään se toimii Tieteen kautta. Tämä on todellinen syy kaikille niille ”ongelmille”, joista kuulemme niin paljon tarkasteltaessa ”kirkkoa”. ”Johtajat” yrittävät herättää elämän näköiseksi sellaista, josta elämä on lähtenyt...¹⁸⁵

¹⁸²SJ3, 172; Waterston 2008, 126–127.

¹⁸³SJ3, 205.

¹⁸⁴Spengler 2002, 315; Chadwick 1980, 3; Clark 1965, 33; Hegeman 1999, 20.

¹⁸⁵SJ3, 211. Lainausmerkit ovat alkuperäisestä tekstistä.

Montgomery ei uskonut kirkon tulevaisuuteen, vaan piti sitä menneisyyden jäänteinä. Jeesus oli ollut radikaali uudistaja 2000 vuotta aikaisemmin, mutta sen jälkeen ihmiskunta oli joutunut loppuun kuluneen dogmin ja kuolleen taikauskon kahleisiin. Tästä tilasta ihmiset pelastaisi uusi tieteen vallankumous, jossa vaikuttaisi ”Jumalan Henki”. Montgomery oli epävarma vain siitä, millaisessa muodossa uudistus tapahtuisi. Hänen mukaansa uusi aikakausi oli kynnyksellä. Kolme vuotta myöhemmin hän ajatteli edelleen, että ”Tieteen aikakausi” oli alkamassa. Hän uskoi tieteen keksintöihin ja sen huikeaan kehitykseen. Tiede ratkaisisi esimerkiksi atomin salaisuuden ja tekniikka kehittyisi niin, että ihminen voisi lentää maailman ympäri. Tästä kaikesta ihmiskunta joutuisi maksamaan sen hinnan, että suurta runoutta ei enää syntyisi.¹⁸⁶ Montgomery oli Spenglerin ajatusten jäljillä. Spengler näki mekanistisen maailmankäsityksen olevan aikansa todellinen uskonto. Uskonnollisuus sen vanhassa merkityksessä eli uskominen Jumalaan oli ihmisen itsepetosta. Montgomery uskoi tieteen aikakauden kehittyvän ja kukoistavan. Spengler sen sijaan näki länsimaisen tieteen kulkevan kohti itsetuhoaan.¹⁸⁷

Kuolema ja kuolemanjälkeinen elämä

Itsemurha ei ollut tabu Montgomerylle. Hän keskusteli siitä miehensä kanssa, koska tämän masennus aiheutti itsetuhoisia ajatuksia. Montgomery pohti itsemurhaa rationaalisesti eikä tuntenut sitä kohtaan kauhua. Hän luki irlantilaista historioitsijaa William Leckyä ja totesi olevansa tämän kanssa samaa mieltä siitä, että ihminen oli pakotettu elämään ja siten hänellä oli oikeus riistää elämä itseltään sen käydessä liian raskaaksi. Montgomery lisäsi tähän, että oli pelkurimaista siirtää oma taakka muille. Itsemurha oli oikeutettu vain silloin, kun se ei aiheuttanut lisätaakkaa toisille ihmisille. Omalla kohdallaan hän päätyi siihen, että elämä oli erittäin mielenkiintoista kaikkine ongelmineen, joten hän ei päätyisi kyseiseen ratkaisuun ennen kuin olisi menettänyt elämisen elinehdot eli ruuan ja vaatteet. Montgomery ei omien sanojensa mukaan pelännyt kuolemaa. Hän oli pudonnut lapsena heinäparvelta ja miettinyt pudotessaan, ettei hän välittäisi vaikka kuolisi. Sen muisto rauhoitti häntä aikuisenakin.¹⁸⁸

Montgomeryn ajatukset kuolemanjälkeisestä elämästä muuttuivat vuosien

186SJ3, 182, 361.

187Spengler 2002, 261, 382.

188SJ3, 55, 110–111.

varrella. 1920-luvulla hän saattoi todeta ankaran hammassäryn aiheuttavan koti-ikävänsä taivaaseen tai ikuisuuden olevan sellainen, jossa sielut tapaavat toisiaan.¹⁸⁹ Taivas näyttää siten säilyttäneen uskonnollisen ulottuvuutensa maallisen onnen kuvaamisen lisäksi. Sen sijaan Montgomery käytti helvettiä kuvaamaan pikemminkin maanpäällisiä vaikeuksia kuin kuolemanjälkeistä olotilaa, koska hänen uskonsa konkreettiseen helvettiin oli kadonnut. Päiväkirjamerkintä maaliskuulta 1924 kuvaa aihetta näin:

Helveti on kiistaton mutta taivas on suhteellinen. On olemassa vain yksi kidutuksen aste, joka aiheuttaa helvetin: sietämätön. Mutta on olemassa tusinoittain asteita taivaasta. Niinpä tämä päivä oli taivas *verrattuna eiliseen*. Piina oli siedettävä.¹⁹⁰

Montgomery käytti taivasta ja helvettiä sanoina kuvaamaan mentaalista olotilaa. Ne eivät sisältäneet aina transsendenttista ulottuvuutta vaan pitäytyivät usein tämänpuoleisessa todellisuudessa. Sen takia Montgomery näyttää luopuneen presbyteeriuskon mukaisesta taivas- ja helvettikäsityksestä, jossa kyseiset käsitteet olivat osa kuolemanjälkeisen elämän palkkio- ja rangaistusjärjestelmää.

Montgomery näyttää uskoneen kaikkien ihmisten pelastumiseen. Hän kirjoitti kesällä 1923, miten Jumala kohtaa kaikki erehtyneet ja avuttomat lapsensa kuoleman jälkeen ja toivottaa nämä tervetulleiksi antamaansa lepoon. Mielikuvat kuolemanjälkeisestä elämästä elivät Montgomeryn mielessä ja neljä vuotta myöhemmin hän totesi taivaan lisäksi olevan Haadeksen, jota hallitsi Belsebul. Kymmenen vuotta myöhemmin Montgomery oli vakuuttunut jälleensyntymisestä, johon hän viittasi jo *Runotyöissä*. Kirjailija uskoi sielun kuolemattomuuteen, jolloin persoonallisuus vaihtui aina uudeksi uuden syntymän myötä. Hän jakoi ajatuksiaan aiheesta kirjeenvaihtotoverinsa Ephraim Weberin kanssa kesäkuussa 1937.¹⁹¹

Moraali

Leckyn näkemykset kiinnostivat Montgomerya myös moraalien saralla. Lecky vastusti utilitarismia ja piti omaatuntoa alkuperältään jumalallisena. Montgomery ei voinut hyväksyä utilitarismia eikä Leckyn teoriaa sellaisenaan. Hänen kantansa oli se, että kasvatus opetti ihmisen pitämään joitakin asioita oikeina ja toisia väärinä. Itse asiat saattoivat olla kumpaa tahansa. Montgomery arvosti ihmisen

¹⁸⁹SJ3, 63, 147.

¹⁹⁰SJ3, 177. Kursiivi on alkuperäisestä tekstistä.

¹⁹¹AGG, 235; SJ3, 133, 336.

kykyä erottaa hyvä ja paha. Hän päätyi jossittelemaan, olisiko asiat paremmin, jos Eeva ei olisi syönyt omenaa tai ensimmäinen apina ei olisi taivannut puunoksa ja käyttänyt sitä nuijana. Hän päätyi kuitenkin siihen, että hän oli iloinen ensimmäisen apinan keksinnöstä ja siitä, että Eeva oli syönyt omenan. Muuten ihminen ei tietäisi hyvää ja pahaa, mikä tekisi hänestä vauvan tai vihanneksen kaltaisen.¹⁹² Kyseisestä esimerkistä ilmenee hyvin luomisopin ja darwinismin rinnakkaiselo ihmisten ajatuksissa.

Kirjailija kritisoi muutamia aikansa ilmiöitä, mutta toisiin hän suhtautui suopeasti. Eräässä lehtihaastattelussa häneltä kysyttiin, mitä hän ajatteli naisten tupakoinnista ja sen ajan tytöistä. Hän vastasi sen ajan tyttöjen olevan samanlaisia kuin oman nuoruutensa tytöt sillä poikkeuksella, että sen ajan tytöt tekivät sen, mitä hänen nuoruutensa tytöt vain halusivat tehdä. Hän piti tupakointia harmittomana, mutta ajatteli sen tekevän naisista rumannäköisiä. Sen sijaan Montgomery piti kiroilua huonona tapana ja ihmetteli erään miehen lausumaa siitä, että kiroilu ei tuottanut vahinkoa kristitylle. Hänen mielestään se ei voinut olla presbyterikirkon opin mukaista ajattelua.¹⁹³ Presbyterinen ajattelu näkyi Montgomeryllä vahvana, eikä hän luopunut siitä koskaan kokonaan.

Luonto jumaluuden kohtauspaiikkana

Transsendentalismin mukaan Jumalan saattoi kohdata luonnossa, koska se oli ”avain luojaan mieleen”. Montgomery paljastaa niin päiväkirjassa kuin romaaneissakin yhtyvän tähän ajatukseen. Valancyn ja Barneyyn olohuoneessa oli ikkuna länteen, joten siitä näkyi laskeva iltaurinko. Sen hehkussa ”Valancyn koko olemus polvistui ikään kuin suuressa katedraalissa”.¹⁹⁴ Luonnon ihmeellisyys vaikutti häneen ja käänsi hänet luojaan kohti. Emilia puolestaan haltioitui päästessään luonnon keskelle, missä hän koki saavansa kosketuksen jumaluuteen. Montgomeryn oma mieli lepäsi luonnon kauneuden parissa ja hän sai sieltä uutta voimaa ja jaksamista. Luonto tarjosi hänelle paikan rentoutua. Esimerkiksi tammikuuisena iltana 1926 hän tunsi ”kuolemattomuutensa” ja henkensä olevan vapaa. Samalla hän viittasi Ralph Waldo Emersoniin, amerikkalaiseen transsendentalistisen liikkeen runoilijaan. Montgomerylle kirkko

¹⁹²SJ3, 55, 75.

¹⁹³SJ3, 208, 249.

¹⁹⁴BC, 148; White 1994, 85.

ja metsä olivat paikkoja, jotka saattoi vaihtaa keskenään.¹⁹⁵ Hänen romaaneissaan luonto näyttäytyy kirkkoa varmemmalta paikalta kohdata Jumala.

DuVernet pitää Montgomeryn uskonnollisia ajatuksia vahvasti teosofisina. Kanadan teosofinen seura (The Canadian Theosophical Society) perustettiin vuonna 1891 Torontossa, 17 vuotta myöhemmin kuin New Yorkin teosofinen seura. Seuran mottona oli ”totuus on korkein uskonto” eikä se sitoutunut dogmeihin. Teosofiassa Jumala nähtiin elämän lähteenä, joka ilmaisi itsensä säteilemällä energiaa ihmisissä, eläimissä ja kasveissa sekä puissa. Tämä käsitys tulee lähelle panteismia, jossa jumaluus nähdään kaikkialla. Montgomeryn ajattelu liittyy selkeästi näihin näkemyksiin, sillä hänen maailmansa oli animistinen. Tämä näkyy esimerkiksi Emilian tavassa kohdella puita ystävinään. DuVernet’n mukaan antropomorfismi ei ollut naiiviutta tai lapsen yksinäisyyttä vaan ”intuitiivista synnynnäisen energian olemassaolon tunnistamista kaikessa”.¹⁹⁶ Luonto jumaluuden tai Jumalan kohtaupaikkana ja puiden pitäminen ystävinä näyttäytyy Montgomeryn kohdalla myös yksinäisen ja väärinymmärretyn lapsen pakopaikkana. Sekä Montgomery että Emilia olivat iäkkäiden sukulaisten kasvattamia ja kumpikin kapinoi mielessään uskonnollisia auktoriteetteja ja tapoja vastaan. Omassa mielikuvitusmaailmassa heidän ei tarvinnut kokea yksinäisyyttä, kun ympärillä oli puita ystävinä, eikä yhteisön ahdasta oppia ja normistoa, sillä Jumalan saattoi kohdata kahden kesken.

5. Uskon varjot kielellisessä ilmaisussa

Nimistön kristillinen tausta

Montgomeryn romaaneissa esiintyy mystisyyttä ja viittauksia pakanallisiin mytologioihin. *Raamattua* käytetään yhtenä mielikuvien ja nimistön lähteenä. Tämä pitää paikkansa erityisesti *Emily of New Moon*issa. Emilialla on voimakas ja vilkas mielikuvitus ja hänellä on tapana nimetä paikkoja ja ympärillään olevia asioita persoonallisilla nimillä. Romaanin alussa asuessaan isänsä kanssa Notkon talossa Emilialla on seuranaan pihassa kasvavat puut, joista kaksi hän on nimennyt Aatamiksi ja Eevaksi. Nimi juontuu puiden asetelmasta, sillä nämä kaksi kuusta seisovat omenapuun molemmin puolin kuin Aatami ja Eeva hyvän ja

¹⁹⁵EC, 180; SJ3, 271, White 1994, 86.

¹⁹⁶ENM, 57; DuVernet 1993, 2–3, 20.

pahan tiedon puun ympärillä. Emilia oli nähnyt kuvan paratiisista Ellen Greenin kirjassa, ja siinä hyvän ja pahan tiedon puu oli näyttänyt aivan omenapuulta. Muutettuaan Uuteen Kuuhun Emilia nimeää suuren omenapuun Rukoilevaksi puuksi, koska ”se kannatteli oksiaan aivan kuten herra Dare [pastori] käsiään rukoillessaan kirkossa”.¹⁹⁷

Montgomery paljasti fiktiossaan tukahdutettuja tunteitaan osittain tiedostamatta. Hän käytti symboleja ja metaforia sekä antoi hahmoilleen vihjailevia nimiä. Emilian isän, Douglas Starrin, kertoessa Emilialle tämän äidinpuoleisista sukulaisista Uudessa Kuussa Emilia pitää kiinnostavana nimenä Papinlampea (Priest Pond). Emilian ystäväksi ja myöhemmin kosijaksi tulee Dean Priest, jonka sukunimessä on kiinnostava sanaleikki. Sukunimi Priest on selkeästi kirkollinen ja viittaa miehiseen arvovaltaan, joka nojaa oppineisuuteen ja kirkolliseen järjestykseen. Emiliaa varoitetaan lapsesta saakka, ettei hänen pidä mennä naimisiin kenenkään Priestin kanssa. Taustalla saattavat olla Montgomeryn omat kokemukset neljästä pappisihailijasta, joista viimeisimmästä tuli hänen puolisonsa. Sitä ennen hän ehti olla kihloissa kaukaisen serkkunsa, baptistipastori Ed Simpsonin kanssa. Waterston kytkee miehen Deanin etunimeen, joka vihjaa dekaaniin. Simpsonista tuli Kanadan raittiusliikkeen johtaja eli yhdenlainen dekaani 1900-luvun alussa. Aikuisena Emilia kihlautuu Deanin kanssa mutta purkaa lopulta kihlauksen. Syynä on se, ettei hän rakasta Deania.¹⁹⁸ Näin Emilia onnistuu pakenemaan sellaista avioliittoa, johon Montgomery itse päätyi omassa elämässään.

Emilian tavassa nimetä paikkoja, taloja ja puita on samankaltaisuutta John Bunyanin *Kristityn vaelluksen* kanssa. Bunyanilla on muun muassa Vaikeuksien vuori, Kauneuden talo ja Nöyryyden laakso. Lapsena Emilia nimeää kolme polkua Tämänpäivän tieksi, Eilispäivän tieksi ja Huomispäivän tieksi. Hän alkaa kutsua erästä autiota taloa Pettyneeksi Taloksi. Nuoruusvuosinaan Emilia antaa Ruth-tädin taloa lähellä olevalle paikalle nimen Oikeamielisyyden maa. Se on hänelle paikka, jossa hän saa vetäytyä omaan rauhaan ja mielikuvituksen pariin. Näiden lisäksi Montgomery hyödyntää Bunyanin nimistöä suoraan ja liittää lainauksen yhteyteen sen alkuperän. *Kristityn vaelluksessa* on Ihastuttava vuori, ja Emilia lainaa sen suoraan lukemastaan kirjasta ja nimeää erään korkean kukkulan sen

¹⁹⁷ENM, 10, 108.

¹⁹⁸ENM, 23, 251; EQ, 100; Waterston 2008, 7, 123, 143–144.

mukaisesti.¹⁹⁹

*Emily of New Moon*in kolmastoista luku on nimeltään Eevan tytär. Se sisältää kertomuksen Emiliasta, joka käyttäytyy syntiinlankeemuskertomuksen Eevan mukaisesti ja haukkaa ilman lupaa hedelmää, tässä tapauksessa omenaa. Tällä on kaksi välitöntä seurausta. Ensinnäkin Emilia luulee kuolevansa, koska Korkea John laskee leikkiä ja väittää Emilian syömän omenan olleen täynnä rotanmyrkkyä. Syntiinlankeemuksessakin Eeva luulee ensin kuolevansa, jos hän maistaa kiellettyä hedelmää. Käärme vakuuttaa Eevan siitä, että hän ei kuole. Emilian kohdalla Elisabet-täti kertoo tytölle totuuden käytyään selvittämässä asian ensin naapurin kanssa. Toisena välittömänä seurauksena on se, että Emilian ja Korkean Johnin ystävyys tulee Elisabetin tietoon. Syntiinlankeemuksen jälkeen Eevan ja Adamin silmät avautuvat uudella tavalla ja he huomaavat olevansa alasti. *Emily of New Moon*issa Elisabet-täti on se, jonka silmät avautuvat. Hän on suuttunut Emiliaan ja naapuriinsa, sillä Murrayn suvun ja Korkean Johnin suvun välillä vallitsee vanha riita, jonka takia he eivät ole puheväleissä keskenään. Emilia on rikkonut tätä perinnettä vastaan ja joutuu kärsimään teostaan menettämällä ystävyytensä Korkean Johnin kanssa.²⁰⁰

Montgomery kutsui sukulaissieluja eli hyviä ystäviä nimellä ”Joosefin heimolaiset”. Tällä hän viittasi ilmeisesti *Vanhan testamentin* Joosefiin, jonka suku pääsee nauttimaan hyvästä elämästä Egyptissä Joosefin ansiosta. *Exoduksen* alussa faaraoksi nousee kuitenkin mies, joka ei tiennyt Joosefista mitään. Hän alkaa orjuuttaa israelilaisia eli Joosefin heimolaisia. Joosefin heimolaiset olivat Montgomeryn kielenkäytössä ihmisiä, joiden kanssa hän viihtyi ja joiden kanssa saattoi kokea puhuvansa samaa kieltä.²⁰¹

Pakanallisuus

Runotyöissä on viittauksia pakanallisiin myytteihin ja luonnonuskontoon. Montgomeryn runsaat luontokuvaukset ovat saaneet vaikutteita romantiikan runoilijoilta ja myöhäisviktorianisesta romantiikasta. Hänen lukemistoaan olivat muun muassa Scott, Keats ja Byron. Emilia kokee itsensä välillä jumalolennoksi luonnon keskellä. Maatessaan heinäsuovassa hän kokee olevansa viehättävyyden ylipapitar, joka suorittaa jumalallista palvontaa jumalattarelleen. Hän ei kaipaa

199Bunyan 1855, 133, 289, 290, 309; EC, 250; ENM, 75, 196, 201.

200ENM, 143–152. Vrt. 1. Moos. 3.

201SJ3, 161, 361; Ylimartimo 2008, 61–62. Vrt. 1. Moos. 45 ja 2. Moos. 1.

ihmisiseuraa, sillä hän juopuu hetken kauneudesta. Hän mieltää palvelevansa kauneuden pyhäkköä ja toivoo olevansa sen arvoinen, että hän saattaisi välittää saamansa viestin ihmisille. Toisinaan hän kokee itsensä puiden druidittareksi. Hän suhtautuu puihin palvovalla rakkaudella, ja ne ovat hänelle yksilöllisiä ihmisten tavoin. Hän pyrkii tutustumaan näkemiinsä puihin ja kehittää niihin tunnesiteen. Emilialle kauneus on itseisarvo. Presbyteerisessä teologiassa kauneutta pidettiin vaarallisena houkutusena. Sen takia presbyteerinen yhteisö piti mielikuvitusta, taidetta ja runoutta epäilyttävinä, ja pyrki tuhoamaan ne keskuudestaan.²⁰²

Emilia kokee jonkin voiman koskettavan häntä silloin tällöin kirjoittamisprosessissa. Tämä voima ei ole kristillisessä mielessä alkuperältään jumalallista, vaan ensimmäisellä kerralla vaikuttajana näyttää olevan itse paholainen ja toisella kerralla romanttishenkinen pakanuus. Kun Emilia on ärsyyntynyt Elisabet-tätiin, hän kirjoittaa satiirisen muistokirjoituksen kuolleesta miehestä, jota koko kylä on halveksinut. Kirjoittaessaan sitä Emilia tuntee ”jonkin” kirjoittavan kauttaan. Se oli pahanilkinen ja ivaava voima, joka sai Emilian kirjoittamaan terävästi ja hyvin. Toisella kertaa Emilia palaa kotiin pimeään laskeuduttua. Puut hänen ympärillään eivät tunnu ystäviltä vaan pakanallisilta ja vihamielisiltä. Päästyään kotiin hän kirjoittaa kokemastaan runon ja saa siten karkotettua pakanallisen voiman mielestään. Kun hänen vanha opettajansa lukee runon, Emilialle kirkastuu, että hän on kokenut olleensa jonkin riivaama kirjoittaessaan sitä. Opettaja nimittää runoa pakanalliseksi ja paholaismaiseksi ja tuhoaa sen. Opettajan suora varoitus tällaisen materiaalin kirjoittamisesta voidaan tulkita myös rajojen asettamiseksi. Naisen ei ollut sopivaa kirjoittaa oman kulttuurinsa ulkopuolelta, miehisestä kokemusmaailmasta.²⁰³

Raamattuviittaukset

Montgomery oli saanut skottilaisena perintönä uskon tarinankerronnan voimaan. *Raamattua* ei pidetty pelkästään teologisten opinkappaleiden lähteenä vaan myös tarinoiden aarreaittana. Sieltä saattoi ammentaa esimerkkejä opetukseen tarinoiden ja vertausten muodossa.²⁰⁴ Montgomery kuvaa romaaneissaan maailmaa, jossa ihmiset lainaavat *Raamattua* ulkomuistista ja uskonto on luonteva osa elämää. Uskonnolla ei välttämättä ole kovin syvällistä merkitystä henkilöiden

202EC, 180–181, 253; Epperly 1992, 4, 10; Waterston 2008, 117.

203EC, 28, 251, 256; Komu 1995, 97; Pike 1999, 73. Kursiivi alkuperäisestä tekstistä.

204Rubio 1999, 92–93.

elämässä, mutta ulkoisten uskonnollisten puitteiden ylläpito on edellytys yhteisön hyväksynnälle. Uskonnon vaikutus näkyy romaanihenkilöiden keskusteluissa, joissa esiintyy raamatustaatteja ja -viittauksia, uskonasioiden pohdintaa ja uskonnollista kielenkäyttöä. Raamatullisia lainauksia käytetään tehostamaan omaa viestiä tai antamaan sisällölle painoarvoa.

Blue Castlessa Valancy ajattelee Cissyn hylkäämisen tämän sairastuoteelle olevan ”sääli ja häpeä – – kristillisessä yhteisössä”. Sen tähden hän päättää lähteä Cissyn avuksi ja sanoo äidilleen tekevänsä kristillisen laupeudentyön siinä.²⁰⁵ Kyseisessä romaanissa henkilöiden kielenkäyttö sisältää runsaasti uskonnollisia viittauksia. Cissy toteaa Valancyn avun merkinneen hänelle enemmän kuin hän kykenee sanoin ilmaisemaan, mutta hän uskoo Jumalan siunaavan Valancya. Cissy kiittää Valancya huolenpidosta lainaamalla evankeliumien kohtaa ”niin kuin te mittaatte, niin tullaan teille mittaamaan” tarkoittaen sitä, että Jumala näkee Valancyn hyvän teon ja siunaa tätä sen takia.²⁰⁶ *Matteuksen evankeliumiin* viitataan romaanissa useammankin kerran. Valancy ajatteli ymmärtävänsä hyvin kyseisen evankeliumin kohdan: ”Jolla on, sille annetaan, ja hän on saava yltäkyllin, mutta jolla ei ole, siltä otetaan pois sekin mitä hänellä on.” Hän koki olevansa altavastaajan asemassa Olive-serkkuunsa nähden, jolla oli kauneutta ja ihailijoita. Romaanin lopussa sama raamatunlause toistuu, tällä kertaa Valancyn hyväksi. Kun Valancy on saanut elämänsä kaiken, mistä hän unelmoi, Benjamin-setä päättää tehdä hänestä myös ainoan perijättärensä. Syynä mielenmuutokselle on se yksinkertainen totuus, että ”hänelle, jolla oli, pitää varmasti annettaman”.²⁰⁷

Runotyöissä on myös runsaasti lainauksia *Raamatusta*. Jimmy-serkku opastaa Emiliaa sananlaskulla: ”Viisaudella talo rakennetaan, ymmärrys on sen perusta, tieto ja taito täyttävät sen huoneet kalleuksilla ja kaikella kauniilla.”²⁰⁸ Ruth-tädin kauhistellessa Ilsen vaatetusta Emilia mutisee: ”Hänen pukunsa ovat pellavaa ja purppuraa”. Emilia ei tosin ollut varma, ymmärsikö täti lainauksen olevan *Raamatusta*.²⁰⁹ Emilia kuuntelee vanhan naisen kertomuksen siitä, miten tämä pieksi kuninkaan. Nainen toteaa tekevänsä kaiken koko voimallaan.

Englanninkielisessä painoksessa nainen toteaa sen olevan ”Hyvän Kirjan” eli *Raamatun* mukaista. Suomennoksessa sen sijaan mainitaan Saarnaajan käskevän

205BC, 81-82.

206BC, 120; Matt. 7:2.

207BC, 215; Matt. 13:12.

208EC, 154; Snl. 24:3-4.

209EC, 162; Snl. 31:22.

tehdä niin. Suomentaja on jostain syystä tarkentanut viittausta, mikä on yllättävää. Naisen sanat eivät nimittäin ole suoraa lainausta *Saarnaajan kirjasta*, eivät tosin mistään muustakaan *Raamatun* kirjasta.²¹⁰ Emilia kuvaa talvista maisemaa ja lainaa psalmin sanoja ”vuorten korkeimmat huiput” kauniina ilmauksena.²¹¹ Aikuisena Emilia loukkaa jalkansa ja yöt muuttuvat hänelle painajaisiksi kivun ja levottomien unien takia. Silloin hän oivaltaa, miten suuri lupaus sisältyy *Raamatun* antamaan lupaukseen öiden katoamisesta taivaassa. Lupauksesta tulee hänen toivonsa.²¹²

Myös päiväkirjassa on raamattuviitteitä ja suoria lainauksia *Raamatusta*. Montgomery totesi tien miehen sydämeen käyvän vatsan kautta, kun pappilan vieras kehui hänen sitruunapiirastaan. Vieras oli Koreassa lähetystyössä oleva englantilainen, ja Montgomery totesi, ettei tämä olisi ollut vaikuttanut, vaikka hän olisi puhunut ”ihmisten ja enkelien kielillä”. Piirakka sen sijaan teki vaikutuksen.²¹³ Saatuaan tuntuvan palkkion lehteen lähettämästään kertomuksesta Montgomery lainasi *Matteuksen evankeliumin* kohtaa ”jokaiselle, jolla on, annetaan”. Hän pohti lehden maksaneen pikemminkin kirjailijan kuuluisasta nimestä kuin itse tarinasta, sillä hän oli ansainnut maineensa vuosien uurastuksella.²¹⁴ Jouluaattoyönä 1921 Montgomery oli alakuloinen ja toivoton. Hän ajatteli, ettei hänen ”tulevaisuutensa Nasaretista” voisi ilmaantua mitään hyvää. Tällä hän viittasi *Johanneksen evankeliumin* ensimmäiseen lukuun, jossa eräs mies kysyy, ”voiko Nasaretista tulla mitään hyvää”.²¹⁵ Vuotta myöhemmin Montgomery tunsu henkisten voimavarojensa uudistuvan ja hän vertasi sitä *Luukaan evankeliumin* sanoihin: ”Jumalan valtakunta on teidän keskellänne.”²¹⁶ Ewan oli maaliskuussa 1924 taas huonossa kunnossa ja kuuli päänsä sisällä äänen, joka sanoi: ”itseään vastaan jakautunut huone ei voi kestää”. Äänen sanat olivat *Matteuksen evankeliumista*, ja käsittelivät alkuperäisessä kontekstissaan Jeesuksen ja Belsebulin suhdetta toisiinsa.²¹⁷ Norvalin pappilassa oli sähkövalo, mikä ilahdutti Montgomeryä. Hän koki itsensä kaikkivoipaiseksi painaessaan vain nappia: ”tulkoon valkeus, ja valkeus tuli.” Hän ihmetteli, miten hän oli tullut ennen Norvaliin muuttoa toimeen

210EC, 199; RMP, 186.

211EQ, 162; Ps. 95:4.

212EQ, 62; Ilm. 21:25.

213SJ3, 18–19; 1. Kor. 13:1.

214SJ3, 23; Matt. 25:2.

215SJ3, 31; Joh. 1:46.

216SJ3, 110; Luuk. 17:21.

217SJ3, 179; Matt. 12:25 (suomennos *King James Biblen* pohjalta).

ilman sähköä.²¹⁸ Montgomery käytti *Raamatun* jakeita kuvaamaan ajatuksiaan, tunteitaan ja suhtautumistaan johonkin. Koska hän oli opetellut kirjaa ulkoa pyhäkouluajoista lähtien, se tarjosi hänelle rikkaan ilmaisuvaramon. Hän ei useinkaan maininnut lainauksen olevan *Raamatusta*.

Raamattu parodian kohteena

Kirjailijan huumori tulee esiin monessa kohdin *Blue Castle* -romaanissa. Valancy laittaa ruuat hoitaessaan Cissyä. Georgiana-serkun tullessa pyytämään Valancya palaamaan kotiin jälkimmäinen tiedustele, kuinka tehdään onnistunutta kermaturskaa siten, että siitä ei tule ”suolaista kuin Kuollut meri”.²¹⁹ Valancyn puhuttua suunsa puhtaaksi sukupuoliöllisellä sukunsa järkytykseksi Georgiana-serkku toteaa: ”Meidän täytyy muistaa, mitä rakas vanha Shakespeare sanoo – että rakkaus ei muistele kärsimäänsä pahaa.” *Raamatun* tunteva lukija naurahtaa tällä kohdin, sillä Georgiana-serkun lainaus ei mitä ilmeisimminkään ole peräisin Shakespearelta vaan *Korinttilaiskirjeestä*, jonka 13. luvussa on ylistys rakkaudelle.²²⁰ Runotyöissä Ilse tekee viittauksen sanojensa mukaan ”joko Raamattuun tai Shakespeareen”, todellisuudessa *Raamattuun*. Hän lainaa evankeliumin kohtaa, ”jos silmäsi on terve, koko ruumiisi on valaistu”, ja toteaa sen pitävän paikkansa.²²¹ Montgomery antaa ymmärtää, että ihmiset sotkivat esimerkiksi *Raamatun* ja Shakespearen runouden toisiinsa. Hän todennäköisesti oletti lukijan huomaavan väärät viittaukset, mistä syntyy vaikutelma kirjailijan ja lukijan yhdessä nauramisesta. Samalla Montgomery ikään kuin asettaa *Raamatun* ja runouden keskenään samankaltaiseksi kirjallisuudeksi ja riisuu siten edelliseltä sille perinteisesti annetun pyhyden.

*Emily of New Moon*issa Perry yrittää vedota algebran opettajaansa huonosti menneen kokeen jälkeen ja kirjoittaa kokeensa loppuun raamatunkohdan. Hänellä menevät luku ja jae sekaisin, millä on huonot seuraukset. Perry tarkoittaa *Matteuksen evankeliumin* kohtaa 5:7, jossa kutsutaan autuaiksi niitä, jotka armahtavat muita. Sen sijaan Perry kirjoittaa 7:5, jossa käsketään ottamaan ensin hirsi pois omasta silmästä ennen kuin voi poistaa roskan toisen silmästä. Opettaja suuttuu tästä, sillä hän tulkitsee Perryn nauravan hänen matemaattisille kyvyilleen.

218SJ3, 287; 1. Moos. 1:3. Kursiivi alkuperäisestä tekstistä.

219BC, 101.

220BC, 66; 1. Kor. 13:5. Sitaatin kursiivi on alkuperäisestä tekstistä.

221EQ, 179; Matt. 6:22.

222EC, 170; Matt. 5:7; 7:5.

Emilia suree omenan syönnin jälkeen sitä, että naapurin Korkea John on suutuksissaan kaatamassa kaunista metsikköä, joka suojaa Uuden Kuun puutarhaa. Hänen surunsa puetaan raamatulliseen muotoon: ”virtojen varsilla Blair Waterissa Emilia istui ja itki.” Se on parodia psalmista 137, joka alkaa sanoilla ”virtojen varsilla Babyloniassa me istuimme ja itkimme”. Parodiaa käytetään tehostamaan Emilian dramatisointia tilanteesta.²²³

Kristilliset ilmaisut uudessa kontekstissa

Etenkin *Blue Castle* on täynnä kristillisperäisiä ilmauksia, joita henkilöt käyttävät mehevöittämään sanomaansa. Kun Valancy päättää mennä suvun haukkuman lääkärin vastaanotolle, hän päättää ”antautua paholaisen johdettavaksi”.²²⁴

Kirjailija tarkoittaa tuskin konkreettisesti paholaista vaan pikemminkin mielihalun seuraamista. Olive-serkku yrittää saada Valancya palaamaan kotiin, mutta Valancy toteaa vain haukotellen, että serkku puhuu kuin herätyskokouksessa. Stickles-serkku jatkoi kirkossa käymistä, vaikka ihmiset juorusivat Valancysta. Serkun mukaan suvulle oli annettu risti kannettavaksi.²²⁵ Esimerkkejä yhdistää se, että ne naurattavat lukijaa, joka osaa yhdistää ilmaisut alkuperäiseen merkitykseensä.

Kun Valancy huomaa olevansa rakastunut Barney Snaithiin, hän havaitsee oman suhtautumisensa itseensä muuttuneen. Rakkaus, jota hän tuntee miestä kohtaan, muuttaa hänet merkityksettömästä vanhastapiiasta merkitykselliseksi naiseksi. Hän tulee tarpeelliseksi itselleen. Hänen olemassaolonsa saa oikeutuksen. Tätä kuvaa romaanin englanninkielisessä painoksessa ilmaus ”justified”, joka oli voimakas teologisesti latautunut käsite. Se viittasi ihmisen vanhurskauttamiseen.²²⁶ Romanttisen rakkauden kokemus samastetaan jumalallisen armon ja rakkauden kokemukseen.

6. Sisäinen maailma voimavarana

Päiväkirja ystävänä

Päiväkirja oli Montgomerylle luotettu ja kaivattu ystävä. Hän koki, että hänellä ei

223ENM, 200, 202; Epperly 1992, 152; Ps. 137:1.

224SL, 17.

225BC, 116, 119.

226BC, 111; Waterston 2008, 136.

ollut Freden kuoleman jälkeen ystävää tai luotettua ihmistä, jolle hän olisi voinut paljastaa oman sisäisen maailmansa ja kipunsa. Tapahtumien ja erityisesti omien tunteiden ja ajatusten kirjoittaminen paperille auttoi häntä jaksamaan elämän vastoinkäymisten keskellä:

Kun minusta tuntuu siltä, että olen tullut ”hirttoköyteni päähän”, kirjoitan sen tähän – ja huomaan kirjoittamisen lopuksi, että köysi on pidentynyt vähän ja minä voin jatkaa eteenpäin.²²⁷

Ennen muuttoa Norvaliin Montgomery kirjoitti, miten suurena lohtuna päiväkirja oli ollut Leaskdalen vuosina. Hän näki niihin 14 vuoteen sisältyneen surua, ongelmia ja kauhua. Hän ihmetteli, miten hän olisi selvinnyt ilman päiväkirjaa. Siihen hän oli saattanut purkaa kaikki huolensa ja tuskansa ja siten keventää mieltään. Välillä hän teki päätöksen olla kirjoittamatta enää ikävistä aiheista, kuten Ewanin kohtausten aiheuttamista tunteista. Kohtausten tullessa hän kaipasi kuitenkin huojennusta ja päätyi kirjoittamaan samasta raskaasta aiheesta kerta toisensa jälkeen.²²⁸

Päiväkirjan tunnelma on vuosina 1921–1927 huolten ja alakuloisuuden sävyttämä. Väliin mahtuu onnellisia hetkiä ja iloa, mutta ne pilkahtavat esiin vain hetkellisinä poikkeuksina yleisilmeessä. Kyseiset vuodet olivat raskaita Montgomerylle, sillä niiden aikana hänen miehensä masennus paheni, hänestä itsestään liikkui erilaisia huhuja Leaskdalen yhteisössä, unionikirkon syntyminen repi seurakuntia ja johti lopulta Macdonaldien muuttoon Norvaliin ja eroon vanhasta kodista. Lisäksi Ewan oli haastettuna oikeuteen autokolarin vahingonkorvauksista, joita hän ei aikonut maksaa, ja hänen vaimonsa kävi samaan aikaan vuosia kestänyttä oikeudenkäyntiä ensimmäistä kustantajaansa, bostonilaista L. C. Pagea vastaan rojaltien pidättämisestä ja materiaalin julkaisemisesta ilman lupaa. Tämän kaiken keskellä Montgomery totesi, että hänen teki toisinaan mieli luopua päiväkirjan pitämisestä kokonaan, koska se vaikutti ”huolen ja surun yksitoikkoiselta todisteelta”. Hän lisäsi kuitenkin heti, että se oli hänen ainoa ulospääsyinsä.²²⁹ Päiväkirjan kirjoittaminen antoi kanavan purkaa ahdistusta ja koettua vääryyttä. Päiväkirjojen julkaisemisen jälkeen Montgomeryn henkilökohtaisesti tunteneet ihmiset eivät tunnistanee

227SJ3, 170. Lainausmerkit ovat alkuperäisestä tekstistä.

228SJ3, 170, 275.

229SJ3, 217; Waterston 2008, 139.

päiväkirjoissa esiintyvää naista samaksi. Montgomerylle päiväkirjan kirjoittaminen oli erityisesti keino purkaa pahaa oloa, mikä näkyy julkaistujen päiväkirjojen kolmannessa osassa.²³⁰

Päiväkirja oli konkreettisesti pala Montgomerya itseään. Hän kirjoitti huhtikuussa 1922 päiväkirjan merkityksestä itselleen:

Tämä päiväkirja on totuudenmukainen todiste yhden ihmisen elämästä ja siten sillä pitäisi olla tietty kirjallinen arvo. Perilliseni saattavat julkaista lyhennetyn osan kuolemani jälkeen, ellen tee sitä itse sitä ennen...

*Toivon, että näitä päiväkirjoja ei koskaan tuhota vaan ne säilytetään niin pitkään kuin sivut pysyvät yhdessä. Jätän tämän lapsilleni tai kirjallisille perijöilleni pyhänä määräyksenä ja langetan heihin shakespeareläisen kirouksen, jos he jättävät huomioimatta sen. Näiden kansien välissä on niin paljon minua itseäni, että en voi kestää ajatusta niiden tuhoutumisesta. Se vaikuttaisi minusta ikään kuin murhalta...*²³¹

Päiväkirja oli Montgomerylle ystävän lisäksi kirjallinen taidonnäyte, jonka oli päästävä lukijoiden ulottuville. Se oli hänen keinonsa muokata todellisuutta ja elettyä elämää. Kirjoittaessaan puhtaaksi päiväkirjamerkintöjään hän samalla kirjoitti uudelleen elämäntarinansa. Rubio huomauttaa Montgomeryn muokanneen selvästi tekstiä kirjoittaessaan sitä puhtaaksi, vaikka tämä kielsi tehneensä niin.²³² Kirjailija ei voinut ehkä vaikuttaa tapahtumiin ja kohtaamiinsa vastoinkäymisiin, mutta hän saattoi vaikuttaa kirjallisen elämäntarinansa näkökulmaan, painotuksiin ja siihen sisällyttämiensä tapahtumien ja henkilöiden valintaan.

Elämä kantaa mielikuvituksen antamin siivin

Montgomery oli kirjoittanut pienestä lähtien ja pyrkinyt kunnianhimoisesti kirjailijaksi. Hänessä paloi sama kirjoittamisen tarve kuin Emilialla, joka toteaa *Emily of New Moon*:ssa: ”Minun on pakko kirjoittaa – en voi sille mitään – minun vain täytyy.”²³³ Kirjoittaminen ja tarinoiden kertominen lukijoille oli Montgomerylle rakasta luomistyötä. Hän oli lapsesta asti kuullut kiehtovia perhetarinoita, lukenut käsiinsä saamiaan kirjoja ja tarkkaillut ympäristöään ja toisia ihmisiä. Hän oli taiteilija, joka kaipasi itsensä ilmaisemista ja nautti yleisön palautteesta. Montgomery sai runsaasti kirjeitä lukijoiltaan ympäri maailmaa ja hän vastasi niihin kaikkiin. Kirjoittaminen oli hänen kutsumuksensa ja hän otti

²³⁰Rubio 2001, 58.

²³¹SJ3, 51. Kursiivi on alkuperäisestä tekstistä.

²³²Rubio 2001, 59.

²³³AP, 10; ENM, 354. Kursiivi on alkuperäisestä tekstistä.

aina aikaa kertomusten, runojen, romaanien ja päiväkirjan kirjoittamiseen muiden askareiden lomasta. Montgomery kirjoitti käsin. Kustantajaa varten tehtävän konekirjoituksen hoiti usein joku toinen maksusta. Kirjoittaminen oli Montgomerylle myös pakokeino omasta arjesta ja elämän huolista. Saatuaan *Emily of New Moonin* valmiiksi vain kuudessa kuukaudessa Montgomery totesi sen olevan hänen paras kirjansa. Sen kirjoittaminen tuotti hänelle suurempaa mielihyvää kuin minkään muun kirjan kirjoittaminen. Hän koki eläneensä kirjan läpi kirjoittaessaan sitä. Kun hän postitti kirjan kustantajalle, hänestä tuntui kuin hän olisi lähettänyt osan itseään samalla pois.²³⁴

Emily Climbs osoittautui haastavammaksi kirjoitettavaksi, koska Montgomery ei pitänyt nuoren tytön elämän kuvaamisesta. Häntä auttoi se, että hän oli oppinut kirjoittamaan kolme tuntia päivässä entisen kahden sijasta. Hän ei kuitenkaan pitänyt kirjaa yhtä hyvänä kuin trilogian ensimmäistä osaa. Trilogian päätösosa aiheutti kirjailijalle niin paljon ongelmia, että hän kirjoitti sitä ennen aikuisille suunnatun *Blue Castlen*. Se tuotti hänelle runsaasti mielihyvää ja auttoi häntä valmistautumaan *Emily's Quest* -kirjan kirjoittamiseen. Hän nautti ”pienen aikuisille suunnatun komedian” kirjoittamisesta ja se toimi pakopaikkana todellisuuden huolista ja murheista.²³⁵ Hänen mielestään oli ikävää, kun kirja tuli valmiiksi ja hänen kuukausia kestänyt pakonsa päättyi. Aina kirjoittaminen ei tarjonnut piilopaikkaa arjen realiteeteista. Trilogian viimeisen osan kirjoittaminen ei ollut nautinto, sillä Montgomery ei kokenut sydämensä olevan siinä mukana.²³⁶

Montgomerylla oli tapana paeta elämän kestäättömyyttä mielikuvitusmaailmoihinsa, joita hän kutsui ”haave-eloksi”. Niissä kaikki oli mahdollista ja tapahtui hänen tahtonsa mukaan. Kuvitelmat olivat hänelle itselleen yhtä tosia kuin reaalimaailman tapahtumat, sillä hän koki vahvasti elävänsä niissä. Kun hän kyllästyi yhteen kuvitelmaan, uusi ilmaantui tilalle. Elokuussa 1925 Montgomery kirjoitti, että hän oli seikkaillut koko kesän Etelä-Amerikassa etsimässä maanalaisesta luolasta jalokivistä kivijumalapatsasta. Alussa Montgomery oli ollut retkikunnan jäsen, mutta seikkailun riskit ja koettelemukset olivat tehneet tehtävänsä. Lopussa hän oli ainoa selviytyjä, sillä muut kuolivat kivijumalan kiroukseen.²³⁷ Mielikuvitusmaailmoissa eläminen tuotti

234AP, 12; Buchanan 1999, 156; SJ3, 39, 61; Wuorio 1939, 5; Ylimartimo 2008, 172.

235SJ3, 157, 209, 218.

236SJ3, 222, 292.

237SJ3, 243–244.

Montgomerylle viihdettä ja hauskuutta. Kuvitelmien tarkoitus oli yksityinen viihdyke, sillä kirjailija ei siirtänyt niitä kirjalliseen muotoon satunnaista aiheen esittelyä enempää. Valancyn kuvitelmat unelmaelämästä sinisessä linnassa muistuttavat Montgomeryn ”haave-eloa”.

Leimahdus eli ylimaallinen hurmio

Montgomery kuvasi omakohtaista kokemustaan leimahduksesta seuraavalla tavalla heinäkuussa 1925:

Kävelin aamupäivällä postitoimistolle, ja sillalta katsahdin vasemmalla avautuvalle Leaskin niitylle. Se lainehti tuulessa hohteisen varjokkaina laineina sykähdellen. Vuosiin en ollut nähnyt mitään tällaista. Sieluani huuhtoi hurmion aalto. Salaperäinen verho haihtui, ja tavoitin välähdyksen Ikuisesta ja Äärettömästä kauneudesta, jota ”Emilia” kutsui ”leimahdukseksi”. Tällä ylimaallisella, ihmeellisen ihanalla hetkellä minä suorastaan vapisin.²³⁸

Leimahdus esiintyy sekä Montgomeryn päiväkirjassa että *Runotyttöissä* ylimaallisena hurmiona. Sitä eivät voi tavoittaa tai täysin ymmärtää muut kuin sen kokijat. *Emily of New Moon*issa ilmiötä kuvataan näin:

Niin kauan kuin Emilia saattoi muistaa, hänestä oli aina tuntunut, että hän oli hyvin lähellä ihmeellisen kaunista maailmaa. Hänen ja sen välillä oli vain ohut verho; hän ei koskaan kyennyt vetämään verhoa syrjään, mutta joskus tuuli leyhäytti sitä, hetken vain, ja silloin hänestä tuntui kuin hän olisi nähnyt vilauksen sen takana olevasta maailmasta ja kuullut ylimaallista musiikkia.

Tuo hetki tuli harvoin ja katosi nopeasti, ja hän jäi aina mykistyneenä muistelemaan sen ihanuutta. Hän ei koskaan voinut pidättää sitä, ei kutsua sitä, ei teeskennellä sen tulleen; mutta ihmeellinen tunnelma säilyi monta päivää.²³⁹

Leimahdukseen näyttää kuuluvan salaperäisyys. Vaikka se tuli niin todelliselle kuin fiktiivisellekin kirjailijalle usein luonnon keskellä, se ei ollut paikasta tai tilanteesta riippuvainen. Hetkeen tuntuu liittyvän voimakas tunnekokemus. Leimahdus on etenkin Emilialle kirjoittamisen elinehto, sillä se toimii hänen innoittajanaan ja luomisvoiman lähteenä. Ilmiö ei esiinny säännönmukaisin väliajoin, vaan se voi kadota välillä kokonaan jopa kuukausiksi. Tällöin Emilialta katoaa kirjoittamishalu.²⁴⁰ Näin ollen leimahdus kytkeytyy inspiraatioon ja luovaan ilmaisuun.

Montgomeryn leimahdus ei ollut samalla tavalla sidottu kirjoittamiseen kuin Emilialla. Hänelle leimahdus oli pikemminkin varmuus kuolemattomuudesta ja

²³⁸Koskimies 2007a, 28–29. Alkuperäinen teksti SJ3, 241. Termi ”leimahdus” on englanniksi ”flash”, ja Montgomery käyttää sitä päiväkirjassaan aina lainausmerkeissä. Runotyttö-trilogiassa lainausmerkkejä ei käytetä muuta kuin esiteltäessä leimahdus ensimmäistä kertaa.
²³⁹PR, 10.
²⁴⁰EC, 108.

syy jaksaa tavallista elämää. Se teki elämästä merkityksellisen. Siihen sisältyi vahva fyysinen ulottuvuus, sillä Montgomery kuvasi tunteneensa huumavaa kipua tai vapinaa hurmionsa hetkellä. Tavallisesti leimahdus ei ilmestynyt montaa kertaa peräkkäin, mutta syyskuussa 1925 tapahtui poikkeus. Montgomery kuvasi leimahduksen tulleen eräänä aamuna hyvin usein. Se oli kuin ”valtava kauneuden säiliö”, josta ihmiset saattoivat juoda ja tulla täyteen.²⁴¹ Montgomeryn leimahdukseen ei näytä liittyvän inspiraatiota, tai ainakaan hän ei itse sido sitä esimerkiksi kirjojensa kirjoittamiseen. Maininnat leimahduksista eivät sisällä mainintaa fiktion kirjoittamisesta.

Tutkijat ovat eri mieltä leimahduksen perimmäisestä olemuksesta. Huhtanen pitää leimahdusta Emilian ”elämyksellisenä kiinnekohtana”, sisäisenä havaintona ja luovana impulssina. Sille on tyypillistä romanttisuus ja mystisyys. Hän näkee leimahduksen siis sisäisenä kokemuksena. Gammel esittää, että leimahdus on aistillinen kokemus, joka vihjaa naisen orgasmiin. Hän viittaa heinäkuiseen päiväkirjamerkintään, jossa Montgomery kuvasi ”sykähdellen” lainehtivaa niittyä ja sai leimahduksen. Tähän näkemykseen ei yhdy Ylimartimo, jonka mukaan leimahdus on lähellä luovaa *flow*-tilaa ja painottuu henkiselle puolelle fyysisyyden sijasta. Hän perustelee leimahduksen henkistä ulottuvuutta sillä, että se teki Montgomeryn elämästä arvokasta ja antoi voimaa jatkaa elämää. Koska leimahdus jäi sen kokijallekin selittämättömäksi, sen olemuksen tarkka määrittely on vaikeaa. Siinä näyttää olevan kaksi puolta, henkinen ja fyysinen. Jälkimmäinen käy selvästi ilmi esimerkiksi Emilian saadessa leimahdus Jimmy-serkun keittäessä sianperunoita syksyllä: Emilian mielikuvitusystävä Tuulen tyttö hyräilee puiden oksissa, ilma on kirpeä ja tuoksuu miellyttävältä, kissat hyppivät, tuli hehkuu ja kaiken yllä kaartuu tähtitaivas. Leimahdukseen voi siis liittyä vahvasti moniaistisuus, kuten Ylimartimo toteaa. Kokijan fyysiset oireet ilmenevät esimerkiksi poskien punoituksena, sydämen sykkeellä ja päästä kantapäähän kulkevalla väreilyllä.²⁴² Tästä huolimatta leimahduksen henkinen ulottuvuus näyttää ensisijaiselta, sillä leimahdus liittyy kokijan yliluonnolliseen maailmaan ja antaa maistiaisen kuolemattomuudesta. Se tarjoaa lohdutusta ja auttaa omalla tavallaan hyväksymään ihmisen osan ja arjen. Näin oli ainakin Montgomeryn kohdalla. Koska ilmiön olemus ei avaudu täysin ulkopuolisille, sen määrittely jää

241SJ3, 139, 241, 248.

242EC, 275; ENM, 154–155; Gammel 2002, 121; Huhtanen 1982, 215; Koskimies 2007a, 28–29; Ylimartimo 2008, 174, 176–177.

vaillinaiseksi.

Unet varoittavat tulevasta

Montgomery kirjasi päiväkirjaansa lähes kaksikymmentä merkintää unistaan vuosina 1921–1927. Kerran hän mainitsi myös puolisonsa yöllisen unen. Päiväkirjassa on unien tapahtumat pääpiirteittäin, niissä esiintyneet henkilöt sekä kirjoittajan tunnetila unien johdosta. Lisäksi unien yhteydessä on tulkinta unesta. Montgomeryn mielestä hänen unensa olivat symbolisia ja ne varoittivat yleensä tulevasta uhasta tai kertoivat muuten tulevasta. Unet olivat voimavara, koska ne helpottivat selviytymistä ennakoimalla tulevaa ja toisinaan ilahduttivat.²⁴³

Montgomeryn unet näyttävät jakautuneen kahteen ryhmään, symbolisiin ja merkityksettämiin uniin. Jälkimmäiset olivat merkintöjen perusteella miellyttäviä ja niissä saattoi toistua sama teema. Kirjailija ajatteli, että nämä unet olivat alitajuntainen pakokeino hänen väsyneelle mielellensä.²⁴⁴ Ensimmäisen ryhmän unet sisälsivät ennen kaikkea arkisia teemoja, mutta myös väkivaltaa ja kuolleita ihmisiä. Tässä on esimerkki yhdestä symbolisesta unesta:

Näin unta, että olin raskaana ja odotin synnytyksen alkamista. Se tuli. Näytin olleen huonossa kunnossa tuntikausia, mutta synnytystä ei tapahtunut. Sitten se oli ohi, mutta minulla ei ollut lasta. Sanoin lääkärille: ”Olenko saamassa lasta?” ”Et,” hän vastasi. ”Se oli siis *valeraskaus*?” kysyin. ”Kyllä,” hän vastasi. Olin todella pettynyt – ja sitten heräsin ajatus Markhamista mielessäni. En näe koskaan noita selväpiirteisiä, symbolisia unia ilman syytä.²⁴⁵

Markham tarkoitti tässä yhteydessä seurakuntaa, jossa Ewan oli pitänyt näytesaarnan pari kuukautta aikaisemmin ja josta Macdonaldit toivoivat kutsua Ewanille (liite 1). Montgomery tulkitsi unen tarkoittavan tällaisten toiveiden olevan turhia. Hän uskoi tulkintaansa erityisen varmasti sen takia, että hän oli illalla nukahtaessaan ”ohjannut alitajuntansa – – kuuntelemaan” Markhamia ja selvittämään, mitä sen asukkaat ajattelivat asiasta.²⁴⁶ Montgomery oli varma, että kaikki hänen symboliset unensa toteutuivat ennemmin tai myöhemmin. Hän oli nähnyt mielestään niin monta telepaattista ja ennustavaa unta, ettei niitä voinut epäillä. Lähes kuukautta myöhemmin selvisi, että Ewan ei saanut kutsua

243SJ3.

244SJ3, 313.

245SJ3, 51. Kursiivi on alkuperäisestä tekstistä.

246SJ3, 41, 50.

Markhamiin.²⁴⁷

Kirjailija taipui ajoittain murehtimaan asioita, mutta hän ei helpottanut taakkaansa jakamalla sitä toisten kanssa. Sen sijaan hän kätki pelkonsa ja halunsa alitajuntaan, mistä ne saattoivat päätyä hänen uniinsa. Montgomery uskoi itse, että hänellä oli epätavallisia voimia, niin sanotut toiset silmät, joiden ansioista hän saattoi nähdä kaukaisia asioita. Hän lahjoitti Emilialle saman kyvyn, tosin vielä vahvempana. Emilia ei kykene hallitsemaan kykyään, mikä on merkki sen aitoudesta.²⁴⁸ Vaikka Montgomery itse oli vakuuttunut uniensa toteutuvan aina, päiväkirjan antama kuva ei vakuuta lukijaa. Montgomery tulkitsi uniaan toisinaan uudestaan, kun tapahtumissa ilmeni uusia käännteitä. Hän ei ollut aina varma heti nähtyään unen, mitä uni tarkoitti. Tilanteen muuttuessa hän päätyi toisinaan jälkikäteen siihen, että uni oli enteillyt jotakin myöhemmin tapahtunutta asiaa.

Ewan ei uskonut vaimonsa enneuniin vaan pikemminkin nauroi niille. Vaimonsa mukaan hän itse näki unia harvoin ollessaan hyvässä kunnossa. Sen sijaan hän saattoi nähdä painajaisia masennuksen voimistuessa. Montgomery perusteli miehensä unia psykologisilla selitysmalleilla: Ewanin alitajunta yritti päästä tietoisuuteen mutta tuli tukahdutetuksi. Omien uniensa ollessa kyseessä Montgomery tukeutui psykologiseen selitykseen ainoastaan merkityksettömien unien kohdalla. Hän myöntää olleensa aikaisemmin skeptinen unien symbolisuuden suhteen ja nauraneensa asialle, koska hän piti sitä taikauskona. Kokemus oli muuttanut hänen mielipiteensä täysin vastakkaiseksi.²⁴⁹ Todennäköisesti hänen lukemallaan kirjallisuudella oli myös vaikutusta. Freudin *Unien tulkinta* oli ilmestynyt jo vuonna 1900 ja käännetty englanniksi 1913.

Yliluonnollinen lohdutus

Unien ja leimahduksen lisäksi Montgomeryllä oli muitakin yliluonnollisia piirteitä sisältäviä kokemuksia. Päiväkirjassa on maininta kesäkuulta 1924, jolloin Montgomery makasi hereillä vuoteessaan ja havahtui yhtäkkiä selkeästi kuuluvaan ääneen, vaikka huoneessa ei ollut ketään hänen lisäkseen. Ääni sanoi, että vuorossa olisi viimeinen häntä kohdanneesta onnettomuuksien sarjasta. Montgomery uskoi äänen sanat todeksi ja tulkitsi äänen viitanneen hänen sairaaseen Annie-tätiinsä. Hän päätteli tädin olevan parantumattomasti sairas ja

247SJ3, 54, 122, 204.

248Epperly 1992, 188–189; Waterston 2008, 7, 145.

249SJ3, 121, 174, 204.

kuolevan pian. Alle viikon kuluttua näin tapahtuikin. Montgomery oli hämmästynyt äänen ilmestymisestä ja piti sitä merkittävänä asiana. Hän ei kuitenkaan kirjoita maininneensa tapahtuneesta kenellekään.²⁵⁰ Kahdeksan kuukautta myöhemmin, Macdonaldien muutettua Norvaliin, Montgomery kirjoitti muistaneensa yhtäkkiä kesäkuisen äänen ja sen viestin hänelle. Hän rauhoittui murheiden keskellä ja totesi, ettei mitään vaikeuksia ollut sattunut ”taivaallisen äänen” jälkeen. Norval alkoi tuntua hänestä viihtyisämmältä kuin aluksi.²⁵¹

Toinen päiväkirjaan tallennettu erikoinen tapaus sattui huhtikuussa 1927. Montgomeryllä oli daguerrotypiakuva äidistään lapsena. Daguerrotypia on hopeapinnoitteiselle kuparilevyllä otettu positiivi eli kuva tallentuu peilikuvana ilman negatiivia. Daguerrotypiakuvat ovat kosketusherkkiä, minkä takia niitä säilytetään yleensä lasisessa kotelossa, jossa on suojakaasua. Kun Montgomery oli verhoilemassa kulunutta kuvan taustaa, kuvan päällä oleva lasipinta taittoi valoa oudolla tavalla. Kirjailija näki kuvassa äitinsä, mutta ei enää lapsena vaan 74-vuotiaana kauniina vanhana naisena. Jos äiti olisi elänyt, hän olisi ollut tuon ikäinen. Montgomeryn käännellessä lasia valo taittui eri kulmissa ja vaihteli äidin ikää: välillä tämä oli 40-vuotias, hetken päästä 60-vuotias ja lopuksi taas 70-vuotias. Kokemus teki syvän vaikutuksen Montgomeryyn, sillä hänestä tuntui kuin hänen äitinsä olisi tullut todelliseksi ja eläväksi. Hän päätteli illuusion syntyneen kuvan takana olevasta kumilakkapinnasta mutta piti sitä samalla sattuman lahjana.²⁵² Sekä yliluonnollisilta tuntuneet kokemukset että päiväkirjan ja fiktion kirjoittaminen auttoivat kirjailijaa jaksamaan raskaiden vuosien läpi. Ne tarjosivat lohdutuksen, jonka Montgomery olisi voinut saada luotetun ystävän olemassaolosta.

IHANTEIDEN JA TODELLISUUDEN TÖRMÄYS

Kanadassa 1920-luku oli muutosten aikaa. Ensimmäinen maailmansota oli järkyttänyt uskoa ihmiskunnan hyvyyteen, viktoriaaninen aikakausi oli jäämässä taakse ja modernismi teki tuloaan. Montgomeryn elinympäristö oli maaseutu, johon muutokset saapuivat hitaammin kuin kaupunkeihin. Presbyteeripapin

250SJ3, 188, 190.

251SJ3, 283.

252SJ3, 332–333.

vaimona hän näki laajasti seurakuntaelämää ja kirjoitti siitä päiväkirjaansa. Hän edusti uuden aikakauden naishahmoa, jolle ei riittänyt vain koti vaan joka loi oman uran miehestä riippumattomana. Uuden aikakauden tuomat käsitykset uskosta ja tieteen edistysaskeleet vaikuttivat Montgomeryyn. Kouluttautuneena naisena sekä kulttuurisena ja sosiaalisena vaikuttajahahmona hän on hyvä esimerkki omasta ajastaan.

Montgomeryn suhde omaan kristilliseen perinteeseensä ei ollut yksiselitteinen. Hänen saamansa presbyteerinen kasvatus sekä presbyteeripapin puolisona oleminen vaikuttivat hänen elämäänsä merkittävästi. Ne antoivat rajat, joiden sisäpuolelle hän rakensi ulkoisen elämänsä ja kahlitsi sisäisen kapinansa. Hänen moraalinsa, arvonsa ja velvollisuudentuntonsa olivat perintöä suvulta ja viktoriaaniselta aikakaudelta. Montgomerylle presbyteerikirkon merkitys näyttäytyi sosiaalisissa suhteissa ja oman identiteetin luomisessa. Oma suku sitoi Montgomeryn presbyteeriseen traditioon. Presbyteerinä oleminen näyttää olleen olennainen osa hänen identiteettiään, sillä hän ei hyväksynyt unionikirkkohanketta eikä kirkkokunnan vaihtamista toiseksi. Nuoruuden epäilysten ja kokeiluiden jälkeen hänelle oikeaksi kirkkokunnaksi vakiintunut presbyteerikirkko tarjosi tärkeän sosiaalisen yhteisön, mikä ei estänyt häntä esittämästä älyllistä kritiikkiä. ”Rouva Macdonald” sai toteuttaa taitojaan leipomisessa, käsitöissä, nuorten näytelmien ohjaamisessa, tilaisuuksien organisoimisessa ja ihmisten kohtaamisessa. Vaikka yhteisön kääntöpuolena olivat juorut ja ihmisten puuttuminen pappilan asioihin, elämä ilman yhteisöä olisi ollut sietämätöntä. Kanadassa erilaisuus oli arkipäivää siirtolaisuuden ja useiden pienten kirkkokuntien rinnakkaiselon takia. Samalla kun kirkkokunnat selkeyttivät identiteettiä, niiden yli tapahtui kanssakäymistä sosiaalisista syistä johtuen. Pienellä paikkakunnalla oli hyvä tulla toimeen mahdollisimman monen kanssa ja seurasta saattoi olla puutetta.

Montgomeryyn vaikutti 1920-luvun uskontokritiikki, joka oli ristiriidassa klassisen kristinuskon opinkappaleiden kanssa. Montgomery suhtautui kristinuskoon historiallisena jäänteenä, joka oli menettänyt elinvoimansa ja jonka Jumala oli hylännyt. Näin ollen hänen näkemyksensä kristinuskosta ei ollut kovin myönteinen. Montgomery näki Jeesuksen olleen Jumalan asialla ja kirkon toimineen Jumalan hengen vaikutuksesta, mutta hänen mielestään tulevaisuus oli tieteen aikakautta eikä kirkon. Tästä huolimatta kirjailija ei halunnut

presbyterikirkon sulautuvan unionikirkkoon, mikä näyttää johtuneen vahvasta tunnesiteestä presbyterikirkkoa kohtaan.

Raamattu oli tarinoiden ja nokkeluuksien aarreaitta, josta kirjailija ammensi myös osan romaaneissaan esiintyvää nimistöä. *Vanhan testamentin* kertomukset, psalmit ja sananlaskut kulkevat romaaneissa mukana. *Uuteen testamenttiin* viitataan vähemmän. *Blue Castlen* juoni nivoutuu kuitenkin *Matteuksen evankeliumin* erään jakeen ympärille, sillä romaani toteuttaa sanat ”jolla on, sille annetaan, ja hän on saava yltäkyllin, mutta jolla ei ole, siltä otetaan pois sekin mitä hänellä on” käytännössä.²⁵³ Kielellinen yhteys *Raamattuun* osoittaa Montgomeryn tunteneen kirjan hyvin, mikä ei ole ihme hänen pyhäkoulutyönsä huomioon ottaen. Irrottaessaan *Raamatun* kertomukset pelastushistoriasta hän otti etäisyyttä kirjaan. Hänen kielellinen ilmaisunsa oli täynnä kristillisperiäisiä ilmaisuja, minkä takia hänen ei voi ajatella hylänneen kokonaan kristinuskoa. Se vaikutti taustalla, vaikka Montgomerylla oli suuria eroja opillisissa kysymyksissä. Uskonnollinen kieli ja usko kohtaloon tai ennaltamääräämiseen säilyivät hänen ajattelussaan presbyterisen uskon piirteinä.

Montgomery ei uskonut omien sanojensa mukaan moneen kristillisen uskontunnustuksen kohtaan. Hän näyttää uskoneen jonkinlaiseen Jumalaan tai Kaitselmukseen, tai ainakin maailmassa vaikuttavaan Voimaan. Toisinaan hän tosin epäili tätäkin ja pohti luojan lakanneen vaikuttamasta maailmaan saatuaan sen tehtyä. Montgomeryn ajattelussa ilmenee vahva dualismi. Jumala ja paholainen olivat yhtä vahvoja. Kirjailijalla ilmenee piirteitä luonnonuskonnosta ja animismista. Hänen päiväkirjastaan ja etenkin *Runotyttö*-sarjasta käy ilmi erityisesti puiden personifikaatio, sillä ne ovat Emilian ystäviä. Panteismi näkyy Montgomerylla siinä, että hän kohtasi Jumalan helpommin luonnossa yksin kuin kirkossa seurakunnan kanssa. Hän kritisoi pappien saarnoja ja presbyterismissä keskeistä pyhäkouluopetusta, mutta kirjoitti tunteellisesti Jumalan kohtaamisesta yksinäisillä kävelyillä tai puutarhassa. Montgomery uskoi jälleensyntymiseen, mikä näkyy *Runotyöissä* Emilian ja Deanin välisissä keskusteluissa sekä hänen oman päiväkirjansa merkinnöissä ja myöhemmässä kirjeenvaihdossa. Hän tunnusti asian suoraan vuonna 1937 kirjeessään Weberille. Sekä *Runotyöistä* että *Blue Castlessa* havaitsee kiinnostuksen Aasian ja Egyptin kulttuureja ja uskontoja kohtaan, ja sieltä kumpusi myös usko sielunvaellukseen. Montgomerylla oli vahva

²⁵³Matt. 13:12.

usko tieteen ylivertaisuuteen kristinuskoon nähden ja hänen ajattelussaan on vaikutteita darwinismista. Hän parodioi *Raamattua* ja erilaisia uskonnollisia tapoja. Hänellä oli vahva näkemys siitä, että jokaisella ihmisellä oli omanlaisensa jumalakuva. Näin ollen hän kielsi henoteismin ja piti Jumalaa yksilöllisenä, ei kansakuntia koskevana. Ihmisen persoonallisuus näyttää vaikuttaneen henkilökohtaiseen jumalakuvaan ja heijastavan yksilön luonnetta. Tämä käy selvästi esille romaanien henkilöiden jumalakuvien ja luonteiden vertailussa. Psykologia kiinnosti kirjailijaa ja hän selitti asioita sen avulla. Hän oli kiinnostunut siitä ja tutustui siihen kirjallisuuden avulla. Omissa psykologisissa kokeiluissaan hän osoitti kriittisyyttä.

Montgomeryn elämässä vaikutti suuri ristiriita, joka näkyy kulissien ylläpitämisenä ja sen takaisen todellisuuden eroavaisuutena. Kulissi pysyi tukevasti paikallaan 1920-luvulla, vaikka Ewanin pahenevan masennuksen salaaminen aiheutti vaikeuksia. Vuosikymmenen mittaan elämä kävi synkemmäksi kirjailijalle, jolloin kulissien pitäminen väsytti enemmän. Elämän synketessä iloiset kulissit kävivät raskaammiksi ylläpitää. Käyn seuraavaksi läpi viisi vastaparia, joiden kautta ristiriita käy ilmi. Kirjoittaminen oli Montgomeryn keino sietää ja ratkaista ristiriitaa.

Ensimmäiseksi rouva Macdonald oli ahkera ja aikaansaava pappilan emäntä, joka piti kodin järjestyksessä ja antoi aikaansa seurakunnan toimintaan. Hän tuki miehensä työtä ja oli iloisen ja seurallisen ihmisen maineessa. Tämän kääntöpuolena oli kristinuskon opinkappaleista luopunut nainen, joka olisi halunnut käyttää enemmän aikaa kirjoittamiseen. Kirjoittaminen oli hänen intohimonsa ja elinehtonsa. Uskonnolliset kysymykset kiinnostivat häntä, mutta hänen oma ajattelunsa poikkesi seurakunnan yhteisestä uskosta niin paljon, ettei hän voinut paljastaa sitä muuta kuin päiväkirjalleen.

Ulospäin aina avuliaalta ja iloiselta vaikuttanut papin rouva kärsi 1920-luvulla ajoittaisesta masennuksesta, mikä ei kuitenkaan lamauttanut hänen aktiivisuuttaan. Hän kaipasi Ewanin tunnustusta kirjailijana, mutta koki tämän olevan mustasukkainen hänen menestyksestään. Montgomerya piristivät älykkäät ja vilkkaat keskustelut ystävien kanssa, kuten Edwin Smithin seura osoitti. Kirjeenvaihto Weberin ja MacMillanin kanssa mahdollisti myös mielekkään ja virkistävän ajatuksenvaihdon. Häntä painoi kuitenkin yksinäisyys ilman luotettavaa ja läheistä ystävää.

Papin rouvan oli asemansa takia käytävä kirkossa ja osallistuttava seurakuntaelämään. Montgomeryn tavoin hänen sankarittarensa kävivät kirkossa ja osallistuivat muun muassa varojen keruuseen lähetystyölle. Tästä huolimatta Montgomery, Emilia ja Valancy kohtasivat Jumalan ennen kaikkea luonnossa ollessaan yksin. Heille vapaus muodollisesta jumalapalveluksesta oli varmempi tapa kohdata Jumala ja he kokivat kohtaamisen vahvana tunnekokemuksena. Toisinaan Jumalan tai jumaluuden kohtaaminen liittyi leimahdukseen, jonka Montgomery ja Emilia saivat kokea silloin tällöin. Leimahdus toi Montgomerylle varmuuden kuolemattomuudesta ja auttoi jaksamaan välillä raskaan arjen keskellä. Emilialle leimahdus oli välttämättömyys kirjoittamiselle.

Macdonaldien avioliitto näyttäytyi onnellisena ja tasapainoisena ulkopuolisille. Ewanin ja Maudin nähtiin sanailevan toisilleen, mutta sitä pidettiin hyvántahtoisena tapana aviopuolisoiden kesken. Koska Ewanin melankolia pyrittiin salaamaan kaikilta, sen epätasapainottava vaikutus avioliitolle jäi muilta huomaamatta. Ewan oli Maudille pahojen kohtausten aikana taakka ja huolenaihe, eikä hän kokenut miehen olevan sama kuin hänen naimansa mies. Kihlausajan hyvä ystävä ja mielenkiintoinen keskustelukumppani ikään kuin katosi kohtausten tullessa ja jäljelle jäi itseensä ja omiin harhoihinsa käpertynyt mies.

Viidenneksi Montgomery osoitti mukautuvansa yleisiin odotuksiin ja kuvittelemaansa papin vaimon muottiin, vaikka hänessä olisi ollut potentiaalia uudistaa roolia. Montgomery oli oppinut lapsesta lähtien, että naisen paikka oli kotona ja naisen tuli käyttäytyä sukupuolelleen ominaisesti eikä kapinoida. Hän teki poikkeuksen siinä, että hän jatkoi kirjoittamista naimisiinmenon ja perheen perustamisen jälkeen. Montgomerylle oli tärkeätä tulla hyväksytyksi yhteisöön ja välttää juorujen kohteeksi joutumista. Pienessä yhteisössä ikänsä eläneenä hän tunsi juorujen haavoittavuuden ja joutui kokemaan sen uudestaan Leaskdalessa muun muassa Smithiin ja häneen itseensä kohdistuneiden puheiden takia. Kirjailijana hän saattoi antaa sankarittariensa kapinoida avoimemmin, tosin palauttaen nämä aina perinteisen naisen rooliin avioliiton ja omasta tilasta luopumisen myötä. Vaikka naimisiinmeno ei ollut enää 1920-luvulla naisen ainoa vaihtoehto, Emilia ja Valancy eivät voineet tulla onnellisiksi ennen kuin he saivat unelmiensa miehen rakkauden. Vanhaksiپیaksi jäämiseen näyttää liittyneen Montgomerylla häpeä ja epäonnistuminen, vaikka hän nauraakin tälle ajattelutavalle *Blue Castlen* avauksessa. Käsitykseni mukaan Montgomeryn oma

kapina on ollut siinä, että hän pyrki ennen kaikkea säilyttämään yksityisyytensä tilanteessa, jossa se oli lähes mahdotonta. Menestyneenä kirjailijana ja papin vaimona hän oli yleisen mielenkiinnon kohteena. Tästä huolimatta hän kykeni ottamaan omaa aikaa kirjoittamiseen, rentoutumiseen luonnon keskellä ja ajankohtaisen kirjallisuuden lukemiseen. Samalla hän muokkasi oman elämäntarinansa haluamakseen editoimalla päiväkirjansa.

Montgomeryn ajattelu on selvästi yhteydessä aikansa yleiseen henkeen, mutta hän muodosti omanlaisensa uskon, jossa yhdistyivät presbyteerinen usko, teosofia, transsendentalismi sekä usko tieteen ylivertaisuuteen ja jälleensyntymiseen. Darwinismi näkyy erityisen hyvin kirjailijan pohtiessa moraalia ja ihmisen tietoa hyvästä ja pahasta. Vaikka Montgomery viittaa päiväkirjamerkinnässään luomiskertomukseen, hän asettaa sen rinnalle evoluutiteorian. Hänen ajatuksensa Jumalasta tai Voimasta sekä Emersonin lainaaminen *Runotyöissä* liittää hänen ajattelunsa transsendentalismiin. Teosofinen ajattelu ilmenee animismin ja panteismin muodossa ja luonnon painottamisessa Jumalan tai jumaluuden kohtaamispaikkana. Viittaukset idän uskontoihin tai muihin kaukomaiden uskontoihin olivat ajankohtaisia, sillä ihmiset olivat kiinnostuneita lähetyskenttien kulttuureista. Ensimmäinen maailmansota loi 1920-luvun optimismin talouden kasvuun, joka toteutui esimerkiksi autoteollisuudessa. Sen kääntöpuolena oli maanviljelijöiden taloudellinen ahdinko sekä pettymys ihmiskunnan rauhanomaiseen rinnakkaiseloon. Montgomeryn masennukseen vaikutti maailmansodan lisäksi Ewanin huononeva tila sekä muut henkilökohtaiset huolet, ja samalla hän jakoi muun muassa Spenglerin pessimismin. Montgomery ei kuitenkaan vajonnut synkkyyteen kokonaan 1920-luvulla, sillä hän oli optimistinen tieteen kehityksen suhteen ja koki nautintoa kirjoittamisesta ja matkoista rakkaalle Prinssi Edwardin saarelle.

Montgomeryn elämässä voi nähdä erilaisia valinnan paikkoja, jotka määrittivät hänen elämänsä suuntaa. Aina ei voi olla täysin vakuuttunut siitä, kuinka paljon Montgomerylla todella oli mahdollisuuksia valintatilanteessa ja kuinka paljon hänen oli seurattava yleistä tapaa. Vuosina 1921–1927 Montgomeryn elämässä oli kriisejä ja muutoksia Ewanin sairastuminen, unionikirkkohanke, Leaskdalesta muutto Norvaliin ja yksityisen taakan lisääntyminen. Ewanin sairastuttua avioero olisi ollut käytännössä mahdollinen

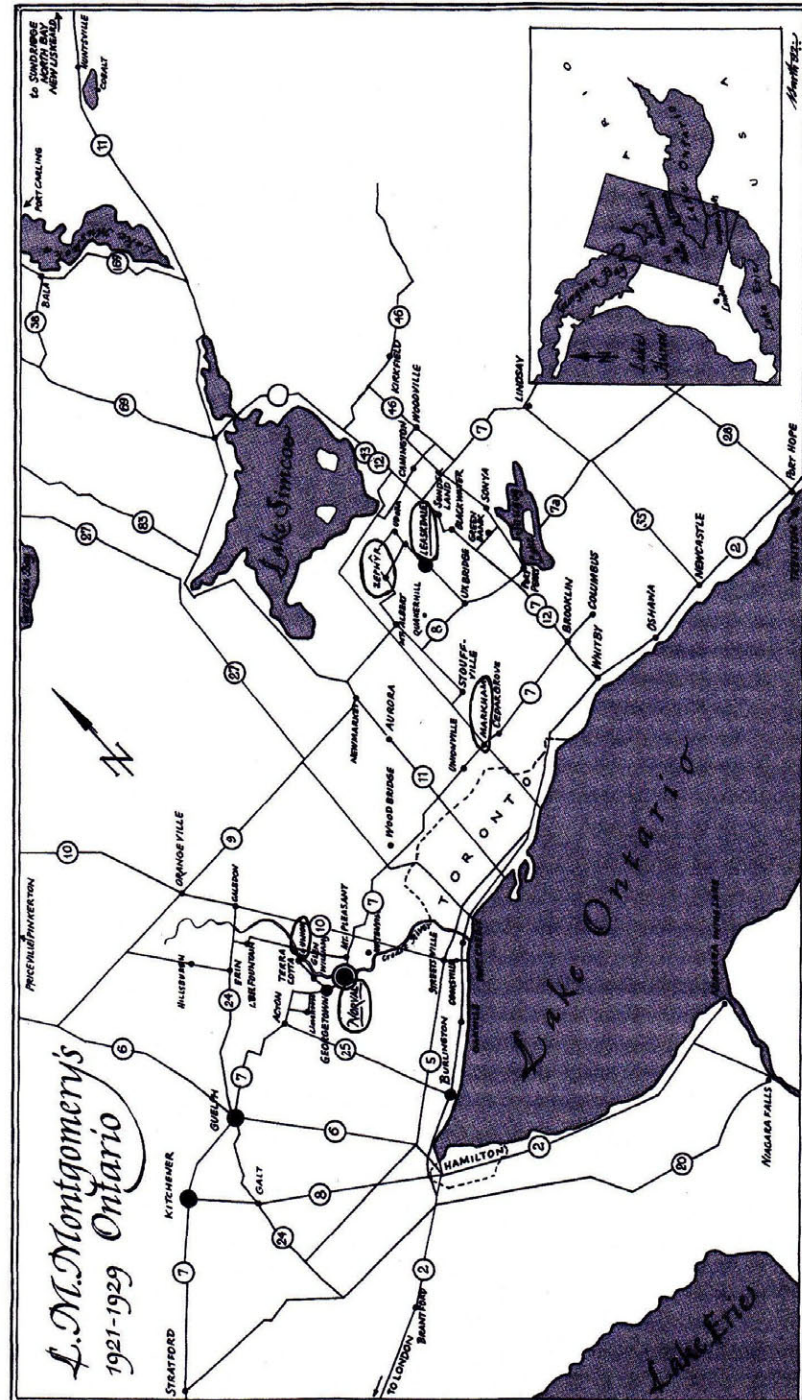
Montgomerylle. Avioero ei ollut 1920-luvun Kanadassa enää tavatonta, mutta useimmiten nainen jäi siinä huonoon sosiaaliseen ja taloudelliseen tilaan. Montgomery sen sijaan ansaitsi miestänsä enemmän, minkä takia hän olisi tullut toimeen itsenäisestikin. Sosiaalisesti hänen asemansa olisi todennäköisesti vahingoittunut. Hänen velvollisuudentunteensa ja taustansa tekivät eron kuitenkin mahdottomaksi. Päiväkirjassa ei ole merkintää eron pohdinnasta kyseisiltä vuosilta muuta kuin tuttavien eron kohdalla. Unionikirkkohanke osoitti Montgomeryn riippuvuuden miehestään. Hän ei itse olisi ollut missään vaiheessa valmis liittymään unionikirkkoon, sillä hän halusi pysyä presbyteerinä. Ewanin horjuessa päätöksenteossa Montgomery totesi, ettei hän voinut muuta kuin seurata miestänsä. Jos Ewan olisi päättänyt liittyä unionikirkkoon, Montgomery olisi mitä ilmeisimmin seurannut häntä. Valintatilannetta ei kuitenkaan muodostunut, sillä Ewan päätti jäädä presbyteerikirkkoon.

Muutto Leaskdalesta Norvaliin olisi mahdollistanut Montgomerylle papin vaimon roolin uudistamisen. Sen sijaan hän näyttää jatkaneen entiseen tapaansa. Tämä on ymmärrettävää, kun ottaa huomioon vuosien rutinoitumisen pappilan arjen pyörittämiseen ja seurakuntavelvollisuuksien hoitamiseen. Tästä huolimatta olisi luullut hänen kaipaavan vaihtelua elämäntapaan, joka ei tuottanut täyttä tyydytystä hänelle. Montgomery jatkoi samalla linjalla myös vaietessaan vaikeuksistaan ja näyttäessään ulospäin vain iloiset kasvonsa. Hän valitsi huoliensa ja surunsa kätköpaikaksi päiväkirjansa. Hänen suunnitelmansa päiväkirjojen julkaisemisesta osoittavat hänen kuitenkin halunneen paljastaa oman näkemyksensä elämästään muille, vaikka hän ei ollutkaan siihen valmis eläessään. Oman uskonnollisen ajattelun ja huolten salaaminen muilta erotti kirjailijan muista ja vahvisti siten hänen kokemustaan omasta erityislaatuisuudestaan.

Montgomerya on tutkittu monesta eri näkökulmasta. Uskonnollisten teemojen käsittely on mielestäni edelleen kesken. Olisi tarpeellista saada jatkotutkimusta, joka sisällyttäisi Montgomeryn koko kirjallisen tuotannon ja keskittyisi tutkimaan hänen uskonnollisten ajatustensa kehitystä ja muutosta. Toinen teema olisi romaanien systemaattinen läpikäyminen ja niiden uskonnollisten elementtien tutkiminen. Suomenkielinen tutkimus on mielestäni relevanttia, sillä Montgomerylla on edelleen laaja suosio suomalaisten lukijoiden parissa.

LIITTEET

LIITE 1. Kartta L. M. Montgomeryn Ontariosta vuosilta 1921–1929.²⁵⁴ Ympyröidyt paikkakunnat esiintyvät pro gradu -tutkielmassa ja ovat lisäystä alkuperäiseen karttaan.

²⁵⁴SJ3, xiv.

LYHENTEET

AGG After Green Gables

AP Alpine Path

BC Blue Castle

EC Emily Climbs

ENM Emily of New Moon

EQ Emily's Quest

HS Helsingin Sanomat

ILLMM The Intimate Life of L. M. Montgomery

LMM&NL The Diary of L. M. Montgomery and Nora Lefurgey

MDMM My Dear Mr. M.

MLM Marigoldin lumottu maailma

PR Pieni runotyttö

RET Runotyttö etsii tähteään

RMP Runotyttö maineen polulla

SJ1–SJ5 Selected Journals of L. M. Montgomery 1–5

SL Sininen linna

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

1. Painetut lähteet

Ahola, Suvi

2005b Rakkautta ja ristiriitoja. Suomalaiset naiset Lucy M. Montgomeryn lukijoina. – Bibliophilos 3/2005.

Bunyan, John

1855 The Pilgrim's Progress. From This World to That Which Is to Come. Collection of British Authors. Tauchnitz edition 330. Leipzig: Bernhard Tauchnitz.

Butler, Kate Macdonald

2008 The Heartbreaking Truth about Anne's Creator. – The Globe and Mail 27.9.2008. <<http://www.theglobeandmail.com>>. Katsottu 25.10.2010.

Gammel, Irene

2008 The Fatal Disappointments of Lucy Maud. – The Globe and Mail 15.11.2008. <<http://www.globeandmail.com>>. Katsottu 25.10.2010.

Koskimies, Satu

2005 Kirjoittaa, rakastaa, olla olemassa. Emilia Starrin ja Lucy Maud Montgomeryn omat huoneet. – Bibliophilos 3/2005.

Lehtolainen, Leena

2010 Runotyttö matkustaa. Matkamuistoja, osa 9. Kirjailija etsii lapsuutensa lukukokemuksia. – HS Kuukausiliite 11/2010.

LMM&NL

2005 "where has my yellow garther gone?" The Diary of L. M. Montgomery and Nora Lefurgey. Edited, annotated, and illustrated by Irene Gammel. – The Intimate Life of L. M. Montgomery. Toronto: University of Toronto Press.

Montgomery, L. M.

AGG After Green Gables. L. M. Montgomery's Letters to Ephraim Weber, 1916–1941. Ed. Hildi Froese Tiessen & Paul Gerard Tiessen. Toronto: University of Toronto Press, 2006.

AP The Alphine Path. The Story of my Career. Markham, Ont.: Fitzhenry & Whiteside Limited, (1917)2003.

BC The Blue Castle. [s.l]: Seal Books, (1926)1988.

EC Emily Climbs. New Canadian Library. Toronto: McClelland and Stewart, (1925)1989.

ENM Emily of New Moon. New Canadian Library. Toronto: McClelland and Stewart, (1923)1989.

EQ Emily's Quest. New Canadian Library. Toronto: McClelland and Stewart, (1927)1989.

PR Pieni runotyttö. Suom. I. K. Inha. 5.p. Porvoo: WSOY, 1965.

- RET Runotyttö etsii tähteään. Suom. Laine Järventaus-Aav. 4. p. Porvoo: WSOY, 1970.
- RMP Runotyttö maineen polulla. Suom. I. K. Inha. 4. p. Porvoo: WSOY, 1970.
- MDMM My Dear Mr. M. Letters to G. B. MacMillan. Ed. Francis W. P. Bolger & Elizabeth R. Epperly. Toronto: McGraw-Hill Ryerson, 1980.
- MLM Marigoldin lumottu maailma. Suom. Sisko Ylimartmo. Helsinki & Jyväskylä: Minerva, 2009.
- SJ1 The Selected Journals of L. M. Montgomery. Vol. 1: 1889–1910. Ed. Mary Rubio & Elizabeth Waterston. Toronto: Oxford University Press, 1985.
- SJ2 The Selected Journals of L. M. Montgomery. Vol. 2: 1910–1921. Ed. Mary Rubio & Elizabeth Waterston. Toronto: Oxford University Press, 1987.
- SL Sininen linna. Suom. A. J. Salonen. Hämeenlinna: Karisto, 1987.
- SJ3 The Selected Journals of L. M. Montgomery. Vol. 3: 1921–1929. Ed. Mary Rubio & Elizabeth Waterston. Toronto: Oxford University Press, 1992.
- SJ4 The Selected Journals of L. M. Montgomery. Vol. 4: 1929–1935. Ed. Mary Rubio & Elizabeth Waterston. Toronto: Oxford University Press, 1998.
- SJ5 The Selected Journals of L. M. Montgomery. Vol. 5: 1935–1942. Ed. Mary Rubio & Elizabeth Waterston. Don Mills, Ont.: Oxford University Press, 2004.

Mustard, Margaret H.

[1965] L. M. Montgomery as Mrs. Ewan Macdonald of Leaskdale Manse 1911–1926. [Leaskdale, Ont.]

Spengler, Oswald

2002 Der Untergang des Abendlandes... Käytetty laitos: Länsimaiden perikato. Maailmanhistorian morfologian ääri viivoja. Lyhennetty laitos. Suom. Yrjö Massa. Helsinki: Tammi.

Wuorio, Eva-Lis (alias Nameless)

1937 Anna-sarjan äiti Lucy M. Montgomery. – Sirkka.

2. Internet-lähteet

CBC

2008 L. M. Montgomery Suicide Revealed. <<http://www.cbc.ca/arts/story/2008/09/22/pe-montgomery-suicide.html>>. Katsottu 25.10.2010.

3. Haastattelut

Montgomeryn sukulaisnaisen Georgie (Campbell) MacLeodin videohaastattelu 30.9.2008. Haastattelijana Jim Brown. <<http://www.youtube.com/watch?v=DKhk5aSEww>>. Katsottu 25.10.2010.

Kirjailija Jane Urquhartin tv-haastattelu 13.8.2010. Haastattelijana Allan Gregg. <<http://www.tvO.org/TVO/WebObjects/TVO.woa?videoid?4416994/3001>>. Katsottu 25.10.2010.

4. Kirjallisuus

Ahola, Suvi

2005a Mitä olivat presbyteerit ja metodistit? – Uuden Kuun ja Vihervaaran tytöt. L. M. Montgomeryn Runotyttö- ja Anna-kirjat suomalaisten naislukijoiden suosikkeina. Helsinki: Tammi.

2007a Kirjailijan puutarhoissa. – Runotyttöjen vuosi. Helsinki: WSOY.

2007b Kuusen tuoksua, karpalokastiketta. – Runotyttöjen vuosi. Helsinki: WSOY.

Ahola, Suvi & Koskimies, Satu

2007 Runotyttöjen vuosi. Helsinki: WSOY.

Allen, Richard

1971 The Social Passion. Religion and Social Reform in Canada 1914–28. Toronto: University of Toronto Press.

Andronik, Catherine M.

1993 Kindred Spirit. A Biography of L. M. Montgomery, Creator of Anne of Green Gables. New York: Atheneum.

Atkinson, Sarah Clair

2008 ”You d-d idiot!” What L. M. Montgomery's Silent Heroines Really Want to Say. – Storm and Dissonance. L. M. Montgomery and Conflict. Newcastle, UK: Cambridge Scholars Publishing.

Backhouse, Constance B.

1992 Married Women's Property Law in Nineteenth-century Canada. – Canadian Family History. Selected Readings. New Canadian Readings. Toronto: Copp Clark Pitman.

Bender, Harold S.

1964 Part I. Mennonite Origins and the Mennonites of Europe. – Mennonites and Their Heritage. A Handbook of Mennonite History and Beliefs. Revised edition. Scottdale, Pa: Herald Press.

Bolger, Francis W. P & Epperly, Elizabeth R.

1980 Introduction. – My Dear Mr. M. Letters to G. B. MacMillan. Toronto: McGraw-Hill Ryerson.

Briggs, Asa

1988 Victorian Values. – In Search of Victorian Values. Aspects of Nineteenth-century Thought and Society. Manchester & New York: Manchester University Press.

Brown, Callum G.

1997 Religion and Society in Scotland since 1707. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Buchanan, Roberta

- 1999 Reflection Piece. "I wrote Two Hours This Morning and Put Up Grape Juice in the Afternoon". *The Conflict between Woman and Writer in L. M. Montgomery's Journals*. – L. M. Montgomery and Canadian Culture. Toronto: University of Toronto Press.

Campbell, Marie

- 1994 *Wedding Bells and Death Knells. The Writer as Bride in the Emily Trilogy*. – *Harvesting Thistles. The Textual Garden of L. M. Montgomery. Essays on Her Novels and Journals*. Guelph: Canadian Children's Press.

Chadwick, Owen

- 1980 *The Victorian Church. Part 2. 1860–1901. An Ecclesiastical History of England*. Second edition. London: Adam & Charles Black.

Chlebek, Diana Arlene

- 1999 *The Canadian Family and Female Adolescent Development during the 1930's. Jane of Lantern Hill*. – L. M. Montgomery and Canadian Culture. Toronto: University of Toronto Press.

Clark, Gordon H.

- 1965 *What Do Presbyterians Believe? The Westminster Confession. Yesterday and Today*. Philadelphia: The Presbyterian and Reformed Publishing Co.

Clark, S. D.

- [1971] *Church and Sect in Canada*. First published 1948. [Toronto]: University of Toronto Press.

Coble, Christopher

- 2002 *The Role of Young People's Societies in the Training of Christian Womanhood (and Manhood), 1880–1910*. – *Women and Twentieth-Century Protestantism*. Urbana & Chicago: University of Illinois Press.

Collins, Carolyn Storm

- 2008 "Bound for Quebec" or "Journey's End"? *Conflicting Stories About the Montgomery Family's Arrival in Prince Edward Island*. – *Storm and Dissonance. L. M. Montgomery and Conflict*. New Castle, UK: Cambridge Scholars Publishing.

Cook, Ramsay

- 2000 *The Triumph and Trials of Materialism. 1900–1945*. – *The Illustrated History of Canada*. Rev. ed. Toronto: Key Porter Books.

Culley, Margo

- 1985 *Introduction*. – *A Day at a Time. The Diary Literature of American Women from 1764 to the Present*. New York: The Feminist Press at the City University of New York.

Doody, Margaret

- 2008 L. M. Montgomery. *The Darker Side. – Storm and Dissonance*. L. M. Montgomery and Conflict. Newcastle, UK: Cambridge Scholars Publishing.

DuVernet, Sylvia

- 1993 *Minding the Spirit. Theosophic Thoughts Concerning L. M. Montgomery. Including The Egyptian Experience*. New Enlarged Third Edition. [Toronto]: DuVernet.

Epperly, Elizabeth Rollins

- 1992 *The Fragrance of Sweet-grass. L. M. Montgomery's Heroines and the Pursuit of Romance*. Toronto: University of Toronto Press.

Escott, Harry

- 1960 *A History of Scottish Congregationalism*. Glasgow: The Congregational Union of Scotland.

Faderman, Lillian

- 1991 *Surpassing the Love of Men. Romantic Friendship And Love Between Women from Renaissance to the Present*. London: The Women's Press.

Fox, Richard W.

- 2005 *Jesus in America. Personal Savior, Cultural Hero, National Obsession*. [San Francisco, CA]: HarperSanFrancisco.

Frever, Trinna S.

- 2008 *Out the Open Window. Avoidance as Conflict Resolution in L. M. Montgomery's Short Fiction. – Storm and Dissonance. L. M. Montgomery and Conflict*. New Castle, UK: Cambridge Scholars Publishing.

Gammel, Irene

- 2002 *Safe Pleasures for Girls. L. M. Montgomery's Erotic Landscapes. – Making Avonlea. L. M. Montgomery and Popular Culture*. Toronto: University of Toronto Press.

Gillen, Mollie

- 1976 *The Wheel of Things. A Biography of L. M. Montgomery author of Anne of Green Gables*. London: Harrap.

Gilmore, Leigh

- 1995 *Autobiographics. A Feminist Theory of Women's Self-representation. Reading Women Writing*. Second printing. Ithica, London: Cornell University Press.

Gittings, Christopher

- 2002 *Melodrama for the Nation. Emily of New Moon. – Making Avonlea. L. M. Montgomery and Popular Culture*. Toronto: University of Toronto Press.

Golden, Catherine J.

2009 Posting It. The Victorian Revolution in Letter Writing. Gainesville: University Press of Florida.

Hammill, Faye

2003 Literary Culture and Female Authorship in Canada 1760–2000. Cross/Cultures. Readings in the Post-Colonial Literatures in English 63. Amsterdam: Rodopi.

Hegeman, Susan

1999 Patterns for America. Modernism and the Concept of Culture. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Heino, Harri

2002 Mihin Suomi tänään uskoo. 2. p. Helsinki: WSOY.

Henriksson, Markku

2006 Kanada. Vaahteranlehden maa. Helsinki: Gaudeamus.

Hiivala, Hannariikka

2005 The Untranslated Anne. On the Translation of Children's Literature with an Emphasis on Omissions in the Finnish Translations of Some of the Novels in L. M. Montgomery's Anne of Green Gables Series. Englannin kääntämisen ja tulkauksen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto Käänöstieteen laitoksen kirjasto.

Hingston, Kylee-Anne

2008 Montgomery's "Imp". Conflicting Representations of Illness in L. M. Montgomery's The Blue Castle. – Storm and Dissonance. L. M. Montgomery and Conflict. Newcastle, UK: Cambridge Scholars Publishing.

Huhtanen, Päivi

1982 Anna Shirleyn esteettiset nuoruusvuodet. – Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirja 34. [Helsinki]: SKS.

ILLMM

2005 The Intimate Life of L. M. Montgomery. Ed. Irene Gammel. Toronto: University of Toronto Press.

Järvinen, Minna

2007 Käsityöt L. M. Montgomeryn Anna-kirjoissa. Kotitalous- ja käsityötieteiden laitoksen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston käyttäytymistieteellisen tiedekunnan kirjasto.

Kannas, Vappu

2010 'Down, You Vagabond of a Heart!' Romance and Created Personas in the Journals of L. M. Montgomery. <<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/24758/downyouv.pdf?sequence=1>>. Katsottu 1.2.2011.

Komu, Eija

- 1995 Orpötytöstä kirjailijaksi. Luovuuden nautinto ja hinta L. M. Montgomeryn Runötyttö-kirjoissa. – Hullu herttuatar ja muita naisia. Sukupuolen konstruointia naiskirjallisuudessa. Acta Universitatis Ouluensis B 18. Oulu: Oulun yliopisto.

Koskimies, Satu

- 2007a Aistillinen leimahdus?. – Runötyttöjen vuosi. Helsinki: WSOY.
2007b Kirjailijan perhe. – Runötyttöjen vuosi. Helsinki: WSOY.
2007c ”Minun täytyy kirjoittaa, siinä kaikki. – Runötyttöjen vuosi. Helsinki: WSOY.
2007d ”Mutta sydämeni pysyy aina sinulle uskollisena.” – Runötyttöjen vuosi. Helsinki: WSOY.

Loetscher, Lefferts A.

- 1983 A Brief History of the Presbyterians. With a New Chapter by Georg Laird Hunt. Fourth edition. Philadelphia: The Westminster Press.

Luukkanen, Elise

- 1996 Runötyttöjä? Kirjoittavan tytön kuva Louisa M. Alcottin ja L. M. Montgomeryn klassisissa tyttökirjoissa. Yleisen kirjallisuustieteen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston historiallis-kielitieteellinen kirjasto.

McMaster, Juliet

- 2002 Taking Control. Hair Red, Black, Gold and Nut-Brown. – Making Avonlea. L. M. Montgomery and Popular Culture. Toronto: University of Toronto Press.

Nelson, Claudia

- 2004 That Other Eden. Adult Education and Youthful Sexuality in The Pearl, 1879–1880. – Sexual Pedagogies. Sex Education in Britain, Australia, and America, 1879–2000. [New York]: Palgrave Macmillan.

Nelson, Claudia & Martin, Michelle H.

- 2004 Introduction. – Sexual Pedagogies. Sex Education in Britain, Australia, and America, 1879–2000. [New York]: Palgrave Macmillan.

Pike, E. Holly

- 1999 (Re)Producing Canadian Literature. L. M. Montgomery's Emily Novels. – L. M. Montgomery and Canadian Culture. Toronto: University of Toronto Press.
2008 ”Tempest in a Teapot”. Domestic Service and Class Conflict in L. M. Montgomery's Journals and Fiction. – Storm and Dissonance. L. M. Montgomery and Conflict. Newcastle, UK: Cambridge Scholars Publishing.

Riukulehto, Sulevi

- 2001 Haaveilijoita ja intiaaneja. Sukupuoliroolit L. M. Montgomeryn ja E. T. Setonin nuortenkirjoissa. – Poliittikaa lastenkirjoissa. Tietolipas 178. Helsinki: SKS.

Rubio, Jennie

- 1994 "Strewn with Dead Bodies": Women and Gossip in *Anne of Ingleside*. – Harvesting Thistles. The Textual Garden of L. M. Montgomery. Essays on Her Novels and Journals. Guelph: Canadian Children's Press.

Rubio, Mary Henley

- 1999 L. M. Montgomery. Scottish-Presbyterian Agency in Canadian Culture. – L. M. Montgomery and Canadian Culture. Toronto: University of Toronto Press.
- 2001 "A Dusting Off". An Anecdotal Account of Editing the L. M. Montgomery Journals. – Working in Women's Archives. Researching Women's Private Literature and Archival Documents. Life Writing Series. Waterloo (Ont.): Wilfrid Laurier University Press.
- 2010 Lucy Maud Montgomery. The Gift of Wings. Canada: Anchor Canada.

Rubio, Mary & Waterston, Elizabeth

- 1992 Introduction. – The Selected Journals of L. M. Montgomery. Vol. 3: 1921–1929. Toronto: Oxford University Press.
- 1995 Writing a Life. L. M. Montgomery. Canadian Biography Series. Toronto: ECW Press.

Sheckles, Theodore F.

- 2008 The Island Motif in the Fiction of L. M. Montgomery, Margaret Laurence, Margaret Atwood, and Other Canadian Women Novelists. Studies on Themes and Motifs in Literature vol. 68. New York: Peter Lang.

Showalter, Elaine

- 1985 The Female Malady. Women, Madness, and English Culture, 1830–1980. New York: Pantheon Books.

Smith, C. Henry

- 1964 Part 2. Mennonites in America. – Mennonites and Their Heritage. A Handbook of Mennonite History and Beliefs. Revised edition. Scottdale, Pa: Herald Press.

Snell, James G.

- 1992 "The White Life for Two". The Defence of Marriage and Sexual Morality in Canada, 1890–1914. – Canadian Family History. Selected Readings. New Canadian Readings. Toronto: Copp Clark Pitman.

Sontag, Susan

- 1991 Sairaus vertauskuvana. Hämeenlinna: Karisto.

Spacks, Patricia Meyer

- 1985 Gossip. New York: Alfred A. Knopf.

Stairs, Michelle

- 2004 Matthews and Marillas. Bachelors and Spinsters in Prince Edward Island in 1881. – Mapping the Margins. The Family and Social Discipline in Canada, 1700–1975. Montreal & Kingston: McGill-Queen's University Press.

Sutherland, Kate

- 2008 "Ewen a Successful Lawsuit Will be a Worry". Law and Community Relations in L. M. Montgomery's Life and Work. – Storm and Dissonance. L. M. Montgomery and Conflict. Newcastle, UK: Cambridge Scholars Publishing.

Swain, Shurlee & Warne, Ellen & Hillel, Margot

- 2004 Ignorance Is Not Innocence. Sex Education in Australia, 1890–1939. – Sexual Pedagogies. Sex Education in Britain, Australia, and America, 1879–2000. [New York]: Palgrave Macmillan.

Tiessen, Hildi Froese

- 2005 A Mennonite Novelist's Journey (from) Home: Ephraim Weber's Encounters with S. F. Coffman and Lucy Maud Montgomery. <<http://grebel.uwaterloo.ca/academic/cgreview/documents/CGR-spring-2006.pdf>>. Katsottu 28.09.2009.
- 2008 The Conflicted World Behind the Letters of L. M. Montgomery and Ephraim Weber. – Storm and Dissonance. L. M. Montgomery and Conflict. Newcastle, UK: Cambridge Scholars Publishing.

Urquhart, Jane

- 2009 L. M. Montgomery. Extraordinary Canadians. Toronto: Penguin Canada.

Uuden Kuun ja Vihervaaran tytöt

- 2005 Uuden Kuun ja Vihervaaran tytöt. Lucy M. Montgomeryn Runotyttö- ja Anna-kirjat suomalaisten naislukijoiden suosikkeina. Toim. Suvi Ahola & Satu Koskimies. Helsinki: Tammi.

Van Die, Marguerite

- 2005 Religion, Family, and Community in Victorian Canada. The Colbys of Carrollcroft. McGill-Queen's Studies in the History of Religion 39. Montreal & Kingston: McGill-Queen's University Press.

Ward, Kevin

- 2006 A History of Global Anglicanism. Cambridge: Cambridge University Press.

Waterston, Elizabeth

- 1973 Survey. A Short History of Canadian Literature. Methuen Canadian Literature Series. Toronto: Methuen.
- 2008 Magic Island. The Fictions of L. M. Montgomery. Don Mills, Ont.: Oxford University Press.

White, Gavin

- 1994 The Religious Thought of L. M. Montgomery. – Harvesting Thistles. The Textual Garden of L. M. Montgomery. Essays on Her Novels and Journals. Guelph: Canadian Children's Press.

Yeast, Denyse

- 1994 Negotiating Friendships. The Reading and Writing of L. M. Montgomery. – Harvesting Thistles. The Textual Garden of L. M. Montgomery. Essays on Her Novels and Journals. Guelph: Canadian Children's Press.

Ylimartimo, Sisko

- 2008 Anna ja muut ystävämmä. L. M. Montgomeryn elämä ja sankaritaret. Jyväskylä & Helsinki: Minerva.

HENKILÖ- JA PAIKKAHAKEMISTO

Todelliset henkilöt on aakkostettu sukunimen mukaan ja romaanien henkilöt etunimen mukaan, koska he esiintyvät kirjoissa useimmiten etunimellä.

Todelliset henkilöt

Bushby, Elsie, pappilan apulainen Leasdalessa ja Norvalissa

Campbell, Frede, (k.1919) Montgomeryn serkku ja ystävä

Emerson, Ralph Waldo, (1803–1882) amerikkalainen, transsendentalistisen liikkeen johtaja, runoilija

Leard, Herman, maanviljelijän poika, johon Montgomery oli ihastunut ollessaan kihloissa Ed Simpsonin kanssa

Lecky, William, (1838–1903) irlantilainen historioitsija

Macdonald, Chester, (1912–1964) Macdonaldien esikoinen

Macdonald, Ewan, (1870–1943) Montgomeryn puoliso, presbyteeripappi

Macdonald, Stuart, (1915–1982) Macdonaldien kuopus

MacMillan, Georg Boyd, (1880–1952) Montgomeryn pitkäaikainen kirjeenvaihtotoveri Skotlannista

Macneill, Alexander, (k.1898) Montgomeryn äidinisä

Macneill, Lucy, (1824–1911) Montgomeryn äidinäiti ja kasvattaja

Meyer, Lily, Leaskdalen pappilan pitkäaikaisin apulainen

Montgomery, Hugh John, (1841–1900) Montgomeryn isä

Montgomery Macdonald, Lucy Maud, (1874–1942) kanadalainen kirjailija

Reid, Lily, Leaskdalen pappilan apulainen

Simpson, Ed(win), Montgomeryn kaukainen serkku ja nuoruuden kihlattu, baptistipastori

Smith, Edwin, kapteeni ja pappi, Macdonaldien perheystävä, jolla juoruttiin olevan suhde Montgomeryn kanssa

Spengler, Oswald, (1880–1936) saksalainen historioitsija ja filosofi

Weber, Ephraim, (1870–1956) Montgomeryn pitkäaikainen kirjeenvaihtotoveri Saskatchewanista

Woolner Macneill, Clara, (1853–1876) Montgomeryn äiti

Runotyttö-trilogian henkilöt

Dean Priest, Emilian ystävä ja kihlattu

Douglas Starr, Emilian isä

Elisabet Murray, Uudessa Kuussa asuva Emilian täti äidin puolelta, Emilian kasvattaja tämän isän kuoltua

Ellen Green, Emilian ja tämän isän taloudenhoitaja

Emilia Byrd Starr, kirjailijaksi aikova päähenkilö, jolle Montgomery lainasi oman sisäisen maailmansa

herra Carpenter, Emilian opettaja

Ilse Burnley, Emilian lapsuudenystävä, tohtori Burnleyn tytär, jonka äiti on kuollut

isä Cassidy, katolilainen pappi

Janet Royal, New Yorkissa menestynyt saarelainen, vanhapiika

Jimmy-serkku Murray, Uudessa Kuussa asuva Emilian sukulaismies

Korkea John, Uuden Kuun katolilainen naapuri, jonka kanssa Murrayn suvulla on vanhaa riitaa

Laura Murray, Uudessa Kuussa asuva Emilian täti äidin puolelta
Nancy Priest, Emilian ja Deanin sukulaisnainen
Perry Miller, Emilian leikkitoveri
rouva Kent, Teddyn äiti
Ruth Dutton, Emilian täti, jonka luona Emilia asuu opiskeluvuotensa
Teddy Kent, Emilian leikkitoveri, rakastettu ja tuleva puoliso
tohtori Burnley, Blair Waterin lääkäri, Ilsen isä

Blue Castle -kirjan henkilöt

Abel Gay, juoppo, Cissyn isä
Barney Snaith, maineeltaan epämääräinen, Valancyn aviomies
Benjamin-setä, Valancyn setä
Cissy Gay, tuberkuloosiin kuoleva Abelin tytär, jota Valancy hoitaa
Georgiana-serkku, Valancyn sukulaisnainen
herra Towers, vapaiden metodistien pappi, jonka jumalanpalveluksissa Valancy käy
Karjuva Abel, ks. Abel Gay
Olive-serkku, Valancyn serkku
rouva Frederick, Valancyn äiti
Valancy, 29-vuotias päähenkilö, joka saa virheellisen diagnoosin ja muuttaa radikaalisti elämänsä

Paikat

Cavendish, Montgomeryn kasvupaikka Prinssi Edwardin saaren pohjoisosassa
Green Gables, *Anna*-kirjoista nimensä saanut museoalue Cavendishissa
Leaskdale, Macdonaldien ensimmäinen kotipaikkakunta ja seurakunta
New London, Montgomeryn synnyinpaikka Prinssi Edwardin saarella
Norval, Macdonaldien toinen kotipaikkakunta ja seurakunta
Ontario, provinssi, jossa sijaitsevat Leaskdale, Zephyr, Norval ja Union
Park Corner, Montgomeryn sukulaisten tila
Prinssi Edwardin saari, Kanadan itärannikolla sijaitseva saari, Montgomeryn kotiseutu naimisiinmenoon asti ja hänen kirjoissaan esiintyvä paikka
Québec, ranskankielinen provinssi
Saskatchewan, *Blue Castlen* tapahtumapaikka, Montgomeryn isän uuden perheen kotipaikka, Weberin asuinpaikka
Union, Macdonaldien toinen hoidettava seurakunta Norvalissa olon aikana
Zephyr, Macdonaldien toinen hoidettava seurakunta Leaskdalessa olon aikana